

Nr 74

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående fortsatt utbyggnad av universitetet i Umeå m. m.; given Stockholms slott den 6 mars 1964.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Ragnar Edenman

Propositionens huvudsakliga innehåll

På grundval av 1962 års umeåkommittés huvudbetänkande framläggs i propositionen en plan för den fortsatta utbyggnaden av universitetet i Umeå. Den matematisk-naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga utbildnings- och forskningsorganisationen föreslås successivt bli uppbyggd fram till omkring år 1970. Jämsides härmed upprättas ett universitetsbibliotek.

Universitetet i Umeå föreslås erhålla en egen forskningsprofil genom att vissa av de förordade professurerna ges en ämnesbeteckning, som utgör en avgränsning eller speciell inriktning av ifrågavarande ämnesområden.

De matematisk-naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga utbildnings- och forskningsenheterna dimensioneras vid full utbyggnad för ett antal av 2 400 närvarande studerande, varav 1 400 i matematisk-naturvetenskapliga ämnen och 1 000 i samhällsvetenskapliga ämnen.

I propositionen förordas att i Umeå anordnas utbildning på grundexamensnivå till filosofisk ämbetsexamen, filosofie kandidatexamen, filosofisk-samhällsvetenskaplig examen, samhällsplanerare inom ramen för en alternativ utformning av filosofisk-samhällsvetenskaplig examen samt civilekonomexamen. Samhällsplanerarutbildningen avses bli anordnad försöksvis fr. o. m. läsåret 1964/65 och dimensionerad för 30 studerande per läsår. Civilekonomutbildningen, som

föreslås meddelad inom ramen för den samhällsvetenskapliga utbildningsorganisationen, avses likaledes starta fr. o. m. nästa läsår med en årlig intagningskapacitet av tills vidare 50 studerande.

På förslag av 1960 års lärarutbildningssakkunniga förordas, att i Umeå försöksverksamhet inleds fr. o. m. läsåret 1964/65 med en samordnad ämnesteoritisk och praktisk-pedagogisk lärarutbildning. Ifrågavarande verksamhet föreslås omfatta — förutom ett antal matematisk-naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga ämnen — även vissa moderna språk. Från sistnämnda ämnesgrupp tillkommer enligt förslaget läsåret 1964/65 engelska språket och 1965/66 franska språket och tyska språket.

Den framlagda utbyggnadsplanen för den matematisk-naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga utbildnings- och forskningsorganisationen vid universitetet i Umeå upptar sammanlagt tjugo professorer och tjugotre ordinarie universitetslektorat. Med utgångspunkt i denna plan framläggs förslag om att under nästa budgetår inrättas tio professorer nämligen fr. o. m. den 1 juli 1964 en professur i fysik, en i teoretisk fysik, en i nationalekonomi och en i kulturgeografi med samhällsplanering samt fr. o. m. den 1 januari 1965 en professur i oorganisk kemi, en i fysikalisk kemi, en i organisk kemi, en i biokemi, en i analytisk kemi samt en i företagsekonomi, särskilt distributionsekonomi. Vidare föreslås fr. o. m. nästa budgetår inrättande av sju ordinarie universitetslektorat.

Främst av rekryteringsskäl förordas, att en plan nu fastställs för inrättande av de professorer och ordinarie universitetslektorat, som bör tillkomma under fortsättningen av utbyggnadsperioden. Sålunda föreslås att principbeslut fattas om inrättande av dels tio professorer, varav tre under budgetåret 1965/66 och sju under budgetåret 1966/67, dels sexton ordinarie universitetslektorat, varav sex fr. o. m. budgetåret 1965/66, sju fr. o. m. budgetåret 1966/67 och tre fr. o. m. budgetåret 1967/68.

Uppbyggnaden av universitetsbiblioteket i Umeå föreslås inledd fr. o. m. nästa budgetår genom inrättande av bl. a. en tjänst som överbibliotekarie.

Den medicinska högskolan i Umeå skall fr. o. m. läsåret 1965/66 byggas ut till en fullständig medicinsk läroanstalt. Med anledning härav förordas att fr. o. m. den 1 september 1964 inrättas en professur i anatomi och en i histologi.

Till driftkostnader för den föreslagna utbyggnaden av universitetet i Umeå äskas under budgetåret 1964/65 sammanlagt ca 2,5 milj. kr., varav för avlöningar 1,9 milj. kr.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 6 mars 1964.

Närvarande:

Ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, HERMANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, PALME.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Edenman, anmäler — efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter — fråga angående *fortsatt utbyggnad av universitetet i Umeå m. m.* och anför därvid följande.

I årets statsverksproposition, bil. 10 s. 421, har Kungl. Maj:t på min hemställan föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1964/65 beräkna

till Vissa kostnader för utbildnings- och forskningsorganisationen vid Umeå universitet ett belopp av 2 200 000 kr.

Sedan detta ärende numera färdigberetts, får jag ånyo anmäla detsamma.

I. Inledning

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 6 juni 1962 tillkallades samma dag åtta sakkunniga med uppgift att verkställa närmare utredningar och avgiva förslag angående fortsatt utbyggnad av organisationen för högre utbildning och forskning i Umeå.

De sakkunniga, som antagit namnet *1962 års umeåkommitté*, avgav den 11 december 1962 delbetänkandet »Högre utbildning och forskning i Umeå I» (Ecklesiastikdepartementet 1962: 9, stencilerat). På grundval härav framlades i propositionen 1963: 88 förslag om anordnande av matematisk-naturvetenskaplig och samhällsvetenskaplig utbildning och forskning i Umeå. Riksdagen beslöt i enlighet med de sålunda framlagda förslagen (SU 77, Rskr 192).

Kommittén¹ har med skrivelse den 23 november 1963 avgivit sitt huvudbetänkande »Högre utbildning och forskning i Umeå II» (SOU 1963: 76).

Jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 30 september 1960 samt den 6 juni och den 12 juli 1962 har tillkallats elva sakkunniga med uppdrag att utreda dels ämnes- och klassläroverutbildningens organisation m. m., dels ock läroverutbildningens mål och innehåll m. m. Efter framställning från de sakkunniga, som antagit namnet *1960 års läroverutbildningssakkunniga*, har Kungl. Maj:t den 10 maj 1963 ytterligare uppdragit åt de sakkunniga att i samråd med 1962 års umeåkommitté närmare utreda frågan om anordnande av läroverutbildning vid ett universitet i Umeå.

De sakkunniga² har i anledning av sistnämnda uppdrag den 23 november 1963 avgivit en skrivelse med förslag till läroverutbildning vid universitetet i Umeå.

Över umeåkommitténs huvudbetänkande och läroverutbildningssakkunnigas skrivelse har, efter remiss, utlåtanden avgivits av kanslersämbetet för rikets universitet efter hörande av berörda universitets- och högskolemyndigheter, överstyrelsen för de tekniska högskolorna efter hörande av berörda högskolemyndigheter, statskontoret, byggnadsstyrelsen efter hörande av rådet för samhällsplanering, arbetsmarknadsstyrelsen, statistiska centralbyrån, skolöverstyrelsen efter hörande av läroverhögskolorna samt länskolnämnderna i Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, överstyrelsen för yrkesutbildning, styrelsen för socialinstitutet i Umeå, riksbibliotekarien, Vetenskapsakademien,

¹ Numera tf statssekreteraren S. Moberg, ordförande, professorn L.-G. Larsson, professorn P. E. Lindahl, professorn B. Rexed, numera tf budgetsekreteraren B. J. Sjölander, docenten L. Sköld och f. d. kanslerssekreteraren, kanslirådet G. Z. Topelius.

² Numera bankdirektören O. Karleby, ordförande, rektorn S. Arvidson, professorn G. Hoppe, professorn T. Husén, avdelningschefen B. Junel, rektorn E. Källquist, ombudsmannen Ingrid Lunde, undervisningsrådet S. Marklund, rektorn B. Svensson, universitetslektorn Ruth Sävhaugen och byråchefen A. Sönerlind.

Ingenjörsvetenskapsakademien, utrustningsnämnden för universitet och högskolor, statens naturvetenskapliga forskningsråd, statens råd för samhällsforskning, länsstyrelserna i Västernorrlands län och Jämtlands län, länsstyrelsen i Västerbottens län efter hörande av stadsfullmäktige i Umeå, länsstyrelsen i Norrbottens län, statens råd för byggnadsforskning, bostadsstyrelsen samt styrelsen för Stiftelsen malmfonden för forsknings- och utvecklingsarbete.

Vidare har vissa kommunala myndigheter samt organisationer och sammanlutningar beretts tillfälle att yttra sig över de båda framställningarna. Med anledning härav har yttranden avgivits av Västerbottens läns landsting, direktionen för handelshögskolan i Stockholm efter hörande av högskolans lärarråd, Sveriges industriförbund, Svenska civilekonomföreningen, Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Sveriges förenade studentkårer (SFS), Statstjänstemännens riksförbund (SR), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Landsorganisationen i Sverige (LO) samt Samarbetsdelegationen för de fyra nordligaste länen.

Dessutom har Svenska nationalkommittén för geografi, Sveriges sociologförbund samt ämnesföreträdarna för sociologi vid universiteten i Uppsala, Lund, Göteborg och Stockholm inkommit med särskilda skrifter i ärendet.

Historisk-filosofiska sektionen vid universitetet i Uppsala har i skrivelse den 10 oktober 1961 framlagt förslag om införande av en ekonomie magisterexamen. Över förslaget har yttranden avgivits av universitetskanslern efter hörande av berörda universitets- och högskolemyndigheter, direktionen för handelshögskolan i Stockholm efter hörande av högskolans lärarråd, SFS samt SACO efter hörande av Sveriges samhällsvetareförbund.

Genom skrivelse den 4 december 1963 har statskontoret avgivit förslag rörande organisationen av matematisk databehandling vid universitetet i Umeå. Vidare har universitetskanslern i skrivelse den 7 februari 1964 hemställt, att förslag måtte föreläggas 1964 års riksdag om inrättande av vissa tjänster i medicinska ämnen vid universitetet i Umeå.

I den följande redogörelsen — vilken inleds med en översikt av den nuvarande organisationen av högre utbildning och forskning i Umeå — behandlas först umeåkommitténs betänkande och därefter lärarutbildningssakkunnigas framställning. I regel användes därvid utredningarnas egna ord. Beträffande åtskilliga här aktuella frågor erfordras icke beslut av riksdagen. För överblickens och sammanhangets skull lämnas emellertid även i vissa sådana fall en kortfattad redovisning. I anslutning till förslagen redogöres för de yttranden som avgivits i ämnet. Därpå redovisas vissa övriga i förevarande sammanhang aktuella frågor. Slutligen framställs till Kungl. Maj:ts prövning de förslag som befunnits påkallade.

II. Högre utbildning och forskning i Umeå

A. Nuvarande organisation

Frågan om förläggning till Umeå av högre utbildning och forskning aktualiserades under senare delen av 1940-talet. Som följd av ett beslut år 1951 tilldelas numera Umeå stadsbibliotek det s. k. femte exemplaret av — i princip — alla tryckta skrifter som framställs i Sverige. På denna grund har byggts upp ett vetenskapligt bibliotek, vilket sedan ett antal år inrymmer även ett särskilt medicinskt-odontologiskt bibliotek.

Det första steget mot anordnande av högskolemässig utbildning i Umeå togs, när riksdagen år 1955 beslöt, att en till tandläkarhögskolan i Stockholm knuten odontologisk högskoleklinik skulle inrättas i Umeå fr. o. m. budgetåret 1956/57 (prop. 1955: 138, SU 148, Rskr 326). Vid denna läroanstalt, benämnd tandläkarinstitutet i Umeå, har de studerande under läsåren 1956/57—1962/63 kunnat beredas utbildning endast under den tredje t. o. m. den åttonde terminen av sin femåriga utbildning. De fyrtio studerande, som antagits per läsår, har genomgått den inledande och den avslutande delen av sin utbildning vid tandläkarhögskolan i Stockholm.

Enligt den av riksdagen godkända propositionen 1961: 108 (SU 130, Rskr 328) anordnas fr. o. m. läsåret 1963/64 utbildning i Umeå även under tandläkarutbildningens två sista terminer. Samtidigt har institutet ombildats till högskola och fått en i förhållande till tandläkarhögskolan i Stockholm fristående ställning; utbildningskapaciteten har ökat till 60 nyintagna studerande per år.

Den prekliniska odontologiska utbildningen, som omfattar de två första studieterminerna, beräknas kunna meddelas i Umeå fr. o. m. läsåret 1965/66. Utöver de 40 tidigare anordnade utbildningsplatserna för umeålinjen vid högskolan i Stockholm har därför enligt beslut av 1962 års riksdag i avvaktan på färdigställandet av de medicinsk-teoretiska institutionerna i Umeå som ett provisorium fr. o. m. läsåret 1962/63 vid tandläkarhögskolan i Malmö anordnats ytterligare 20 prekliniska utbildningsplatser per år för umeålinjen.

Till umeåhögskolan är ansluten en tandsköterskeskola, vid vilken utbildningen började höstterminen 1957. Fr. o. m. läsåret 1963/64 anordnas i Umeå i anslutning till den odontologiska läroanstalten även tandteknikerutbildning.

År 1957 beslöt riksdagen att en medicinsk högskola skulle inrättas i Umeå fr. o. m. budgetåret 1958/59 (prop. 1957: 188, SU 179, Rskr 397). Vid högskolan, som dimensionerades för en årlig intagning av 40 studerande, meddelades från början enligt fastställd plan endast klinisk utbildning. Fr. o. m. höstterminen 1962 innefattas även propedeutisk utbildning — likaledes enligt den ursprungliga

planen. Detta innebär, att den medicinska utbildningen fr. o. m. tredje studieåret fram till licentiatexamen meddelas i Umeå. Den teoretiska utbildningen — under de båda första studieåren — fullgör de studerande på andra orter.

Som en följd av riksdagens beslut åren 1961 och 1962 angående ökad utbildning av läkare skall den medicinska högskolans utbildningskapacitet höjas till 60 nybörjare per år i de propedeutiska och kliniska ämnena fr. o. m. budgetåret 1964/65. Nyssnämnda beslut innebär dessutom, att högskolan skall byggas ut till ett fullständigt medicinskt lärosäte, omfattande även medicinsk-teoretisk utbildning för 62 studerande; denna utbildning beräknas kunna börja läsåret 1965/66 (prop. 1961:108, SU 130, Rskr 328 och prop. 1962:104, SU 144, Rskr 322).

På grundval av de förslag som framfördes av 1962 års umeåkommitté i dess betänkande angående »Högre utbildning och forskning i Umeå I» beslöt statsmakterna förra året — såsom nämnts i inledningen — att anordna matematisk-naturvetenskaplig och samhällsvetenskaplig utbildning och forskning i Umeå (prop. 1963:88, SU 77, Rskr 192). Enligt det sålunda fattade beslutet skall ifrågavarande organisation utbyggas successivt. Fr. o. m. läsåret 1963/64 är undervisning på ett- och tvåbetygsstadierna anordnad i ämnena matematik och statistik. För utbildningen och forskningen i dessa ämnen har inrättats bl. a. en professur i matematik och en professur i statistik. Vidare har i enlighet med förslag av 1960 års lärarutbildningssakkunniga tillkommit ett ordinarie universitetslektorat i pedagogik. Innehavaren av detta lektorat har att meddela undervisning för ett och två akademiska betyg i pedagogik, förrätta tentamina i ämnet och leda den för filosofisk ämbetsexamen obligatoriska kursen i psykologi samt pedagogikens teori och historia. I arbetsuppgifterna ingår även bestridande av undervisning i pedagogik i anslutning till den lärarutbildning, som är förlagd till Umeå.

Samtliga för ifrågavarande organisation inrättade tjänster är formellt knutna till medicinska högskolan. Medel till bl. a. avlöningar till innehavare av nämnda tjänster samt till viss övrig personal har för budgetåret 1963/64 anvisats under anslaget Vissa kostnader för utbildnings- och forskningsorganisationen vid universitetet i Umeå.

I nyssnämnda proposition förordades, att de medicinska, odontologiska, matematisk-naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga utbildnings- och forskningsenheterna i Umeå fr. o. m. den 1 juli 1963 skulle gemensamt benämnas *universitetet i Umeå*. I överensstämmelse härmed har Kungl. Maj:t genom beslut den 28 juni 1963 utfärdat bestämmelser angående den provisoriska organisationen av högre utbildning och forskning i Umeå, benämnd universitetet i Umeå. Den omedelbara ledningen av universitetet skall enligt dessa bestämmelser åvila en interimsstyrelse, medan överstyrelsen skall utövas av universitetskanslern.

Ett förslag om anordnande av socionomutbildning i Umeå framlades år 1961 av socionomutbildningskommittén. I propositionen 1962:1, bil. 10, föreslogs, att ett socialinstitut skulle inrättas i Umeå fr. o. m. budgetåret 1962/63. Förslaget

godkändes av riksdagen (SU 73, Rskr 193). Institutet i Umeå erhöi från början en intagningskapacitet av 70 studerande per år. Fr. o. m. läsåret 1963/64 har antalet nybörjarplatser ökat till 90 per år. I propositionen 48 till årets riksdag angående reformering av socionomutbildningen har föreslagits, att antalet nybörjarplatser vid läroanstalten i Umeå fr. o. m. läsåret 1964/65 skall ökas med ytterligare 30 till 120 per år.

I propositionen 1963:111 angående förslag om ökad lärarutbildning anmäldes bl. a. ett av lärarutbildningssakkunniga framlagt förslag om upprättande av lärarhögskolor i Uppsala och Umeå. Därvid uttalades (s. 81), att det fortsatta förberedelsearbetet borde bedrivas med sikte på inrättandet av en lärarhögskola i Uppsala fr. o. m. budgetåret 1964/65 och en i Umeå så snart en fortsatt utbyggnad av den akademiska utbildningen där så möjliggjorde. Statsutskottet fann det i sitt av riksdagen godkända utlåtande 1963:132 vara synnerligen angeläget, att övergången till systemet med lärarhögskolor på allt sätt främjas. Utskottet förutsatte därför, att förberedelsearbetet för upprättande av nya lärarhögskolor i Uppsala och Umeå skulle bedrivas energiskt och att definitiva förslag i dessa frågor snarast möjligt skulle föreläggas riksdagen.

B. Umeåkommitténs förslag

1. Vissa principfrågor

Umeåkommittén har till huvuduppgift att planera utbyggnaden av en matematisk-naturvetenskaplig och samhällsvetenskaplig utbildnings- och forskningsorganisation i Umeå. En utgångspunkt för detta planeringsarbete har varit, att i början av 1970-talet 2 400 studerande skall kunna beredas utbildning i matematisk-naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga ämnen.

En andra utgångspunkt har varit, att universitetet i Umeå icke nödvändigtvis behöver byggas ut efter traditionellt mönster utan, som framhålls i direktiven, att det tvärtom synes vara en fördel, om man där åstadkommer av vetenskapens utveckling motiverade organisatoriska nybildningar. Ett led i strävandena härvidlag har varit att söka åstadkomma största möjliga personella och lokalmässiga samverkan mellan ämnen med likartad forsknings- och/eller utbildningsinriktning, oavsett inom vilken fakultet ämnena ifråga hittills hört hemma. Kommittén har därvid utgått från att denna personella och lokalmässiga samverkan skall gälla inte endast de matematisk-naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga ämnena utan jämväl de medicinsk-teoretiska ämnena och socialinstitutet. Det har dessutom ansetts önskvärt, bl. a. med hänsyn till uttalanden av lärarutbildningssakkunniga, att en blivande lärarhögskoleorganisation i Umeå så långt som möjligt personellt och lokalmässigt samverkar med universitetet.

En tredje utgångspunkt har varit, att utbildningen inom de centrala matematisk-naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga ämnena skall kunna igångsättas utan dröjsmål och i en med hänsyn till studiemålen naturlig ordning. Då

utbildningen i matematik och i statistik kommit igång fr. o. m. innevarande läsår betyder detta, att det är angeläget att bygga ut organisationen de närmast följande läsåren i en sådan ordning, att lämpliga studiekombinationer kan erbjudas de studerande, som redan börjat sin utbildning i Umeå.

I det följande återges kommitténs allmänna synpunkter rörande forskningsinriktning m. m. vid universitetet i Umeå.

Universitetet har den dubbla uppgiften att bedriva forskning och att ge utbildning. Den organisation i Umeå, som redan är beslutad och som befinner sig under utbyggnad för medicinens och odontologins del, är utformad med lika tonvikt på de två aktiviteterna. Utbyggnaden av den matematisk-naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga organisationen i Umeå bör enligt kommitténs mening byggas på samma principiella grund. Den planerade organisationen för matematisk-naturvetenskaplig och samhällsvetenskaplig forskning i Umeå bör vidare få en sådan utformning, att den gör det möjligt för de forskare och forskargrupper, som kommer att verka vid universitetet därstädes, att utveckla sin verksamhet enligt i allt väsentligt samma principer, som gäller på andra håll i landet. Det betyder, att man för forskningen skapar dels en personell och materiell basorganisation, dels lokal- och utrustningsmässiga förutsättningar att bedriva forskning inom de områden, som fakultets- och ämnesgränser medger. Därvid gäller för Umeå, liksom för övriga lärosäten, att de fasta forskningsresurserna i många fall får kompletteras genom insatser av forskningsråd och med förefintliga fondmedel. Vidare måste man i Umeå, på sätt som även skett på andra orter, räkna med att den fasta forskningsorganisationen — basorganisationen — successivt byggs ut allteftersom vederbörande forskare och forskargrupper utvecklar och stabiliserar sin verksamhet.

Vad gäller inriktningen av den forskning, som under utbyggnadsperioden bör bedrivas vid universitetet i Umeå, anges den i första hand av de ämnen, som kommittén enligt sina direktiv har att behandla, nämligen de matematisk-naturvetenskapliga och de samhällsvetenskapliga. Vid bedömningen av på vad sätt dessa forskningsmässigt skall bli representerade har kommittén ansett sig böra följa för universitetet nu gällande ordning. Statsmakternas ställningstaganden till inriktningen av forskningen vid viss fakultet (motsvarande) vid ett universitet kommer i första hand till uttryck genom beslut om inrättande av professorer och laboraturer (motsvarande), dessas antal och benämningar. I samband med beslut om inrättande av en akademisk lärostol fattas jämväl i regel beslut om inrättande av ett visst antal assistent- och biträdestjänster samt om anvisande av ytterligare medel under lärosätets omkostnads- och materielanslag. Vidare beaktas beslut om nya tjänsters inrättande vid den byggnads- och utrustningsplanering, som kontinuerligt sker inom byggnadsstyrelsen, utrustningsnämnden med flera organ och kommittéer.

Den möjlighet, som stått kommittén till buds för att åstadkomma en viss inriktning av forskningen, har varit att förorda en avgränsning av ämnesområdena

för de professurer, som kommittén funnit anledning föreslå. Vägledande för kommittén har därvid i första hand varit med hjälp av vetenskaplig expertis gjorda bedömningar rörande forskningens nuläge och utvecklingstendenserna inom landet i dess helhet. Därvid har kommittén ansett det önskvärt att om möjligt ge professurerna en sådan inriktning, att aktuella behov inom forskningen blir tillgodosedda. Avseende har härvid även fästs vid de synpunkter som framförts rörande specifika norrlandsönskemål om inriktningen av forskningen.

Ämnesinriktningen av en professur är emellertid inte enbart beroende av tänkbara forskningsområden utan bestäms jämväl av den utbildning, som avses skola bedrivs vid universitetet. Utvecklingen av forskningen vid de äldre universiteterna har i vissa fall skett genom att en viss utbildning införts och/eller utvecklats och därmed givit motiv för inrättande av professurer (motsvarande). I andra fall har ett nytt forskningsområde för sin vidareutveckling motiverat inrättande av fasta forskartjänster, vilka tjänster sedermera i sin tur medfört, att en utbildningsorganisation vuxit fram inom ämnesområdet ifråga. Kommittén har vid bestämningen av forskartjänsternas ämnesområde givetvis beaktat vilken utbildning, som är önskvärd i Umeå med hänsyn till förhållandena på arbetsmarknaden.

Kommittén har alltså prövat frågan om professurernas ämnesinriktning med utgångspunkt dels från forskningens behov, dels från utbildningens krav och önskemål. Denna dubbla prövning har i flertalet fall givit ett och samma resultat, vilket även innebär att dessa professurer bör få en traditionell inriktning. Exempel härpå är professurerna i fysik och i nationalekonomi. I två fall har såväl forskningsintresset som utbildningssynpunkterna motiverat att professurerna ges en från hittills gällande praxis divergerande avgränsning, nämligen professuren i kulturgeografi med samhällsplanering och professuren i företagsekonomi, särskilt distributionsekonomi. Utan att avkall behövt göras på utbildningens krav har slutligen i tre fall hänsynen till forskningen fått fälla avgörandet vid avgränsningen av professurerna, nämligen när det gäller analytisk kemi med molekylär strukturanalys, ekologisk zoologi och ekologisk botanik.

Utbildningen upp till ämbetsexamen är redan nu och kommer i framtiden med stor sannolikhet att i än högre grad bli en uppgift i första hand för universitetslektorer och andra lärare i motsvarande eller lägre tjänsteställning. Professorer (motsvarande) kommer sannolikt att än mer än för närvarande få ägna sin utbildningsuppgift åt licentiand- och doktorandutbildning. Samtidigt kommer forskningsuppgifterna i flertalet av de ämnen, som nu är aktuella för Umeås del, att få stor omfattning. I många ämnen kommer forskningsverksamheten att bedrivas av staber av fast och tillfälligt anställd personal i laboratorier av ansevärda dimensioner och utrustade med dyrbar apparatur. Därför anser umeåkommittén det ur principiell synpunkt vara både möjligt och önskvärt att taga ställning till frågan om professurernas ämnesinriktning utan att avvakta en eventuell ändrad ämnesindelning i ämneslärarutbildningen. Kommittén anser, att de resultat lärarutbildningssakkunniga kan komma till ej bör påverka professurernas inriktning

ifråga om de ämnen, som nu är aktuella. Ett undantag utgör dock pedagogikämnet. Med hänsyn till den omprövning av den nuvarande praktisk-pedagogiska lärarutbildningen, som lärarutbildningssakkunniga har att genomföra, har Umeåkommittén ej nu velat framlägga förslag om ämnesinriktningen för en i och för sig väl motiverad pedagogikprofessur vid universitetet i Umeå. Kommittén har för avsikt att senare efter överläggningar med lärarutbildningssakkunniga återkomma till detta spörsmål och att då även upptaga frågan om tidpunkten för professurens inrättande.

Ett nytt universitet har under en icke obetydlig startperiod stora rekryterings svårigheter. En forsknings- och utbildningsorganisation, som snabbt skall byggas upp från grunden, kommer under de första åren att ha speciella svårigheter att tillgodose behovet av assistenter och andra medhjälpare, eftersom dessa till en början ej kan hämtas bland elever från den egna utbildningsorganisationen. Detta gäller både de mycket assistentkrävande experimentella naturvetenskapliga ämnena och flera av de samhällsvetenskapliga ämnena. Professurer med en på annat håll i landet tidigare icke företrädd ämnesinriktning bör verka attraherande på forskare, som tidigare arbetat med projekt inom de nya professurer nas ämnesområden. Visserligen är antalet föreslagna professurer av denna typ relativt ringa — 5 av totalt 22. Ifrågavarande fem professurer kan dock enligt kommitténs uppfattning bidra till att ge universitetet i Umeå en egen forskningsprofil, betydelsefull inte minst ur rekryteringssynpunkt.

Umeåkommittén berör även sitt uppdrag att hålla kontakt med den i Norge tillkallade kommittén med uppgift att utreda frågan om upprättande av ett universitet i Trondheim och att hos vederbörande finska myndigheter utröna förutsättningarna för eventuell samverkan med universitetet i Uleåborg.

Såvitt gäller Trondheim har arbetet med utbyggnaden av detta universitet icke avancerat så långt, att kommittén därifrån kunnat inhämta erfarenheter för utbyggnaden av universitetet i Umeå.

En studiegrupp inom kommittén har besökt universitetet i Uleåborg, vilket liksom universitetet i Umeå för närvarande är under utbyggnad. Universitetet i Uleåborg är helt finskspråkigt. På grund härav är möjligheterna för studerande vid universitetet i Umeå att tillgodogöra sig den akademiska utbildningen i Uleåborg på grundexamensnivå begränsade. Analogt förhållanden föreligger i viss utsträckning i vad avser studerande vid Uleåborgs universitet att förlägga sina studier till Umeå. Sedan ovannämnda universitet ytterligare utbyggt torde enligt kommittén ett närmare samarbete kunna bli möjligt att realisera i fråga om forskningsarbete inom speciella ämnesområden.

Det bör enligt kommittén ankomma på universitetsförvaltningen i Umeå att uppmärksamma möjligheterna till vidgade kontakter med de nordligt belägna universiteten i Finland och Norge samt att verka för utbyte av studenter och lärare.

2. Utbildningslinjer och utbildningsformer

Umeåkommittén räknar med följande utbildningslinjer på grundexamensnivå vid universitetet i Umeå.

1. Utbildning till filosofisk ämbetsexamen (fil. mag.)
2. Utbildning till filosofie kandidatexamen (fil. kand.), inklusive s. k. blandad utbildning
3. Utbildning till filosofisk-samhällsvetenskaplig examen (fil. pol. mag.)
4. Utbildning till fil.pol.mag. med ny ämneskombination (samhällsplanerarutbildning)
5. Civilekonomutbildning

I det följande återges det huvudsakliga innehållet av kommitténs synpunkter och förslag.

Utbildning till fil.mag. och fil.kand.

Utbildning till fil.mag.

Lärarbristen inom skolväsendet är betydande. I Norrland är bristsituationen särskilt allvarlig. Därför är det ur samhällets synpunkt synnerligen angeläget att utbildningen för filosofisk ämbetsexamen redan från universitetets i Umeå start får en framträdande ställning i utbildningsprogrammet. För de studerande bör lärarutbildning vara ett ur arbetsmarknadssynpunkt lockande utbildningsalternativ. Kommittén anser därför, att en betydande del av de samlade utbildningsresurserna i de matematisk-naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga ämnena bör inriktas på de ämnesteoretiska delarna av lärarutbildningen.

Med hänsyn till önskvärdheten av att redan från starten utbildningen i Umeå inom ämnen, som kan ingå i en filosofisk ämbetsexamen, får en för blivande lärare lämplig utformning, anser kommittén att åtgärder bör vidtagas i syfte att ge skolmyndigheterna medinflytande vid utarbetandet och fastställandet av studie-, organisations-, petita- och undervisningsplaner för magisterexamen i berörda ämnen. Kommittén förordar därför, att universitetskanslersämbetet och skolöverstyrelsen efter hörande av lärarutbildningssakkunniga gemensamt fastställer de studie- och undervisningsplaner i fil. mag.-kurserna, som skall gälla fr. o. m. läsåret 1964/65. Vidare bör förslag till Kungl. Maj:t till nya organisationsplaner för ämnen vid universitetet i Umeå eller till ändring av dylika framläggas gemensamt av kanslersämbetet och överstyrelsen.

För att öka antalet möjliga ämneskombinationer i filosofisk ämbetsexamen har kommittén föreslagit inrättande av ett universitetslektorat i naturgeografi, tills vidare inordnat under professuren i kulturgeografi, samt av ett universitetslektorat i historia, tills vidare knutet till institutionen för ekonomisk historia.

De av kommittén föreslagna matematisk-naturvetenskapliga ämnena skapar förutsättningar att avlägga fil.mag.-examen med samma huvudämnen som vid övriga universitet.

Med den ämnesrepresentation, som enligt förslaget kommer att förefinnas i början av 1970-talet inom universitetets samhällsvetenskapliga forsknings- och utbildningsorganisation, torde enligt kommittén huvudparten av ifrågakommande studerande välja en variant av filosofisk ämbetsexamen — i vilken två huvudämnen ingår — med någon av följande kombinationer, nämligen historia och statskunskap/nationalekonomi, historia och geografi eller geografi och statskunskap/nationalekonomi.

Vidare finns möjligheten att även, eller i stället för något annat huvudämne, medtaga psykologi/pedagogik.

Utbildning till fil.kand.

Liksom vid övriga universitet kommer i Umeå utbildning till filosofie kandidatexamen med olika kombinationer av matematisk-naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga ämnen att bli möjlig. Kommittén erinrar i detta sammanhang om det dokumenterade behovet inom industrin av arbetskraft med grundutbildning i ämnena kemi och fysik samt i biologiämnena, pressens behov av personer med utbildning i samhällsvetenskapliga ämnen samt sjukvårdens behov av psykologer och radiofysiker. Utbildningen för sistnämnda yrkeskategori bör enligt kommittén tillgodoses genom att innehavaren av laboraturen i radiofysik vid medicinska högskolan i Umeå ger utbildning åt och förrättar examination av jämväl studerande med matematisk-naturvetenskaplig inriktning.

Under åtskilliga år kommer emellertid särskilt antalet matematisk-naturvetenskapliga ämnen att vara begränsat jämfört med förhållandena vid övriga universitet, vilket påverkar antalet tänkbara kombinationer i fil.kand.-examen. Nu gällande stadga angående filosofiska examina ger dock möjligheter att i examen inom filosofisk fakultet jämväl medtaga ämnen från annan fakultet.

En blandad utbildning i medicinska och naturvetenskapliga ämnen är exempelvis användbar för arbetsuppgifter inom livsmedels- och läkemedelsindustrin samt inom sjukhuslaboratorier. Behovet av klinikpsykologer inom mentalsjukvården, den psykiatriska barna- och ungdomsvården, rehabiliteringsvården, kriminalvården och sinnesslövärderna skapar krav på blandad medicinsk-psykologisk utbildning.

Möjligheterna att i fil.kand.-examen medtaga även andra än till filosofisk fakultet hörande ämnen har hittills utnyttjats i ytterst ringa utsträckning vid de äldre universiteten. Det synes kommittén angeläget att redan från starten denna möjlighet tages till vara. Särskilda skäl föreligger härför i Umeå. De medicinskteoretiska institutionerna där blir dimensionerade med en marginalkapacitet, som möjliggör, att samtidigt med att läkar- och tandläkarutbildning meddelas, även 20—30 studerande kan beredas blandad medicinsk och annan utbildning. I en nära framtid bör särskilda utbildningslinjer med blandad medicinskt och naturvetenskapligt eller samhällsvetenskapligt innehåll uppläggas vid universitetet i Umeå. I sammanhanget hänvisar kommittén till den pågående utredningen rörande blandad medicinsk och annan utbildning. Denna utredning väntas inom kort vara avslutad.

Utbildning av samhällsvetare och ekonomer

Under senare år har stora ansträngningar gjorts för att öka tillgången på samhällsvetenskapligt utbildad arbetskraft (i det följande benämnd samhällsvetare). Utbildningen till filosofisk-samhällsvetenskaplig examen är den väsentligaste utbildningsvägen för blivande samhällsvetare. Kommittén förordar därför, att denna utbildning blir en av huvuduppgifterna för universitetet i Umeå.

Fil. pol. mag.-utbildningen föreslås i Umeå ske i samma ordning och enligt samma principer, som vid övriga universitet. När man i Umeå bygger upp en forsknings- och utbildningsorganisation i samhällsvetenskapliga ämnen, anser emellertid kommittén att inom denna organisations ram förutsättningar föreligger även för andra utbildningsalternativ än fil.pol.mag.-utbildning enligt traditionellt mönster. Ekonomutbildningen vid handelshögskolorna i Stockholm och Göteborg och vid den ekonomiska fakulteten i Lund omfattar ämnen, vilka till stor del måste ingå i den samhällsvetenskapliga organisationen vid universitetet för att i Umeå fullgoda förutsättningar för avläggande av fil.pol.mag.-examen skall föreligga. Vidare har under en följd av år diskuterats möjligheterna att skapa en utbildning för blivande samhällsplanerare. Därför har kommittén låtit närmare utreda förutsättningarna för att inom ramen för de samhällsvetenskapliga ämnena införa utbildning av såväl civilekonomer som samhällsplanerare. Kommittén har därvid funnit, att goda förutsättningar härför föreligger. Båda dessa utbildningsvägar förordas bli reglerade i fråga om studiegång och som en följd därav — bl. a. med hänsyn till lokalförhållandena — begränsade till ett bestämt antal studerande per år.

Utbildning till fil. pol. mag.

Uppläggningsen av utbildningen i ämnena nationalekonomi, statistik och företagsekonomi för dem som ej följer samhällsplanerar- och ekonomutbildningen föreslås bli sådan, att studier i nationalekonomi kan påbörjas endast höstterminer samt studier i statistik och i företagsekonomi endast vårterminer. En dylik uppläggning av studiegången i dessa ämnen reducerar i mindre omfattning antalet möjliga alternativ, enligt vilka de i fil. pol. mag.-examen ingående ämnena kan läsas. Kommittén har angett en rad exempel på hur de studerande kan läsa ämnena i lämplig inbördes ordning.

Samhällsplanerarutbildning

Samhällsplanering bedrivs i många former. Kommittén nämner som exempel upprättandet av region- och generalplaner för bostadsbyggandet, sjukvårds-, utbildnings- och vägplanering, vatten- och avloppsplanering. Planering inrymmer såväl tekniska som allmänt ekonomiska arbetsuppgifter. Teknisk utbildning lämplig för verksamhet av dylik karaktär har sedan länge funnits. Som exempel härpå kan nämnas utbildningen av arkitekter, lantmätare och geologer. Någon

på motsvarande sätt för samhällsplanerande arbetsuppgifter särskilt tillrättalagd samhällsvetenskaplig utbildning har hittills ej varit organiserad. Den närmaste motsvarigheten till de tekniska utbildningarna är fil. pol. mag.-utbildningen. Ett antal civilekonomer och socionomer är även yrkesverksamma inom samhällsplaneringen.

Samhällsvetarnas arbetsuppgifter inom samhällsplaneringen ligger i regel i den tidiga, översiktliga planeringen. Sådan planering bedrivs i olika former av offentliga utredningar, av centrala ämbetsverk (lokaliseringsplanering i arbetsmarknadsstyrelsen, bostadsförsörjningsplanering i bostadsstyrelsen, skolplanering i skolöverstyrelsen osv.) och av vissa regionala organ (länsstyrelser, länsarbetsnämnder, länsbostadsnämnder, länskolnämnder osv.). Planering av denna typ ingår även i den kommunala generalplaneringen och i den interkommunala regionplaneringen. Som rådgivare och granskare av den kommunala planeringen står länsarkitektkontoren och länsstyrelserna och som centralorgan byggnadsstyrelsen. På kommunerna vilar också ansvaret för bostadsförsörjningsplaneringen medan landstingen ansvarar för sjukvårdsplaneringen.

En prognos avseende behovet av samhällsvetare med planerarutbildning har kommittén ej ansett nödvändig i förevarande sammanhang. Antalet samhällsvetare som är sysselsatta med planeringsuppgifter har uppskattats till 50 à 100. En expertbedömning av antalet framtida arbetstillfällen för samhällsvetare med uppgifter inom den översiktliga planeringen har givit följande resultat:

	Arbetstillfällen	
	1970	på längre sikt
Inom central statlig förvaltning (departementet, ämbetsverk) . .	100	150
Inom statlig länsförvaltning, landsting	50	100
Inom kommunal förvaltning	100	300
Inom övriga (undervisning, forskning, näringsliv, konsultföretag)	200	400
	450	950

På grundval härav uppskattas det årliga utbildningsbehovet till 25—50 personer.

Kommittén har låtit utreda vilka teoretiska och praktiska färdigheter, som bör ingå i en samhällsvetenskaplig planerarutbildning, och föreslår med hänsyn härtill följande studiegång.

Termin Ämne och betygsnivå

1	Propedeutisk kurs i juridik samt kurs i företagsekonomi	
2	Statistik	1 betyg
3	Statistik	2 betyg
4	Nationalekonomi	1 betyg
5	Nationalekonomi	2 betyg
6	Kulturgeografi	1 betyg
7	Kulturgeografi	2 betyg
8	Kulturgeografi	3 betyg
	Summa	7 betyg

Det bör enligt kommittén givetvis finnas möjligheter att kombinera de i planerarutbildningen ingående ämnena i annan tidsföljd än som angivits i tablån. Kommittén finner det dock vara av värde att i varje fall till en början uppläggningsen av studierna sker enligt en fixerad ordning.

Enligt kommittén har i expertdiskussionen frågan rests om på den teoretiska utbildningen skulle följa en särskild på praktiska problem inriktad obligatorisk planerarkurs om en termin. Kommittén anser emellertid för sin del, att såväl de erforderliga praktiska och teoretiska moment som de moment av allmänt orienterande karaktär, som ej behandlas i övriga i utbildningen ingående ämnen, skall kunna tillgodoses inom ramen för det tredje betyget i kulturgeografi.

Mot bakgrund av gjorda uppskattningar av antalet framtida arbetstillfällen har kommittén funnit sig böra förorda, att intaget i varje fall till en början begränsas till 30 elever per år och att denna grupp hålles samman i en bunden studiegång.

Enligt kommitténs mening bör den föreslagna utbildningen med en särskild obligatorisk trebetygskurs i kulturgeografi leda till fil. pol. mag.-examen, trots att den eljest för en sådan examen obligatoriska ettbetygskursen i statskunskap ej ingår.

Civilekonomutbildning

Ekonomexamen vid handelshögskolorna i Stockholm och Göteborg samt vid den ekonomiska fakulteten i Lund omfattar ämnena företagsekonomi, nationalekonomi, ettdera eller båda av ämnena ekonomisk geografi och rättsvetenskap samt minst ett främmande språk. Vissa minimikrav på studierna i nationalekonomi och företagsekonomi förekommer. I Stockholm godtages antingen kombinationen 2 + 2 eller 1 + 3 betygsenheter i national- och företagsekonomi. I Lund kan ekonomisk geografi utbytas mot ett flertal andra ämnen. Kursfordringarna för de i ekonomexamen ingående ämnena skiljer sig för närvarande ej alls eller obetydligt från motsvarande kursfordringar för fil.kand.- eller fil. pol. mag.-examen vid universiteten.

Med undantag för ämnet rättsvetenskap kommer vid ett genomförande av umeåkommitténs förslag de i ekonomexamen för närvarande ingående ämnena att bli representerade inom den samhällsvetenskapliga organisationen i Umeå. Eftersom efterfrågan på civilekonomer är stor inom näringsliv, förvaltning och utbildningsväsende, anser kommittén det vara både önskvärt och lämpligt att för en förhållandevis stor andel av de studenter, som väljer utbildning inom det samhällsvetenskapliga området vid universitetet i Umeå, förutsättningar skapas att inrikta studierna på det företagsekonomiska ämnesområdet. Kommittén finner det vara möjligt att ge denna utbildning ett sådant innehåll, att den resulterar i en examen, likvärdig med den som avläggs vid handelshögskolorna och vid den ekonomiska fakulteten i Lund. Ekonomie studerande bör enligt kommittén följa samma kursplaner som övriga studerande i de samhällsvetenskapliga ämnena vid universitetet i Umeå. Skäl talar dock för att majoriteten av dem, som

påbörjar studierna i avsikt att avlägga ekonomexamen, sammanhålls i en bunden studiegång. Undervisningen i företagsekonomi kan exempelvis effektiviseras, därest studenterna har vissa förkunskaper i ekonomisk teori och framför allt i matematik och statistik. Vidare visar erfarenheten att antalet studieavbrott blir förhållandevis få och den genomsnittliga studietiden förhållandevis kort, när de studerande följer en bunden studiegång.

I fråga om studiegången för civilekonomutbildningen i Umeå anför kommittén följande.

Det första läsåret bör ägnas åt ettbetygsstudier i statistik och nationalekonomi i nämnd ordning. Andra studieåret bör ägnas åt studier till två betyg i företagsekonomi. Återstående två betygsenheter, vilka skall inhämtas det tredje studieåret, kan tagas antingen i något eller några av huvudämnena — statistik, nationalekonomi och företagsekonomi — eller i andra ämnen. Som icke obligatoriska ämnen anser kommittén ekonomisk historia, kulturgeografi, psykologi, sociologi samt statskunskap vara lämpliga. De kombinationsmöjligheter i examen, som kommittén anser böra förekomma i Umeå, framgår av efterföljande sammanställning:

	Alternativa kombinationer					
	a)	b)	c)	d)	e)	f)
Nationalekonomi	1	1	2	2	2	3
Företagsekonomi	3	3	2	2	3	2
Statistik	1	2	1	2	1	1
Ytterligare ämne	1	0	1	0	0	0
Summa betygsenheter	6	6	6	6	6	6

Studiegången vid de här nämnda sex kombinationsmöjligheterna redovisas i följande tablå.

1:a studieåret				2:a studieåret				3:e studieåret			
höst		vår		höst		vår		höst		vår	
Ämne	Betygsnivå	Ämne	Betygsnivå	Ämne	Betygsnivå	Ämne	Betygsnivå	Ämne	Betygsnivå	Ämne	Betygsnivå
sti	1	nat	1	för	1	för	2	a) övr	1	för	3
								b) sti	2	för	3
								c) nat	2	övr	1
								d) nat	2	sti	2
								e) nat	2	för	3
								f) nat	2	nat	3

Teckenförklaring:

för företagsekonomi

nat nationalekonomi

sti statistik

övr övriga ämnen som kan ingå i examen

Minst en, på praktiska färdigheter inriktad kurs i ett främmande språk förutsätts även bli obligatorisk för ekonomexamen. Kommittén räknar med att möjligheter föreligger att rekrytera lärare härför på arvodesbasis från de undervisningsanstalter, som finns i Umeå.

Så gott som samtliga hittills examinerade civilekonomer i landet har utbildning till åtminstone en betygsenhet i rättsvetenskap. Kommittén förordar, som framgår av det föregående, att ett betyg i statistik skall vara obligatoriskt i ekonomexamen i Umeå. För att studietiden ej skall bli längre än tre år föreslår kommittén, att utbildningen i rättsvetenskap ges en betydligt mindre omfattning i Umeå än på andra håll i landet. En kortare kurs i rättsvetenskap bör kunna rymmas inom en treårig studietid. Kommittén presenterar ett utkast till kursplan för en sex veckors kurs i rättsvetenskap.

Kommittén föreslår att ekonomutbildning enligt den bundna studiegången vid full utbyggnad dimensioneras för 100 nybörjare per år och att utbildningen skall påbörjas redan läsåret 1964/65. Av lokalmässiga skäl måste intagningen de tre första läsåren begränsas till 50.

Tillträdet till ekonomutbildningen vid Umeå universitet föreslås prövat av antagningsnämnden för civilekonomutbildning, vilken handhar intagningen till nuvarande utbildningsanstalter för ekonomutbildning. Då ansökan om inträde till civilekonomutbildning skall ha inkommit till antagningsnämnden senast den 1 juni 1964 och statsmakternas beslut kan förväntas föreligga endast kort tid dessförinnan kan ett särskilt ansökningsförfarande bli erforderligt beträffande umeålinjen. De som avlagt erforderliga tentamina enligt av kommittén förordade utbildningsvarianter förutsättes få diplom som civilekonomer.

3. Ämnesomfattning och ämnesinriktning

Såvitt det gäller de matematisk-naturvetenskapliga ämnena anser kommittén att följande tre grupper av ämnen bör bli representerade under den utbyggnadsperiod kommittén har till uppgift att behandla, nämligen den matematisk-fysiska, den kemiska och den biologiska.

Inom den *matematisk-fysiska* ämnesgruppen anser kommittén att — förutom ämnet matematik — ämnena teoretisk fysik, fysik och matematisk statistik redan under utbyggnadstiden bör bli representerade vid universitetet.

För den *kemiska* ämnesgruppens del finner umeåkommittén starka skäl föreligga för att redan från början professurer inrättas i samtliga de fem discipliner, som nu är företrädda med forskartjänster vid övriga lärosäten.

Inom den *biologiska* ämnesgruppen måste enligt kommitténs uppfattning både de botaniska och zoologiska ämnena vara representerade. Kommittén föreslår två professurer inom vardera området, av vilka en med fysiologisk och en med ekologisk inriktning inom respektive område. Kommittén har också funnit starka skäl tala för att förorda ämnet genetik.

Av de samhällsvetenskapliga ämnena är enligt kommitténs mening — förutom ämnet statistik — ämnena statskunskap, nationalekonomi, sociologi, kulturgeografi och ekonomisk historia självskrivna från både utbildnings- och forskningssynpunkt. Inte minst med hänsyn till önskvärldheten av att skapa vidgade utbildningsmöjligheter inom samhällsvetenskapens ram föreslås även ämnet företagsekonomi tillkomma redan under det första utbyggnadsskedet.

Till de samhällsvetenskapliga ämnena hänför kommittén även ämnena psykologi och pedagogik, vilka båda enligt kommitténs mening bör bli företrädda i Umeå av professor. Beträffande pedagogiken framför kommittén nu ej något förslag om inrättande av en professor, emedan ämnets ställning anses böra prövas i samband med ställningstagandena till pågående utredningar rörande den praktisk-pedagogiska utbildningen av blivande ämneslärare.

Vad så gäller spørsmålet om en eventuellt mer specifik inriktning av de ämnen, som kommittén funnit böra bli representerade i Umeå redan från början, har en första utgångspunkt för kommittén härvid varit den, att under den period det nu gäller endast en tjänst i professors ställning i varje ämne kan komma i fråga. I ett sådant läge har det bedömts vara bäst att låta ett så brett ämnesområde som möjligt bli representerat.

Såväl den forsknings- som den utbildningsmässiga prövningen av professorernas ämnesinriktning har givit entydiga resultat beträffande, förutom ämnena *matematik* och *statistik*, ämnena *fysik*, *teoretisk fysik*, *matematisk statistik*, *oorganisk*, *organisk* och *fysikalisk kemi*, *biokemi*, *genetik*, *zoofysiologi* samt *fysiologisk botanik*; vidare beträffande ämnena *nationalekonomi*, *psykologi*, *sociologi*, *statskunskap* och *ekonomisk historia*. För samtliga dessa ämnen bör ämnesinriktningen och ämnesbenämningen bli den, som gäller vid övriga lärosäten. För återstående ämnen har kommittén funnit skäl föreligga för en från ämnesavgränsningen vid övriga lärosäten avvikande inriktning, nämligen beträffande ämnena *analytisk kemi*, *botanik*, *zoologi*, *företagsekonomi* och *kulturgeografi*. Kommittén förordar för dessa ämnen följande benämningar: *analytisk kemi med molekyllär strukturanalys*, *ekologisk botanik*, *ekologisk zoologi*, *företagsekonomi*, *särskilt distributionsekonomi* samt *kulturgeografi med samhällsplanering*.

I det följande redovisas de särskilda överväganden, som ligger bakom kommitténs förslag i fråga om vissa matematisk-naturvetenskapliga ämnen.

För kemiämnenas del föreslår kommittén, som framgår av det föregående, att ämnena *oorganisk kemi*, *organisk kemi*, *fysikalisk kemi*, *biokemi* och *analytisk kemi* blir företrädda av professorer i Umeå. Kommitténs experter har emellertid riktat uppmärksamheten på ytterligare ett område inom aktuell kemisk forskning, nämligen den för vissa forskningsgrenar och viss praktisk verksamhet mycket viktiga molekyllära strukturanalysen. Detta forskningsområde, som betjänar sig av en rad avancerade analytiska metoder, röntgenkristallografi, masspektrografi, kärnspinresonansspektrografi, ultracentrifugering, elektrofores osv., är inriktat på en analys, som faller helt utanför den traditionella

analytiska kemins verksamhetsområde. Dess forskningsresultat är framförallt av stor betydelse för medicinsk kemi, biokemi, cellforskning och vissa industrier. Utbildningen i ämnet bör omfatta metoderna för strukturanalys med särskilt beaktande av de instrumentella fysikaliska hjälpmedlen.

Kommittén anser att inrättandet av en professur i molekylär strukturanalys skulle ge ett mycket värdefullt tillskott till den kemiska ämnesgruppen vid universitetet i Umeå. Kommittén har emellertid inte funnit det motiverat att inrätta ytterligare en lärostol inom denna ämnesgrupp utan förordar, att ämnet analytisk kemi för att forsknings- och utbildningskraven skall bli så väl tillgodosedda som möjligt modifieras till att omfatta även molekylär strukturanalys.

Zoologin, liksom botaniken, består av två till sin natur väsentligt olika områden, vilka i hög grad skiljer sig från varandra med avseende på metodik och hjälpvetenskaper. Det ena området utgörs i huvudsak av morfologi, systematik och ekologi, det andra av fysiologi.

Det i landet sent introducerade vetenskapsområdet zoofysiologi är representerat vid vart och ett av de befintliga universiteten av en professur. Med hänsyn till detta forskningsområdes stora praktiska betydelse anser kommittén att det bör bli representerat även i Umeå.

Därest den andra delen av zoologin blir odifferentierad kommer den med stor sannolikhet att besättas med företrädare för de klassiska delarna av zoologin, d. v. s. morfologin och/eller systematiken. Främst forskningssynpunkter motiverar emellertid enligt kommitténs mening, att denna del av zoologin i stället representeras av ekologin. En stark ställning för den ekologiska zoologin i Umeå skulle i hög grad stimulera intresset för speciellt norrländska naturförhållanden och kunna föra till en forskningsverksamhet i direkt anknytning till problem inom vattenvård, fiskeribiologi, viltvård, renskötsel m. m.

Av botanikens båda stora ämnesområden bör det fysiologiska på grund av sin stora praktiska betydelse i första hand företrädas vid universitetet i Umeå. Det andra ämnesområdet är för närvarande representerat på ungefär liknande sätt som motsvarande område inom zoologin. Växtekologin är företrädd vid två av de fyra lärosätena såsom växtbiologi. Trots detta anser kommittén, att den botaniska ekologin är underrepresenterad i landet. Härtill kommer att de norrländska naturförhållandena erbjuder särskilt intressanta problem ur växt-ekologisk synpunkt. Även om den botaniska ekologin för närvarande inrymmer i ämnet växtbiologi, torde benämningen ekologisk botanik vara att föredraga, anser kommittén.

4. Studerandeantal

Kommittén har haft att planera universitetsorganisationen i Umeå med utgångspunkt i att studerandeantalet vid 1970-talets början i de matematisk-naturvetenskapliga ämnena skall uppgå till omkring 1 400 och i de samhällsvetenskapliga ämnena till omkring 1 000. Vidare har förutsatts, att antalet tvåbetygsstuderande skall vara 160 i vardera ämnet fysik och kemi. Antalet tvåbetygs-

studerande i vardera ämnet botanik och zoologi anges i direktiven till 100. Kommittén har därutöver framlagt förslag om civilekonomutbildning och samhällsplanerarutbildning i Umeå. Dessa utbildningslinjer förordas få en bunden studiegång med ett antal fasta ämneskombinationer och dimensioneras för 100 respektive 30 nybörjare per år.

Inom nämnda ramar och med hänsyn till angivna förslag har kommittén gjort beräkningar av fördelningen av antalet studerande på utbildningslinjer, ämnen och betygsnivåer i slutet av den utbyggnadsperiod, som kommitténs uppdrag omfattar (jfr betänkandet, tabellerna VI: 1—6).

Kommittén förutsätter, att — med angivna undantag — studierna i ett ämne skall kunna påbörjas både höst- och vårtermin samt att antalet studerande i varje ämne och på varje betygsnivå blir lika stort höst- och vårtermin. Dessa förutsättningar kan emellertid inte gälla för vissa av de samhällsvetenskapliga ämnena i Umeå, eftersom ekonomutbildningen enligt förslaget endast påbörjas en gång per år, under höstterminen. I den föreslagna studieordningen för ekonomer är ettbetygsstudierna i statistik och i företagsekonomi bundna till höstterminer (första respektive tredje studietermen) och ettbetygsstudierna i nationalekonomi och tvåbetygsstudierna i företagsekonomi till vårterminer (andra respektive fjärde studietermen). Då antalet årligen intagna ekonomie studerande har föreslagits bli 100 betyder detta, att belastningen av berörda institutioners undervisningsresurser kraftigt koncentreras till viss del av läsåret. För att minska denna snedbelastning bör enligt kommitténs mening ettbetygskurser i nationalekonomi, statistik och företagsekonomi vid obundna samhällsvetenskapliga studier anordnas endast de terminer, då sådana kurser ej ges för ekonomie studerande. Detta innebär alltså att studier i ämnena nationalekonomi, statistik och företagsekonomi endast kan påbörjas en av läsårets terminer: i nationalekonomi hösttermin, i statistik och företagsekonomi vårtermin, om de ej ingår som del av ekonom- eller planerarutbildning. Den inskränkning i de studerandes valfrihet beträffande studiegång detta medför blir dock begränsad, då undervisning för alla betygsnivåer förutsätts meddelad i samtliga övriga samhällsvetenskapliga ämnen såväl höst- som vårterminer.

Kommittén finner det nödvändigt, att ettbetygsstudier i samtliga representerade samhällsvetenskapliga ämnen under tiden fram till ingången av läsåret 1967/68 kan påbörjas varje termin. Genom detta arrangemang blir möjligheterna större att kombinera de förhållandevis få ämnen, som kommer att vara företrädda under denna tid. Dessutom blir snedbelastningen på statistik- och ekonomiinstitutionerna under ifrågavarande period mindre påtaglig, eftersom antalet nyintagna ekonomie studerande på grund av lokalsituationen i Umeå t. o. m. läsåret 1966/67 måste begränsas till 50 per år.

Kommitténs beräkningar rörande antalet studerande på betygsnivå — med fördelning på utbildningsvägar — i början av 1970-talet redovisas i följande sammanställningar.

Beträffande kommitténs beräkningar i övrigt i fråga om studerandeantalet på längre sikt vid Umeå universitet torde få hänvisas till betänkandet (s. 36—45).

Utbildningens inriktning	Antal nyinskrivna per år					
	Mat.-naturv. ämnen		Samhällsvet. ämnen		Totalt	
	abs.	proc.	abs.	proc.	abs.	proc.
Fil.kand.-examen	120	33,8	60	20,7	180	27,9
Fil.mag.-examen	210	59,2	50	17,2	260	40,3
Blandad utbildning	25	7,0	—	—	25	3,9
Pol.mag.-examen enl. nuv. examensstadga	—	—	50	17,2	50	7,8
Pol.mag.-examen med samhällsplanerar-inriktning	—	—	30	10,3	30	4,7
Civilekonomexamen	—	—	100	34,5	100	15,5
Komplettander	—	—	ej särredovisade		—	—
Summa	355		290		645	

Utbildningens inriktning	Antal studerande viss termin					
	Mat.-naturv. ämnen		Samhällsvet. ämnen		Totalt	
	abs.	proc.	abs.	proc.	abs.	proc.
Fil.kand.-examen	360	29,0	180	18,3	540	24,3
Fil.mag.-examen	740	59,7	180	18,3	920	41,3
Blandad utbildning	80	6,5	—	—	80	3,6
Pol.mag.-examen enl. nuv. examensstadga	—	—	190	19,3	190	8,5
Pol.mag.-examen med samhällsplanerar-inriktning	—	—	105	10,7	105	4,7
Civilekonomexamen	—	—	300	30,5	300	13,5
Komplettander	60	4,8	30	3,0	90	4,0
Summa	1 240		985		2 225	

Umeåkommitténs beräkningar av studerandeantalet under de närmaste åren grundar sig på antagande om en årlig intagning av 50 ekonomie studerande läsåren 1964/67. Vidare har intagningen för utbildning till samhällsplanerare förutsatts börja läsåret 1964/65 med 15 nybörjare såväl höst- som vårtermin. Beträffande ämnet fysik bör framhållas, att övningslaboratorierna är dimensionerade för 48 tvåbetygsstuderande per år med intagning av 24 nybörjare varje termin.

Totala antalet studerande i de matematisk-naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga ämnena har med angivna utgångspunkter beräknats vara

läsåret 1964/65 omkring 400, varav cirka 180 samhällsvetare,
läsåret 1965/66 omkring 700, varav 350 samhällsvetare, samt
läsåret 1966/67 omkring 1 000, varav 450 samhällsvetare.

5. Biblioteksorganisationen

I det följande redovisas kommitténs synpunkter och förslag rörande biblioteksverksamheten.

Enligt kommitténs uppfattning bör i Umeå upprättas ett universitetsbibliotek uppdelat på dels ett *huvudbibliotek med kurslitteraturbibliotek*, dels *institutionsbibliotek*. Universitetets samlingar av böcker och tidskrifter bör betraktas som en enhet. Forsknings- och utbildningssynpunkter avgör placeringen. Kommittén anser att vid universitetet i Umeå tyngdpunkten bör läggas på huvudbiblioteket, medan däremot institutionsbiblioteken får tillgodose forskningens och utbildningens omedelbara behov. För inköpen till huvudbiblioteket bör bibliotekschefen ansvara. Härvid förutsätts samverkan med representanter för de vid universitetet företrädde ämnena. Kommittén anser det ändamålsenligt att institutioner för närliggande ämnen kan bilda gemensamt institutionsbibliotek. Organiserar verksamheten på detta sätt, bör enligt kommittén beslut rörande inköp av litteratur för en dylik enhet handhas av en för institutionerna gemensam nämnd med en inom nämnden utsedd biblioteksprefekt. All katalogisering bör åvila huvudbiblioteket. Detta möjliggör att universitetets samtliga boksamlingar katalogiseras efter gemensamma principer. Härigenom skapas också möjligheter för uppläggande av en centralkatalog. Huvudbiblioteket bör även lämna annan biblioteksservice åt institutionsbiblioteken.

All bibliotekspersonal bör enligt kommittén i administrativt hänseende sortera under chefen för huvudbiblioteket. En dylik ordning är ägnad att underlätta handläggningen av befordringsfrågor, spörsmål rörande omflyttningar, förordnanden m. m.

Huvudbiblioteket bör — framhåller kommittén — utrustas med kurslitteratur (för studier upp till tvåbetygsnivån), som jämte viss referenslitteratur uppställs i anslutning till särskilda läsplatser. Därav följer att flertalet av de läsplatser, som bör anordnas vid universitetet, även bör få lokalmässig placering i anslutning till huvudbiblioteket.

Kommittén förordar, att det medicinska filialbiblioteket i stort sett bibehåller sin nuvarande struktur och att det erhåller definitiva lokaler inom lasarettet. Kommittén förutsätter att avtal härom slutes med Västerbottens läns landsting.

Huvudbiblioteket föreslås erhålla samma organisatoriska struktur som övriga universitetsbibliotek i landet. Detta innebär, att biblioteket vid full utbyggnad under bibliotekschefen blir organiserat på fyra avdelningar, nämligen: förvärvs-avdelningen, katalogiseringsavdelningen, låneavdelningen samt en avdelning för central administration m. m. *Förvärvsavdelningens* huvuduppgifter bör vara utländska inköp, utländsk bytesverksamhet samt svenska förvärv inklusive den verksamhet, som sammanhänger med femte exemplaret. Vid *katalogiseringsavdelningen* bör den deskriptiva och systematiska katalogiseringen utföras och den gemensamma centralkatalogen uppläggas. Dessutom bör ansvaret för bokvården ankomma på denna avdelning. *Låneavdelningen* bör handha lokala

och interurbana lån samt ansvara för läsesalar och kurslitteraturbibliotek. *Avdelningen för central administration* bör ansvara dels för huvudbibliotekets organisation och dels för hela universitetsbibliotekets administration. Vidare bör även biblioteksuppgifter i samband med handskrifter, kartor och planscher samt teknisk service såsom fototjänst m. m. utföras vid denna avdelning.

I detta sammanhang berör kommittén även frågan om dokumentation. Med dokumentation avses i förevarande sammanhang att till forskares eller forskargrupperns tjänst ur litteraturen hämta fram upplysningar dels för sammanställning till litteraturlistor, dels för fortlöpande orientering om nyligen publicerat material. Dokumentation är en nödvändig gren av biblioteksverksamheten vid ett på forskning inriktat bibliotek och därför särskilt betydelsefull vid ett universitetsbibliotek. I modern vetenskap ökar ständigt anspråken på en väl fungerande dokumentationstjänst, speciellt mot bakgrund av den i stegrad takt växande internationella litteraturen. Dokumentationsfunktionen kan därför i framtiden förväntas erhålla en självständig ställning i universitets- och högskolebibliotekens verksamhet. Vid Umeå universitet bör enligt kommittén dokumentationstjänsten övergångsvis vara knuten till den centrala administrationen. Kommittén anser, att det bör ankomma på bibliotekschefen att föreslå inrättande av en särskild *dokumentationsavdelning*, då förhållandena så kräver.

Den föreslagna organisationen av biblioteksverksamheten avser förhållandena vid full utbyggnad. Med utgångspunkt från antalet ämnen och studerande samt från jämförelser med övriga universitetsbibliotek, i första hand det i Göteborg, har personalbehovet vid Umeå universitetsbibliotek omkring år 1970 uppskattats till följande.

Personalkategori	Antal tjänster
Överbibliotekarie	1
Förste bibliotekarier	3
Bibliotekarier	4
Amanuenser	2
Biblioteksassistenter	ca 15
Biträden och övrig personal	ca 30
Summa tjänster ca 55	

Kommittén framhåller vidare, att intill dess huvudbiblioteket erhåller egen byggnad bör till det medicinska biblioteket även hänföras den matematisk-naturvetenskapliga litteraturen. Vidare föreslås, att stadsbiblioteket handhar litteraturanskaffningen för de samhällsvetenskapliga ämnena. Förvärvs- och katalogiseringsavdelningarna föreslås bli organiserade budgetåret 1965/66. De bör då övertaga ansvaret för inköp och katalogisering från medicinska biblioteket och stadsbiblioteket. Kommittén förutsätter att avtal rörande dessa spörsmål träffas med Umeå stad.

Kommittén föreslår slutligen att femte exemplaret i sin helhet, jämte det befintliga beståndet, överlämnas till universitetsbiblioteket, så snart behov härav föreligger. Här i inbegrips även sådan juridisk och samhällsvetenskaplig litteratur, som justitiedepartementet för närvarande äger disponera över. Kommitténs förslag förutsätter bl. a. överenskommelse med Umeå stad.

Kommittén har låtit utreda frågan om bokanslagens storlek under universitetets utbyggnadsperiod. I syfte att möjliggöra uppskattningar dels av storleken av de årliga bokanslagen under utbyggnadstiden, dels av bokanslagens totala storlek omkring år 1970 har i följande tabell, ämne för ämne, angivits en schematisk uppskattning av storleken av ett över tre år fördelat startanslag samt av ett därefter utgående årligt anslag.

Kommittén understryker, att tabellens belopp enbart tjänar till att möjliggöra en uppskattning utifrån dagens förhållanden av bokanslagens storlek under utbyggnadsperioden.

	Startanslag utgående med 1/3 de tre första verksamhetsåren	Årligt belopp efter uppbyggnads- perioden
Matematik	60 000	5 000
Fysik och teoretisk fysik	210 000	20 000
Naturvetenskaplig kemi	210 000	20 000
Zoologi	210 000	20 000
Botanik	210 000	20 000
Genetik	90 000	10 000
Matematisk statistik	60 000	5 000
Statistik	60 000	5 000
Nationalekonomi	60 000	5 000
Sociologi	60 000	5 000
Statskunskap	45 000	5 000
Företagsekonomi	60 000	5 000
Ekonomisk historia	45 000	5 000
Geografi	210 000	20 000
Psykologi	60 000	5 000
Pedagogik	60 000	5 000
		Summa 160 000

Kommittén finner dessutom att behov föreligger av ett anslag för gemensam bibliografisk litteratur, dvs. handböcker och annan referenslitteratur av allmän natur. Årsbehovet för detta ändamål uppskattas till ca 60 000 kr.

Då det kommer att dröja flera år, innan huvudbibliotekets lokalfråga har lösts definitivt, föreslår kommittén att åtgärder vidtages för att anskaffa provisoriska lokaler. Stadsbiblioteket i Umeå skall utbyggas och denna tillbyggnad beräknas vara färdig om tidigast ett år. Förhandlingar bör enligt kommittén upptagas med staden om att få disponera lokaler i denna tillbyggnad, som kommer att ligga i direkt anslutning till medicinska biblioteket, för vilket staden redan nu enligt avtal kostnadsfritt upplåter lokaler.

6. Byggnads- och lokalfrågor

Byggnadsstyrelsen överlämnade med skrivelse den 17 september 1962 till Kungl. Maj:t ett förslag till utbyggnadsplan för universitetet i Umeå. En utförlig redogörelse för planen har lämnats i propositionen 1963:89. I denna uttalades bl. a., att planeringen av den fortsatta utbyggnaden av organisationen för högre utbildning och forskning i Umeå borde generalplanemässigt tills vidare kunna ske i stort sett i enlighet med den framlagda utbyggnadsplanen i de delar som vore aktuella. Det framhölls vidare, att det borde ankomma på byggnadsstyrelsen att anpassa planen efter de nya förutsättningar, som kunde aktualiseras under det fortsatta arbetet rörande utbyggnaden av utbildnings- och forskningsorganisationen i Umeå.

Beträffande den södra delen av området redovisas i det följande ett av byggnadsstyrelsen i samråd med kommittén utarbetat preliminärt förslag till reviderad utbyggnadsplan.

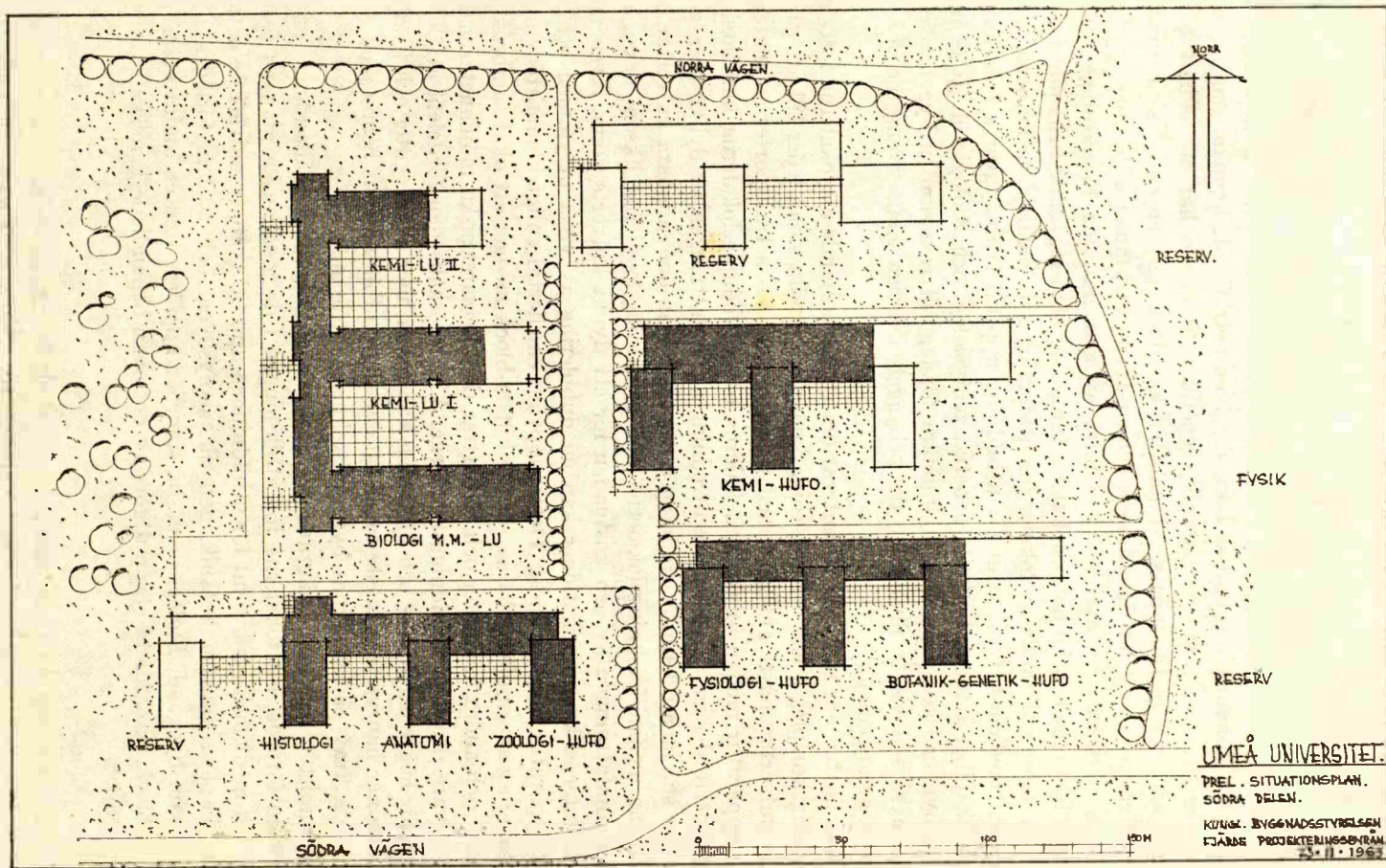
Kommittén understryker, att ett utbyggnadsprogram av den omfattning varom här är fråga ställer stora krav på byggnadsinvesteringar under de närmaste åren för att programmet skall kunna genomföras inom den knappt tillmätta tidsramen. Alla möjligheter att påskynda byggandet och att begränsa investeringarna måste uppenbarligen tillvaratas.

I lokalprogrammen söker kommittén nå största möjliga flexibilitet i syfte att utvidgningar och omflyttningar lätt skall kunna ske när behoven så kräver. I möjligaste mån enhetliga utformningar av undervisnings-, kontors- och laboratorietrymmen eftersträvas. Vidare sker planeringen med utgångspunkt i att institutioner inom närbesläktade ämnen skall sammanföras i enheter även om ämnena tillhör olika fakulteter. Detta innebär, att byggnadsenheter skall uppföras med institutioner i såväl medicinska som naturvetenskapliga ämnen och med en sådan planering, att för institutionerna gemensamma utrymmen och faciliteter tillskapas. Genom övergången till större byggnadsenheter har en ökning av projekterings- och byggnadstakten förutsatts bli möjlig.

Med hänsyn till medicinarutbildningen måste vissa undervisningslokaler för ämnena *anatomi och histologi* färdigställas redan till hösten 1965. Byggnadsarbetena beräknas kunna igångsättas under första kvartalet 1964 och slutföras under våren 1966. Undervisningsdelen torde dock kunna färdigställas redan till hösten 1965.

Med skrivelse den 9 juli 1963 överlämnade kommittén till byggnadsstyrelsen lokalprogram för ett kemiskt övningslaboratorium, *Kemi-lu I*, (lu = utbildning upp till tvåbetygsnivån) vid universitetet i Umeå inrymmande lokaler för såväl medicinsk som naturvetenskaplig kemi. Byggnadsplaneringen bedrivs så, att utbildningen i naturvetenskaplig kemi skall kunna starta hösten 1965.

Det är enligt kommitténs uppfattning synnerligen angeläget, att lokaler för högre utbildning och forskning (hufo) i kemi, *Kemi-hufo*, kommer till stånd så snart som möjligt. För att åtminstone en del av byggnaden skall kunna färdig-

ställas till hösten 1966, då trebetygsutbildning bör kunna ges, krävs en kraftig forcering av projektering och byggande.

Vid den nybyggnadsplanering för övriga universitet och högskolor, som ägt rum de senaste åren, har lokaler för ett- och tvåbetygsundervisningen i kemi- och fysikämnena sammanförts i särskilda övningslaboratorier. Som ovan redovisats, har kommittén funnit så bära ske även beträffande kemiämnena i Umeå. Såvitt gäller t. ex. ämnena botanik, genetik och zoologi har ett sådant förfarande hittills icke tillämpats. Kommittén har dock, då den enligt sina direktiv bör eftersträva »att för flera ämnen gemensamma utrymmen tillskapas i vidaste möjliga utsträckning, exempelvis i form av gemensamma föreläsnings-, seminarie-, lektions- och bibliotekslokaler», funnit sig bära ingående behandla frågan om ett sammanförande av lokaler för utbildning i de medicinska ämnena fysiologi och medicinsk fysik samt för utbildning upp till tvåbetygsnivå i de naturvetenskapliga ämnena botanik, genetik, zoofysiologi och zoologi till ett gemensamt byggnadskomplex. Det preliminära förslag till reviderad utbyggnadsplan som nyss redovisats illustrerar de bebyggelsemässiga konsekvenserna av ett sådant arrangemang.

Kommittén har ingående diskuterat om ett särskiljande av lokalerna i ett utbildningskomplex å ena och forskningskomplex å andra sidan leder till att gångbara kulvertar måste anläggas mellan komplexen. Vissa transporter av materiel och apparatur mellan forskningslokalerna och utbildningslokalerna kan komma att bli erforderliga. En närmare utredning av omfattningen av dylika transporter bör ske innan definitiv ställning tages till frågan om gångbara kulvertar bör anläggas mellan forskningslokalerna och utbildningslokalerna liksom också rörande omfattningen av och kostnaden för ett dylikt kulvertsystem. Även med goda interna kommunikationer kan en dubbling av vissa utrymmen och av viss apparatur bli nödvändig. Detta uppvägs emellertid enligt kommitténs uppfattning av att uppförandet av ett särskilt lu-block medger ett ökat sambruk av lokaler och andra faciliteter och förbättrar de schematekniska möjligheterna att effektivare utnyttja utbildningslokalerna. Vidare erhålls den fördelen, att lokalerna för högre utbildning och forskning kan ges en mer allmängiltig och flexibel lösning när hänsyn inte måste tagas till den lägre utbildningens behov med dess särskilda krav på lokalernas byggnadstekniska utförande.

Kommittén har mot bakgrund av de ovan redovisade förhållandena funnit sig bära förorda, att lokalerna för utbildningen i de medicinska ämnena fysiologi och medicinsk fysik samt för utbildningen upp till tvåbetygsnivå i de naturvetenskapliga ämnena botanik, genetik, zoofysiologi och zoologi förläggs i en gemensam byggnad, *Biologi m. m.-lu*, som bör uppföras som en andra etapp av ett lu-block, vars första etapp utgörs av det ovan behandlade kemiska övningslaboratoriet.

Med utgångspunkt i att undervisning skall kunna påbörjas i ämnet zoologi hösten 1966 och i ämnena botanik och genetik hösten 1967 samt i att lokalerna

för utbildningen i ämnena medicinsk fysik och fysiologi enligt den för medicinarutbildningen gällande utbyggnadsplanen måste färdigställas i sådan tid, att de kan tagas i bruk våren 1967 har de två tidsplaner uppgjorts, som redovisas i det följande och som betecknas tidsplan A respektive tidsplan B. Tidsplan B förutsätter att undervisnings- och forskningslokalerna förläggs till samma byggnader. Tidsplan A, som uppgjorts med samma utgångspunkter vad gäller tidpunkterna för undervisningslokalernas färdigställande, men i vilken förutsatts uppförandet av det av kommittén i det föregående förordade lu-blocket, synes enligt kommittén mer realistisk genom den senareläggning av forskningslokalerna som härigenom kan ske.

Lokalprogram för ämnet ekologisk zoologi, *zoologi-hufo*, är under utarbetande inom kommittén och kommer inom kort att överlämnas till byggnadsstyrelsen. Ifrågavarande lokaler avses skola färdigställas till hösten 1967.

Med hänsyn till angelägenheten ur skilda synpunkter av en långt driven integration mellan i första hand ämnena fysiologi, medicinsk fysik och zoofysiologi utformas nu ett för dessa tre ämnen gemensamt lokalprogram, *Fysio-logi-hufo*. I tidsplan A avses lokalerna för botanik-hufo och genetik-hufo att förläggas i samma block, som de för fysiologi-hufo. Därvid har förutsatts att en särskild byggnadsenhet för dessa ämnen, *Botanik, genetik-hufo*, skall färdigställas till hösten 1968.

För de samhällsvetenskapliga ämnena och socialinstitutet samt de naturvetenskapliga ämnena matematik, teoretisk fysik och matematisk statistik planeras ett gemensamt byggnadskomplex, *Matematik-samhällsvetenskap m. m.* Inom detsamma avses tillkomma jämväl utrymmen för en universitetets data-maskinanläggning.

Under det andra uppbyggnadsskedet förutsätts tillkomma lokaler för ämnet fysik, andra etappen av det kemiska övningslaboratoriet, administrationslokaler, bibliotek, matsalar m. m.

Kommittén framhåller vidare, att då arbetet med lokalprogrammen ännu inte fortskridit så långt, att ett fullvärdigt underlag för kostnadsuppskattningar förelegat, den i tidsplanerna gjorda uppskattningen av investeringskostnaderna i väsentliga delar måste betraktas som ett räkneexempel, avsett att illustrera storleksordningen av de investeringar i byggnader som erfordras. Till yttermera visso är kostnadsuppskattningarna osäkra eftersom kostnaden per m² för under senare år kostnadsberäknade projekt varierat högst betydligt. Kommittén har stannat för att i förevarande sammanhang med utgångspunkt i föreliggande erfarenhetsmaterial antaga följande alternativa kostnader per m², nämligen för byggnader med huvudsakligen laborativa lokaler 2 000 respektive 2 500 kr. samt för övriga lokaler 1 500 respektive 2 000 kr., allt enligt prisläget den 1 juli 1963.

Vid uppgörande av tidsplan A har icke beaktats de lokalvinster som vid det fortsatta programarbetet kan erhållas genom det av kommittén förordade arran-

Tidsplan A

Byggnadsobjekt	Prel. nettoyta m ²	Prel. kostnad mkr prisläge 1.7.63	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	Inflyttning
Anatomi-histologi	4 100	10,2	-----	-----	-----	-----	-----			Underv.del 1.9.65 Forsk.n.del 1 kv. 66
Kemi — lu I	2 500	6,2	-----	-----	-----	-----	-----			En våning 1.9.65
Biologi m. m. — lu	3 700	7,4— 9,3	-----	-----	-----	-----	-----			Zoologi 1.9.66 Fysiol. 1.1.67 Genetik 1.9.67 Botanik 1.9.67 Delvis 1.9.66
Kemi — hufo	5 300	10,6—13,3		-----	-----	-----	-----			1.9.67
Zoologi — hufo	1 700	3,4— 4,3		-----	-----	-----	-----			1.1.68
Fysiologi — hufo	4 100	8,2—10,2		-----	-----	-----	-----			1.9.68
Botanik, genetik — hufo	3 000	6,0— 7,5		-----	-----	-----	-----	-----		1.9.68
Matematik-										
samhällsv. m. m.	4 000	6,0— 8,0		-----	-----	-----	-----			1.9.67
Matsal	2 000	3,0— 4,0		-----	-----	-----	-----			
Administration och										
bibliotek	3 000	4,5— 6,0		-----	-----	-----	-----			
Kemi — lu II	1 000	2,0— 2,5			-----	-----	-----	-----		
Fysik	4 000	8,0—10,0			-----	-----	-----	-----	-----	
Summa	38 400	75,5—91,5								
Årlig investering			3,2	12,2—13,1	17,5—21,3	22,5—28,5	14,3—18,1	5,0—6,3	0,8—1,0	

----- Projektering
 ————— Byggande

Tidsplan B

Byggnadsobjekt	Prel. nettoyta m ²	Prel. kostnad mkr prisläge 1.7.63	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	Inflyttning
Anatomi-histologi	4 100	10,2	-----	=====	=====	=====				Underv.del 1.9.65 Forskn.del 1 kv. 66
Kemi — lu I	2 500	6,2	-----	=====	=====	=====				En våning 1.9.65
Kemi — hufo	5 300	10,6—13,3	-----	=====	=====	=====	=====			Delvis 1.9.66
Zoologi	2 600	5,2— 6,5	-----	=====	=====	=====	=====			• 1.9.66
Fysiologi	5 000	10,0—12,5	-----	=====	=====	=====	=====			• 1.1.67
Botanik, genetik	4 900	9,8—12,3	-----	=====	=====	=====	=====			I huvudsak 1.9.67
Matematik, samhällsv. m. m.	4 000	6,0— 8,0	-----	=====	=====	=====	=====			1.9.67
Matsal	2 000	3,0— 4,0	-----	=====	=====	=====	=====			
Administration och bibliotek	3 000	4,5— 6,0	-----	=====	=====	=====	=====			
Kemi — lu II	1 000	2,0— 2,5	-----	=====	-----	-----	-----	=====		
Fysik	4 000	8,0—10,0	-----	-----	-----	-----	-----	-----	=====	
Summa	38 400	75,5—91,5								
Årlig investering			3,2	13,2—14,3	22,1—27,1	21,4—27,1	10,7—13,7	4,1—5,1	0,8—1,0	

----- Projektering
 ===== Byggnad

gemanget med ett särskilt lu-block. De två planerna slutar alltså på samma alternativbelopp, nämligen 75,5 miljoner respektive 91,5 miljoner kronor. Utöver de i tidsplanerna angivna kostnaderna tillkommer kostnader för försörjningsåtgärder.

I detta sammanhang redovisar kommittén, att utrustningsnämnden för universitet och högskolor på kommitténs uppdrag gjort en överslagsberäkning rörande kostnaderna för inredning och utrustning av i tidsplanerna upptagna byggnadsobjekt. Nämnden har uppskattat medelsbehovet härför till storleksordningen 40—50 miljoner kronor.

Ett av Umeå stad lämnat erbjudande att i paviljongbyggnader mot hyresersättning tillhandahålla lokaler för ämnena matematik och statistik fr. o. m. läsåret 1963/64, för ämnena fysik, teoretisk fysik och nationalekonomi fr. o. m. läsåret 1964/65 samt för ämnet statskunskap fr. o. m. läsåret 1965/66 utgjorde den avgörande faktorn för den preliminära utbyggnadsplan kommittén presenterade i sitt delbetänkande. Alltjämt är detta erbjudande förutsättningen för möjligheterna att så snabbt bygga ut verksamheten i Umeå, framhåller kommittén. Genom tillmötesgående från stadens sida kommer paviljongsystemet att utökas, varigenom det blir möjligt att i dessa upplåta lokaler för ytterligare två ämnen, nämligen företagsekonomi och geografi.

7. Tidsschema för utbyggnaden

I fråga om tidsschemat för utbyggnaden framhåller kommittén, att åtskilliga i och för sig motiverade förslag och önskemål om snabbare utbyggnadstakt ej varit möjliga att tillgodose till följd av de relativt begränsade lokalresurser, som de närmaste åren finns tillgängliga.

Redan från och med läsåret 1964/65 föreligger emellertid lokalmässiga förutsättningar för anordnande av ekonomutbildning i Umeå genom stadens erbjudande om utökade lokaler. Kommittén föreslår därför, att civilekonomutbildning anordnas i Umeå redan fr. o. m. läsåret 1964/65. Detta och följande två läsår måste dock antalet nybörjarplatser begränsas till 50 per år. I analogi med handelshögskolorna bör intagning endast ske en gång per läsår. Fr. o. m. hösten 1967 bör intagningen enligt kommittén kunna utökas till 100 per år.

Jämväl de tre samhällsvetenskapliga ämnena ekonomisk historia, psykologi och sociologi avses erhålla lokaler i byggnaden för matematik, samhällsvetenskap m. m. Främst angelägenheten av att även de studerande, som börjar sina studier läsåret 1964/65, skall kunna erbjudas lämpliga ämneskombinationer, motiverar enligt kommitténs mening, att dessa ämnen tillkommer ett år före de definitiva lokalernas färdigställande. Kommittén räknar med att det skall vara möjligt för byggnadsstyrelsen att för dessa ämnen på hyresmarknaden i orten eller i annan ordning framskaffa provisoriska lokaler för läsåret 1966/67.

Vad beträffar den föreslagna utbildningen för samhällsplanerare anser kom-

mittén det angeläget, att även denna kommer igång omedelbart. Kommittén föreslår därför, att beslut fattas om anordnande av sådan utbildning vid universitetet i Umeå från och med läsåret 1964/65.

Utifrån nämnda tre utgångspunkter, nämligen 1) möjligheten att tillgodose lokalbehoven, 2) att ekonomutbildning skall anordnas fr. o. m. läsåret 1964/65 och 3) att samhällsplanerarutbildning skall likaledes anordnas fr. o. m. läsåret 1964/65, har kommittén funnit sig böra föreslå följande tidsschema för den matematisk-naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga utbildnings- och forskningsorganisationens utbyggnad i Umeå. Kommittén erinrar om att ämnena matematik, statistik och pedagogik redan är organiserade.

Läsår	Ämne	Läsår	Ämne
1964/65	Fysik	1966/67	Zoologi
	Teoretisk fysik		Matematisk statistik
	Nationalekonomi		Sociologi
	Geografi		Ekonomisk historia
1965/66	Kemi		Psykologi
	Radiofysik	1967/68	Botanik
	Statskunskap		Genetik
	Företagsekonomi		

Tidsschemat avviker såtillvida från den preliminära utbyggnadsplanen att det för läsåret 1964/65 upptager förutom ämnena matematik, fysik, teoretisk fysik, statistik och nationalekonomi enligt nämnda plan jämväl ämnet geografi samt för läsåret 1965/66 de ej tidigare medtagna ämnena företagsekonomi och radiofysik.

Avslutningsvis konstaterar kommittén, att den omfattning av utbildningen, som kommittén förordat, och tidsplanen för dess genomförande får vittgående konsekvenser såväl för universitetsledningen som för byggnadsstyrelsen. Om någon eller några av de förutsättningar, som kommitténs tidsplan bygger på, ej skulle uppfyllas, måste någon form av senareläggning av tidsprogrammet ske. Den närmast till hands liggande förskjutningen anser kommittén vara ett uppskjutande med ett år av utbildningen i biologiämnena.

8. Förslag om inrättande av professorer m. fl. tjänster

Professorer

De professorer, som kommittén föreslår skall inrättas under det utbyggnads-skede beträffande vilket kommittén har till uppgift att framlägga förslag — utöver de redan inrättade professorsbefattningarna i matematik och statistik — har sammanställts i efterföljande tablå. I denna har även med utgångspunkt från det i närmast föregående avsnitt framlagda tidsschemat för undervisnings

början angivits från vilken tidpunkt innehavaren av respektive professur föreslås träda i tjänst.

År	Ämne
<i>1964/65</i>	
fr. o. m. 1/7 1964	Fysik Teoretisk fysik Nationalekonomi Kulturgeografi med samhällsplanering
fr. o. m. 1/1 1965	Oorganisk kemi Fysikalisk kemi Organisk kemi Biokemi Analytisk kemi med molekylär strukturanalys Företagsekonomi, särskilt distributionsekonomi
<i>1965/66</i>	
fr. o. m. 1/7 1965	Statskunskap
fr. o. m. 1/1 1966	Ekologisk zoologi Zoofysiologi
<i>1966/67</i>	
fr. o. m. 1/7 1966	Matematisk statistik Sociologi Ekonomisk historia Psykologi
fr. o. m. 1/1 1967	Ekologisk botanik Fysiologisk botanik Genetik

Vid sidan av lokalfrågan torde rekryteringsproblemen kunna förväntas skapa särskilda svårigheter under universitetets utbyggnadsperiod, måhända främst såvitt gäller tillsättande av tjänster som universitetslektor och assistenttjänster men även vad beträffar professurer. En viktig förutsättning för att rekryteringsproblemen skall kunna lösas är enligt kommitténs mening att en i allt väsentligt definitiv långtidsplan fastställs. Härigenom får intresserade kandidater tillfälle att meritera sig för de kommande befattningarna.

Vid 1964 års riksdag bör enligt kommitténs mening beslut respektive principbeslut fattas om inrättandet av samtliga de i tabellen uppräknade tjänsterna från däri angivna tidpunkter. Beträffande flertalet av de ifrågavarande tjänsterna skulle tillsättningsförfarandet då kunna påbörjas i så god tid, att beslut i utnämningsfrågan kunde föreligga så långt före den tidpunkt, då undervisningen skulle taga sin början, att den blivande innehavaren av professuren ifråga kunde

utnyttjas i planerings- och utrustningsfrågor och samtidigt finge tillfälle att förbereda sin undervisning och engagera hjälpkrafter av skilda slag. Beträffande professurerna i experimentella ämnen och i ämnet företagsekonomi innebär förslaget därjämte, att dessa befattningar inrättas ett halvår före tidpunkten för undervisningens början, där så är möjligt. Detta förslag är motiverat med hänsyn till utbildningen och till det särskilt omfattande förberedelsearbete, som blir erforderligt i dessa ämnen.

Kommittén föreslår sålunda att vid 1964 års riksdag beslut respektive principbeslut fattas om inrättandet av de i föregående tabell uppräknade samtliga tjänsterna från däri angivna tidpunkter.

E. o. docent-, e. o. forskardocent- och forskarassistenttjänster

Inte minst med hänsyn till universitetets snabbt växande behov av lärare av olika kategorier är det enligt kommitténs mening angeläget, att forskningen och forskarrekruteringen stimuleras genom inrättandet av e. o. docent-, e. o. forskardocent- och forskarassistenttjänster redan under det första skedet av universitetets utbyggnad.

För inrättande av för de matematisk-naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga ämnena avsedda sådana tjänster föreslår kommittén följande program. Därvid understryker kommittén, att den åsyftar endast en ram för utbyggnaden, då frågan om behovet av nya tjänster kontinuerligt måste följas.

1965/66	1966/67	1967/68	1968/69	1969/70	1970/71	S:a
3	3	3	3	4	4	20

Lektorer och assistenter

För att tjäna som underlag för kostnadsberäkningar och lokalprogram har uppskattningar gjorts av lektorsbehovet i skilda ämnen fram till början av 1970-talet. Emellertid kan enligt kommitténs mening icke komma ifråga att lägga dessa uppskattningar till grund för en fullständig långtidsplan för inrättande av ordinarie lektorat. Härför är takten i studerandantalets ökning och en rad andra faktorer alltför osäkra. Kommittén räknar med att i varje fall följande 23 ordinarie universitetslektorat blir erforderliga under utbyggnadsperioden; dessa bör inrättas så snart vederbörliga organisationsplaner har fastställts.

Fr. o. m. 1964/65

Matematik	1
Fysik	1
Teoretisk fysik	1
Statistik	1
Nationalekonomi	1
Kulturgeografi	1
Naturgeografi	1

Fr. o. m. 1965/66

Oorganisk kemi	1
Fysikalisk kemi	1
Organisk kemi	1
Statskunskap	1
Företagsekonomi	2

Fr. o. m. 1966/67

Zoologi	1
Zoofysiologi	1
Matematisk statistik	1
Sociologi	1
Historia	1
Ekonomisk historia	1
Psykologi	1

Fr. o. m. 1967/68

Botanik	1
Fysiologisk botanik	1
Genetik	1

Förslag om de ytterligare ordinarie lektorstjänster, som kan bedömas erforderliga, bör enligt kommittén framföras av vederbörande myndigheter.

Vidare föreslår kommittén, att enligt de grunder som redovisats i Kungl. Maj:ts proposition 1959:105 angående ökat stöd åt forskning m. m. medel till assistenttimmar för forskning och allmänt institutionsarbete anvisas för i efterföljande sammanställning angivet antal assistenttimmar. Med hänsyn till att radiofysik föreslås bli examensämne även i filosofiska examina, anser kommittén att medel till assistenttimmar jämväl bör anvisas för detta ämne.

Fr. o. m. 1964/65

Matematik	1 000
Fysik	2 000
Teoretisk fysik	1 000
Statistik	1 000
Nationalekonomi	1 000
Kulturgeografi	1 000

Fr. o. m. 1965/66

Oorganisk kemi	2 000
Fysikalisk kemi	2 000
Organisk kemi	2 000
Biokemi	2 000
Analytisk kemi	2 000
Statskunskap	1 000

Företagsekonomi	1 000
Radiofysik	1 000

Fr. o. m. 1966/67

Ekologisk zoologi	1 000
Zoofysiologi	1 000
Matematisk statistik	1 000
Sociologi	1 000
Ekonomisk historia	1 000
Psykologi	1 000

Fr. o. m. 1967/68

Ekologisk botanik	1 000
Fysiologisk botanik	1 000
Genetik	1 000

Biträdespersonal m. m.

En beräkning av erforderliga biträdesresurser för nu ifrågavarande ämnen enligt de principer som redovisas i propositionen 1959:105 visar enligt kommittén, att den personella basorganisationen under utbyggnadsperioden bör byggas ut att omfatta 113 tjänster. Härigenom skulle de ifrågavarande ämnena i Umeå få biträdesresurser, som vore i stort sett likvärdiga med dem, som står samma eller motsvarande ämnen till buds vid övriga akademiska lärosäten. Kommittén har därför funnit det angivna antalet tjänster vara en med utgångspunkt i

dagens förhållanden önskvärd basorganisation. Kommittén förordar i anslutning till det tidigare redovisade förslaget till tidsschema för utbyggnaden följande program som en allmän riktpunkt för utbyggnaden av biträdesresurserna. För fullständighetens skull har de fr. o. m. den 1 juli 1963 inrättade två biträdestjänsterna för ämnena matematik och statistik medtagits.

63/64	64/65	65/66	66/67	67/68	68/69	69/70	70/71 eller senare	S:a
2	15	21	25	30	—	—	20	113

För budgetåret 1964/65 föreslår kommittén följande biträdestjänster m. m., nämligen en som forskningsingenjör i Ae 21, en som instrumentmakare i Ae 11, två som institutionstekniker i Ae 9, två som laboratoriebiträde i högst Ae 9 och en som vaktmästare i Ae 7, samtliga för ämnet fysik, en som kanslibiträde i Ae 7 i vart och ett av ämnena fysik, teoretisk fysik, nationalekonomi, geografi och pedagogik, en som räknebiträde i Ae 7 i statistik samt en som maskinist i Ae 11 och en som vaktmästare i Ae 7, de båda sistnämnda för i paviljonger inrymda institutioner.

Universitetsbibliotekets personalbehov

I det föregående har personalbehovet för universitetsbiblioteket vid 1970-talets början uppskattats till ca 55 tjänster. Härtill kan komma viss ytterligare personal för dokumentationsverksamheten och institutionstjänsten. Kommittén har därför funnit sig endast böra framlägga detaljerat förslag såvitt gäller budgetåren 1964/65 och 1965/66. I övrigt förutsätts den blivande överbibliotekarien i samband med sedvanliga anslagsäskanden framlägga förslag om tjänster och tjänstetyper. För nämnda två budgetår föreslår kommittén inrättandet av följande nya tjänster för biblioteksverksamheten vid universitetsbiblioteket. Förslaget i vad avser budgetåret 1965/66 utgår från att den tidigare nämnda tillbyggnaden av stadsbiblioteket kommer till stånd.

1964/65	1965/66
1 överbibliotekarie	1 förste bibliotekarie
1 biblioteksassistent	1 biblioteksassistent
1 kanslibiträde	5 biblioteksbiträden
1 expeditjonsbiträde	1 expeditjonsvakt

9. Organisationsfrågor

Vid universitetet i Umeå bör, som även 1955 års universitetsutredning föreslagit i sitt sjunde betänkande, »Universitetens och högskolornas organisation och förvaltning» (SOU 1963: 9), medicinska högskolan och tandläkarhögskolan ombildas till en medicinsk respektive en odontologisk fakultet.

De matematisk-naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga ämnesområdena i Umeå kan enligt kommittén antingen vara sammanhållna i en matematisk-naturvetenskaplig respektive en samhällsvetenskaplig fakultet eller, i varje fall under den utbyggnadsperiod kommitténs förslag avser, sammanhållas inom ramen för en fakultet benämnd den filosofiska fakulteten. Kommittén har funnit övervägande skäl tala för det sist angivna alternativet, då ett sammanhållande av ämnena till en fakultet skapar större förutsättningar för och underlättar det i skilda sammanhang förordade samarbetet över traditionella fakultetsgränser. På denna fakultet, som föreslås organiserad fr. o. m. läsåret 1964/65, bör enligt kommittén ankomma de uppgifter i fråga om utbildning och forskning som vid andra lärosäten för närvarande ankommer på de matematisk-naturvetenskapliga och humanistiska fakulteterna.

Jämlikt beslut vid 1963 års riksdag skall ärende angående tillsättning av tjänst som professor inom den matematisk-naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga organisationen i Umeå tills vidare handläggas av vederbörande vid universitetet i Uppsala. Enligt kommitténs mening bör denna bestämmelse äga tillämpning å professorer, som kommittén föreslår till inrättande under tiden t. o. m. den 1 juli 1967.

Under hänvisning till vad universitetsutredningen anfört rörande dubbelt fakultetsledamotskap föreslår kommittén vidare, att laboratorn i ämnet radiofysik vid medicinska högskolan ges säte och stämma jämväl i den filosofiska fakulteten.

I fråga om institutionsindelning för den aktuella utbildnings- och forskningsorganisationen i Umeå föreslår kommittén, att varje ämne organiseras som en institution. Vidare förordar kommittén, att i respektive byggnadskomplex inrymda institutioner skall bilda institutionsgrupper, avsedda att handha för byggnadskomplexet gemensamma verksamheter, såsom bibliotek, verkstad och skrivcentral.

I detta sammanhang erinrar kommittén om att socialinstitutet förutsätts få lokaler i samma byggnad som bl. a. de samhällsvetenskapliga ämnena. Vid sådant förhållande anser kommittén att institutionsgrupper för socialinstitutet och de samhällsvetenskapliga ämnena bör bildas på samma sätt som för institutionerna inom universitetets ram.

Med hänsyn till att frågan om de lokala universitets- och högskoleförvaltningarnas organisation och förvaltning för närvarande är föremål för Kungl. Maj:ts prövning, anser umeåkommittén, att den icke bör uttala sig om den administrativa organisationen i Umeå. Kommittén vill dock erinra om de förslag till nya utbildningslinjer, som framlagts i det föregående. Ett realiserande av dessa förslag torde såsom kommittén understrukit komma att ställa särskilt stora krav på universitetets ledning, icke minst såvitt gäller utbildningsplaneringen. Enligt kommitténs mening är det därför av vikt att kvalificerad administrativ personal kommer att stå till universitetets förfogande.

10. Medelsbehov budgetåret 1964/65 m. m.

Medelsbehov 1964/65

Under anslagsrubriken Vissa kostnader för utbildnings- och forskningsorganisationen vid universitetet i Umeå har innevarande budgetår anvisats ett förslagsanslag av 640 000 kronor, från vilket kostnaderna läsåret 1963/64 för undervisning och forskning i ämnena matematik, statistik och pedagogik bestrides. Anslaget är uppdelat på följande poster:

A. Avlöningar, förslagsvis	450 000
B. Omkostnader, förslagsvis	52 000
C. Materiel m. m., högst	8 000
D. Bokinköp och bokbindning m. m., högst	10 000
E. Inredning och utrustning av nya lokaler, högst	120 000
	Summa kronor 640 000

Kommittén, som erinrar om att frågan om inredning och utrustning av paviljongerna anförtrots utrustningsnämnden för universitet och högskolor, beräknar att kostnaderna i övrigt för nu ifrågavarande verksamhet kommer att uppgå till 2 525 000 kronor budgetåret 1964/65, vilket i förhållande till innevarande budgetår innebär en kostnadsökning med 2 005 000 kr.

A. Avlöningar

Medelsbehovet till avlöningar har kommittén beräknat till 2 027 000 kr., innebärande en anslagsökning med 1 577 000 kr. enligt följande sammanställning.

Institutionerna

1. Tio professurer, varav fyra fr. o. m. den 1/7 1964 och övriga fr. o. m. den 1/1 1965	+ 392 000
2. Sju universitetslektorat	+ 300 000
3. Avlöningar till innehavare av extra universitetslektorat m. m. ..	+ 560 000
4. Femton biträdestjänster	+ 225 000

Universitetsbiblioteket

5. En tjänst som överbibliotekarie	+ 56 000
6. Tre biträdestjänster	+ 44 000
	Summa ökning kronor 1 577 000

B. Omkostnader

För nästa budgetår uppskattar kommittén medelsbehovet till 133 000 kr., innebärande en anslagsökning med 81 000 kr.

1. Sjukvård m. m.	1 000	of
2. Bränsle, lyse och vatten	25 000	+20 000
3. Städning och rengöring	30 000	+24 000
4. Reseersättningar	40 000	+20 000
5. Telefonavgifter	18 000	+ 8 000
6. Publikationstryck	10 000	of
7. Bidrag till kollegiekassa	1 500	+ 1 500
8. Bevakning av lokaler nattetid	7 500	+ 7 500
	Summa kronor 133 000	+81 000

C. Materiel m. m.

Till ifrågavarande ändamål har för innevarande budgetår anvisats 8 000 kr.

Budgetåret 1964/65 tillkommer ämnena nationalekonomi, geografi, teoretisk fysik och fysik. Kommittén uppskattar med hänsyn härtill det totala medelsbehovet till 105 000 kr. Därvid har kommittén beräknat 5 000 kr. för den pedagogiska institutionen.

D. Nyanskaffning av apparater m. m.

Någon särskild medelsanvisning nästa budgetår till ifrågavarande ändamål är enligt kommitténs mening ej påkallad med hänsyn till att samtliga institutioner just utrustats eller är under utrustning.

E. Bokinköp och bokbindning m. m.

Under hänvisning till vissa i det föregående redovisade beräkningar föreslås en medelsanvisning av 260 000 kr.

Kostnadsuppskattningar avseende år 1970/71

Beräkningarna avser att belysa den ekonomiska innebörden av utbyggnadsplanen men får inte tolkas så att de antaganden som beräkningarna grundar sig på i detalj kommer att förverkligas, framhåller kommittén. Uppskattningarna, som baserar sig på 1963 års löner och prisläge, torde enligt kommittén belysa storleksordningen av de årskostnader man i framtiden får räkna med för den matematisk-naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga forsknings- och utbildningsorganisationen vid universitetet i Umeå. Kostnader i samband med universitetets centrala administration har ej inkluderats.

A. Årskostnaden 1970/71

Den gjorda uppskattningen av årskostnaden vid utbyggnadsperiodens slut har givit följande resultat:

	Kronor
Avlöningar	12 000 000
Omkostnader	900 000
Materiel	1 400 000
Nyanskaffning av apparater	200 000
Bokinköp och bokbinding för universitetsbiblioteket	500 000
Ersättning åt vissa opponenter vid disputationer	} 1 400 000
Ersättning åt sakkunniga i befordringsärenden	
Resestipendier åt lärare m. fl.	
Gästföreläsningar	
Extra utgifter vid universitet och högskolor	
Främjande av ograduerade forskares vetenskapliga verksamhet m. m.	
Stipendier för främjande av högre vetenskapliga studier	
Bidrag till tryckning av doktorsavhandlingar	
Avrundat summa kronor	16 000 000

- B. *Investeringsanslag* för i tidsplanerna upptagna byggnadsobjekt 75—90 miljoner
- C. *Anslag till inredning och utrustning* för i tidsplanerna upptagna byggnadsobjekt 40—50 miljoner

C. Lärarutbildningssakkunnigas förslag

1960 års lärarutbildningssakkunniga har i ett i december 1962 avgivet betänkande »Lärarhögskolor i Uppsala och Umeå» föreslagit bl. a., att en lärarhögskola skulle inrättas i Umeå. På grundval av detta betänkande framlade Kungl. Maj:t i propositionen 1963: 111 förslag i ämnet. Med anledning härav fattade 1963 års riksdag principbeslut om förläggning av en lärarhögskola till Umeå.

I skrivelse den 1 april 1963 föreslog lärarutbildningssakkunniga, att man för ett rationellt tillvaratagande av de förhållandevis begränsade resurserna i Umeå borde organisera lärarutbildningen såsom en särskild avdelning inom universitetets ram. Genom beslut den 10 maj 1963 fick lärarutbildningssakkunniga i uppdrag att i samråd med 1962 års umeåkommitté närmare utveckla detta förslag.

Lärarutbildningssakkunniga har med skrivelse den 23 november 1963 framlagt förslag i denna fråga med hemställan, att åtgärder måtte vidtagas i syfte att förverkliga förslaget.

Förslaget kan sammanfattas i följande huvudpunkter.

1. Utbildningen börjar läsåret 1964/65 med ämnet engelska; läsåret 1965/66 införes därutöver ämnena tyska och franska samt slutligen läsåret 1966/67 även ämnena nordiska språk, litteraturhistoria, historia och ämnen motsvarande skolämnet biologi.

2. Utbildningen skall vara fyraårig och följa en fast, integrerad studiegång med de ämnesteoritiska studierna förlagda till de tre första åren och den praktiska lärarutbildningen i stort sett koncentrerad till det sista året.

3. Undervisningen i varje enskilt ämne skall förestås av en docentkompetent universitetslektor.

4. Ansvaret för lärarutbildningen skall åläggas en befattningshavare i lönegraden Bg 3.

5. Intagningen till lärarutbildningen skall begränsas till 100 per år.

De gemensamma resurserna i Umeå för universitetsutbildning och egentlig lärarutbildning finner de sakkunniga bli förhållandevis små i jämförelse med andra universitetsorters. För att rationellt utnyttja resurserna torde det bli nödvändigt — framhålles det — att i så stor utsträckning som möjligt utnyttja lärare och lokaler gemensamt. En liten fristående lärarhögskola vid sidan av ett litet universitet skulle enligt de sakkunnigas uppfattning medföra en splittring av resurserna.

Som huvudsakligt skäl för sina förslag åberopar de sakkunniga det mycket betydande humanistunderskott, som präglar lärarsituationen i Norrland. Särskilt framhålles vissa redovisningar av behörighetssituationen avseende lärare i teoretiska läroämnena på grundskolans högstadium och i realskolan i Västerbottens och Norrbottens län, vilka redovisningar lämnats av länskolnämnderna i respektive län. De sakkunniga framhåller, att enligt ifrågavarande redovisningar lärarsituationen i dessa län är mycket svår och att den är lika besvärande i humanistiska ämnen som i övriga. Svårast är lärarsituationen i moderna språk, där antalet behöriga lärare uppgår till endast 20 à 30 %.

Med utgångspunkt i att universitetet i Umeå bland sina viktigaste uppgifter skall ha att verksamt bidra till ämneslärarförsörjningen i Norrland, måste enligt de sakkunnigas mening den påvisade lärarbristen utgöra ett kraftigt argument för att det vid universitetet i Umeå anordnas utbildning i humanistiska ämnen svarande mot vissa skolämnena.

De hittillsvarande ävensom de av umeåkommittén föreslagna utbildningslinjerna i Umeå är till stor del yrkesinriktade. Det är därför enligt de sakkunniga naturligt, att akademisk undervisning i ämnen svarande helt eller delvis mot skolämnena klart inriktas mot läraryrket. De sakkunniga framhåller också, att betingelserna för en sådan inriktning är gynnsamma i Umeå, då man där bygger upp en utbildningsorganisation från grunden, relativt obunden av tidigare gängse former och med goda möjligheter att anpassa studieplanerna till skolans behov.

Lärarutbildnings-sakkunniga framhåller särskilt att åtgärder bör vidtagas för

att samordna de ämnesteoretiska och de praktisk-pedagogiska delarna av ämneslärarutbildningen. De sakkunniga åberopar i detta sammanhang sina direktiv, vari det heter bl. a., att dessa delar så långt möjligt bör integreras samt att starka skäl talar för att praktisk-pedagogiska moment insättes redan vid utbildningens början. De sakkunniga förordar också att sådana anordningar prövas.

Umeåkommitténs i det tidigare refererade förslag skapar enligt lärarutbildningssakkunnigas uppfattning förutsättningar för teoretisk utbildning av lärare i vissa naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga ämnen. De ytterligare åtgärder för ämneslärarutbildning, som snarast bör vidtagas, är framhåller de sakkunniga dels införande av undervisning i humanistiska ämnen samt ämnen svarande mot skolämnet biologi, dels ock en samordning av ämnesteoretisk och praktisk-pedagogisk utbildning.

Lärarutbildningssakkunniga finner, att undervisning bör inrättas först i moderna språk av det skälet att lärarbristen i Norrland är störst i dessa ämnen; början avses ske med engelska och läsåret därpå bör följa såväl tyska som franska. Behovet av lärare i franska bedömer de sakkunniga bli mycket stort inom en inte alltför avlägsen framtid. Till stöd för denna sin uppfattning framhåller de sakkunniga, att skolöverstyrelsen bedömt, att det under i varje fall några år framåt torde bli svårt att uppbringa lärare i franska.

Budgetåret 1966/67 skall enligt de sakkunnigas förslag tillkomma ämnena nordiska språk, litteraturhistoria, historia och ämnen motsvarande skolämnet biologi. Utbildning för lärarkompetens i skolämnet svenska bör på grund av dess betydelsefulla ställning inom grundskolans läroplan inrättas så snart som möjligt, framhåller de sakkunniga, som vidare anför, att svenska torde bli en vanlig lärarkombination med två moderna språk. De sakkunniga framhåller därutöver, att undervisningen i nordiska språk och litteraturhistoria icke skall omfatta lärokurser, som är helt lika dem vid övriga universitet. Förslaget om undervisning i historia betingas bl. a. av att detta ämne kan förväntas ingå i ämneskombinationer med geografi och samhällskunskap. **Beträffande geografi räknar de sakkunniga med, att det av umeåkommittén föreslagna ämnet kulturgeografi kompletteras på så sätt att resurser skapas för en utbildning svarande mot skolämnet geografi.**

Ett införande av utbildning för lärarkompetens i skolämnet biologi motiverar kommittén med dels behovet av biologilärare, dels ock önskemålet att möjlighet skall finnas att kombinera biologi med ämnena geografi och samhällskunskap samt även med kemi i förening med ytterligare något ämne.

Samordningen av ämnesteoretisk och praktisk-pedagogisk utbildning bör enligt de sakkunnigas uppfattning åstadkommas genom att man

a) sörjer för att studieplanerna anpassas efter skolans behov och att ett visst inslag av metodik förekommer i ämnesstudierna,

b) upprättar ett organ med uppgift bl. a. att i samarbete med den pedagogiska institutionen ombesörja, att lärarutbildningen omfattar jämväl vissa praktisk-pedagogiska inslag,

c) tillser att undervisning i pedagogik och metodik kan ske i anslutning till demonstration och auskultation samt

d) skapar förutsättningar för att lärarkandidaterna kan bedriva viss övningsundervisning vid lämpliga tidpunkter under sina ämnesstudier.

Beträffande anpassningen av studieplanerna och de metodiska inslagen i ämnesstudierna framhåller de sakkunniga i huvudsak följande.

Vid uppläggningsen av den akademiska ämnesundervisningen måste stor hänsyn tagas till innehållet i grundskolans läroplan. De sakkunniga föreslår därför, att studieplanerna fastställs gemensamt av universitetskanslersämbetet och de sakkunniga. Därigenom skapas möjlighet att utnyttja resultaten av den analys av akademiska studieplaner i relation till grundskolans läroplan och det arbete på nya studieplaner för ämneslärarutbildningen, som utföres på de sakkunnigas initiativ.

De metodiska frågorna är för närvarande alltför skilda från de ämnesteoretiska studierna. Mycket kan vinnas genom en större samordning, så t. ex. att studierna blir yrkesinriktade, metodfrågorna blir föremål för en systematisk värdering samt förutsättningar skapas för ämnesmetodisk forskning. Vidare kan ett beaktande av undervisningsmetoder i vissa fall berika det vetenskapliga studiet av ett ämne. De sakkunniga framhåller dock, att den större delen av ämnesmetodiken bör behandlas i samband med den praktiska utbildningen under den sjuende terminen.

En väg att stärka sambandet mellan ämnesteori och metodik-praktik bör vara, att vissa såväl teoretiska som praktiska utbildningsmoment omhänderhas av samma personal. Därför bör vid sidan av övriga lärarbefattningar inrättas tjänster närmast svarande mot de nuvarande universitetslektorstjänsterna men med så utformade kompetenskrav att innehavarna kan svara för såväl vissa delar av den ämnesteoretiska undervisningen som förberedande ämnesmetodik och viss handledning vid ämneslärarkandidaternas övningsundervisning.

De sakkunniga berör därefter frågan om samarbetet med den pedagogiska institutionen vid universitetet. Denna bör enligt de sakkunnigas mening förestås av en professor. Studierna i pedagogik bör enligt förslaget i viss utsträckning spridas över hela utbildningstiden; huvuddelen bör dock koncentreras till den senare delen. De sakkunniga framlägger vidare ett förslag till en studiegång med integration av ämnesstudier och pedagogik-praktik men understryker, att detta förslag inte får anses som något de sakkunnigas slutgiltiga ställningstagande i frågan, då denna fortfarande är föremål för överväganden. De sakkunniga framhåller också, att det utöver professuren i pedagogik måste inrättas ett antal universitetslektorstjänster.

Lärarutbildningen bör enligt de sakkunnigas uppfattning kunna berikas och effektiviseras genom en till denna knuten demonstrations- och försöksskola. Det torde för detta ändamål enligt de sakkunniga vara möjligt att utnyttja klasser inom Umeå stads skolväsende. Dessa klasser bör om möjligt koncentreras till en skola, bl. a. för att möjliggöra installation av tekniska hjälpmedel för klassrums- och elevobservation, t. ex. slutet TV.

Övningsundervisningen bör, anser de sakkunniga, av flera skäl till största delen

ske under en samlad period i slutet av utbildningen — terminerna 7 och 8. Något slutgiltigt förslag till hur denna övningsundervisning skall anordnas är de sakkunniga inte nu beredda att lägga fram. Den tänkes dock i stora drag bli organiserad som tvåterminsutbildningen vid nuvarande lärarhögskolor, dvs. en termin med auskultering, övningsundervisning och metodik och en termin med handledd praktik. De sakkunniga framhåller dock, att det synes vara av värde om viss del av övningsundervisningen kunde äga rum redan under den i huvudsak ämnesteoretiska delen av utbildningen.

Ledningen av den lärarutbildning de sakkunniga föreslagit kräver, att det finns ett organ med särskilt ansvar för denna utbildning. De sakkunniga är emellertid av flera skäl inte nu beredda att framlägga annat än ett provisoriskt förslag. Om detta anföres i huvudsak följande.

Ledningen bör anförtros en teoretiskt och praktiskt högt kvalificerad lärarutbildare med god kännedom om skolväsendet och de krav detta ställer på lärarutbildningen. För att kunna få inflytande på samordningen mellan ämnesstudier och metodik måste denne ha säte och stämma i beslutande organ vid universitetet. I övrigt bör han bära ansvaret för i stort sett samma uppgifter som rektorerna vid lärarhögskolorna. Han bör dock enligt de sakkunniga ha större självständighet än dessa. En nära samverkan med skolöverstyrelsen blir nödvändig och han skall därför enligt de sakkunnigas mening kallas deltaga i överstyrelsens överläggningar och beslut i frågor av principiell betydelse eller av särskild vikt inom hans område.

De sakkunniga finner, att de frågor som har samband med den praktiska utbildningen under den sjunde och åttonde terminen måste bli föremål för ytterligare överväganden. Med hänsyn till att resurserna för praktisk utbildning är begränsade föreslår de sakkunniga, att för utbildning till ämneslärare i Umeå skall antas högst 10 studerande i vissa ämnen och högst 20 i övriga ämnen och att under uppbyggnadsperioden utbildningen skall ske i de ämneskombinationer, som framgår av följande tablå. De sakkunniga framhåller, att det totala antalet studerande per ämne icke bör fixeras till de anförda siffrorna. Även andra studenter än de som siktar mot lärarbanan kommer förmodligen att önska bedriva studier i de föreslagna ämnena.

De sakkunniga betonar, att denna uppställning närmast är att betrakta som ett exempel. Av ett förslag till beräkning av undervisningsbehovet framgår bl. a., att de sakkunniga tänkt sig att stora delar av undervisningen skall bestridas av docentkompetenta lektorer, vars tjänstgöringsskyldighet skall fullgöras dels genom meddelande av professors- och lektorsundervisning, dels ock genom examination. Vidare skall för undervisningens behov finnas utländska lektorer i de främmande språken samt assistenter. För dessa lärares vidkommande innebär förslaget, att full tjänstgöring inte kan beredas dem inom den planerade organisationen. De sakkunniga pekar dock på att dessa lärare skulle kunna åläggas annan tjänstgöring, t. ex. vid folkskoleseminariets i Umeå behörighetskurser i engelska eller vid annan språkundervisning. Vid en ökning av antalet studenter

Studiegång

Termin	Antal lärarkandidater per ämne och termin																		Totala antalet lärarkand. per läsår
	Komb			S:a	Komb			S:a	Komb			S:a	Komb			S:a			
ma	fy	ke	ge		sk	hi	ge		sk	bi	eng		fr	sv	eng		ty	sv	
ht 64	10	10 ¹		20	10		10	10		10	10		10	10		10	60		
vt 65	10	10		30	10	10	20	10	10	20	10	10	20	10	10	20	110		
ht 65		10	10	30		10	10	20		10	10	20		10	10	20	110		
vt 66			10	10	10 ²	30		10	10	20		10	10	20		10	110		
ht 66			10	10	20		10	10	20		10	10	20		10	10	100		
vt 67				10	10	20		10	10	20		10	10	20		10	100		

¹ Dessa studenter har läst ma under budgetåret 1963/64. De deltagar i pe i samma omfattning som de studenter som börjar lärarutbildningen ht 1964.

² Ht 1966 börjar dessa 10 lärarkandidater sin sjunde termin. Särskilda åtgärder för deras praktiska utbildning måste vidtagas, emedan organisationen för denna del av utbildningen ännu ej utbyggts.

utöver det beräknade kan enligt vad de sakkunniga framhåller även assistenterna och de utländska lektorerna behöva tas helt i anspråk av universitetet.

De sakkunniga framlägger även vissa beräkningar av lärarbehovet i pedagogik samt för förberedande ämnesmetodik, övningsklasstimmar och handledning i samband med auskultering. I följande sammanställning redovisas de sakkunnigas förslag till kostnadsberäkningar för budgetåren 1964/65 och 1965/66.

Budgetåret 1964/65

Föreståndare för lärarutbildningen (förslagsvis) Bg 3	54 716
Ämnesundervisning. Engelska	
1 universitetslektor Ao 27 ¹	37 824
1 utländsk lektor Ae 25 ¹	33 936
1 assistent Af 17 ²	22 032
79 timmar (lektorsundervisning)	5 925
Pedagogik 76 timmar (professorsundervisning) ³	7 600
Ämnesmetodik 40 timmar (lektorsundervisning) ³	3 000
Auskultering 180 timmar ⁴	2 484
Metodik i samband med auskultering 25 timmar	813
Summa kr.	168 330

Budgetåret 1965/66

Föreståndare för lärarutbildningen (förslagsvis) Bg 3	54 716
Ämnesundervisning. Engelska. Tyska. Franska	
3 universitetslektorer Ao 27	113 472
3 utländska lektorer Ae 25	101 808
3 assistenter Af 17	66 096
315 timmar (lektorsundervisning)	23 625
Pedagogik 104 timmar (professorsundervisning)	10 400
Ämnesmetodik 120 timmar (lektorsundervisning)	9 000
Auskultering 600 timmar	8 280
Övningslektioner 120 timmar ⁵	744
Metodik i samband med auskultering 110 timmar	3 580
Summa kr.	391 721

¹ Kungl. brev 28 juni 1963 angående högre utbildning och forskning.

² Kungl. brev 6 juni 1962 angående anställningsförhållanden m. m. för vissa assistenter och amanuenser vid universitetet.

³ Bör tills vidare beräknas falla utanför respektive ämnes övriga undervisning.

⁴ Beräknat enligt bestämmelserna för praktisk lärarkurs.

⁵ Auskulteringsarvodet höjes för de timmar, då lärarkandidater har övningsundervisning med förslagsvis kr. 6: 20 till 20 kr. per tim.

D. Yttranden

Umeåkommitténs förslag har vid remissbehandlingen fått ett i stort sett positivt mottagande. Allmänt har angelägenheten av en fortsatt snabb utbyggnad av universitetet i Umeå understrukits. Även lärarutbildningssakkunnigas förslag har vid remissbehandlingen blivit i huvudsak väl mottaget, och allmänt hävdas att förslaget bör genomföras.

Här lämnas först en redogörelse för remissmyndigheternas yttranden över umeåkommitténs betänkande, varefter redovisas yttrandena över lärarutbildningssakkunnigas förslag.

Synpunkter på umeåkommitténs förslag

De riktlinjer som *umeåkommittén* uppdragit för universitetets fortsatta utbyggnad har vunnit allmän anslutning hos remissinstanserna. Sålunda råder enighet om att en betydande del av de samlade utbildningsresurserna bör inriktas på de ämnesteoretiska delarna av lärarutbildningen. Samtidigt delar remissinstanserna kommitténs uppfattning att organisationen i Umeå bör utformas med lika tonvikt på forskning och på utbildning. Ett stort antal remissmyndigheter anser dock att utbyggnadsförslaget ej är tillräckligt långtgående.

Utbildnings- och forskningsorganisationens omfattning och inriktning

Såvitt gäller den *matematisk-naturvetenskapliga* utbildnings- och forskningsorganisationen har framför allt det förhållandet, att geovetenskaperna kommer att sakna ämnesföreträdare, påtalats. *Universitetskanslern, vetenskapsakademien, statens naturvetenskapliga forskningsråd* och *länsstyrelserna i Jämtlands, Västernorrlands och Västerbottens län* har sålunda framhållit den stora betydelsen för Norrland av geologisk forskning. Särskilt pekas här på behovet av en lärostol i tillämpad geofysik. Avsaknaden av företrädare för ämnen som meteorologi, astronomi, naturgeografi och numerisk analys påpekas även av några remissmyndigheter.

Kommitténs strävan att i Umeå åstadkomma en delvis ny inriktning av forskningen genom att förorda vissa ej traditionella avgränsningar av ämnesområdena — och därmed bidra till att ge universitetet i Umeå en egen forskningsprofil — torde enligt *Vetenskapsakademien* i gynnsamma fall kunna stimulera till vetenskaplig aktivitet på områden som tidigare kommit att bli eftersatta.

Beträffande den föreslagna professuren i analytisk kemi med molekylär strukturanalys framhåller *lärarkollegiet vid medicinska högskolan i Umeå*, att man genom att inrätta denna tjänst tillgodoser två viktiga inriktningar inom kemien. Vid avvägningen av de två komponenterna i benämningen bör, anser lärarkollegiet, den molekylära strukturanalysen för universitetets i Umeå del anses vara den värdefullare av de två. Även *matematisk-naturvetenskapliga fakulteten i*

Uppsala anser kommitténs förslag för här ifrågavarande kemiprofessur som ett lovvärt försök att i kemiämnet få med ett mycket viktigt område. Fakulteten framhåller emellertid, att även de övriga grenarna av kemiämnet torde vara mogna för en revision. *Matematisk-naturvetenskapliga fakulteten i Lund* avstyrker däremot bestämt, att professuren ges den förordade avgränsningen. En sådan avgränsning skulle enligt fakultetens mening starkt beskära rekryteringsmöjligheterna. Såväl *de filosofiska fakulteterna i Göteborg* som *matematisk-naturvetenskapliga fakulteten i Stockholm* finner avgränsningen mindre lyckad. Från Göteborg föreslås i stället benämningen strukturkemi. Fakulteten i Stockholm föreslår, att professuren i likhet med vad som är fallet vid de övriga lärosätena benämnes endast analytisk kemi. *Kollegienämnden vid tekniska högskolan i Stockholm* finner det bättre, att — om inte professuren kan dubbleras — nu inrätta en professur i enbart analytisk kemi. Kollegienämnden ifrågasätter, om man inte vid universiteten liksom vid de tekniska högskolorna borde utarbeta program för de olika läroämnena för att undvika alltför komplicerade namn. Denna tankegång återkommer hos *Ingenjörsvetenskapsakademien*, som samtidigt framhåller, att molekylär strukturanalys är ett viktigt område för forskning och utbildning. *Statens naturvetenskapliga forskningsråd* ifrågasätter, om man skall ge en professur en så speciell från andra likartade professurer avvikande benämning.

Vad beträffar den biologiska ämnesgruppen har kommitténs förslag om att ämnesområdena zoofysiologi och fysiologisk botanik skall företrädas av professurer tillstyrkts av samtliga remissinstanser som yttrat sig i frågan. Däremot framför bl. a. *de matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna* betänkligheter mot den föreslagna ämnesavgränsningen för de två andra föreslagna professurerna — ekologisk zoologi och ekologisk botanik. Sålunda anser fakulteten i Stockholm det vara en förutsättning för att dessa professurer ges specialinriktning, att ytterligare två professurer inrättas i biologiämnena.

Kommitténs uppfattning att utbildning av samhällsvetare och ekonomer bör vara en av huvuduppgifterna för universitetet i Umeå biträdas av remissmyndigheterna.

Styrelsen för socialinstitutet i Umeå framhåller, att den föreslagna breda samhällsvetenskapliga ämnesrepresentationen liksom den i förslaget skisserade och väntade utvecklingen med ett intimare samarbete över gränserna mellan skilda utbildningsvägar bör kunna bli av stor betydelse för socionomutbildning i Umeå.

Frågan om en ämnesavgränsning av professuren i företagsekonomi är enligt *lärarrådet vid handelshögskolan i Stockholm* för tidigt väckt. Man bör i stället enligt lärarrådets mening från början inrikta sig på att ännu en professur i ämnet skall tillkomma; därför bör man — framhålls det — vid tillsättningsförfarandet beakta, att innehavaren av den andra professuren inte företräder samma specialitet som innehavaren av den först inrättade. *Svenska civilekonomföreningen* finner, att kommittén inte förebragt några skäl för en specialinriktning

av professuren i företagsekonomi. Likaså ställer sig *ekonomiska fakulteten i Lund* frågande inför kommitténs motiv till ämnesinriktning.

Skolöverstyrelsen framhåller, att de förslag som avgivits av gymnasie- och fackskoleutredningarna till förändrad inriktning av vissa skolämnen gör, att de av kommittén framförda ämnesinriktningarna ur skolans synvinkel ter sig angelägna och ändamålsenliga. I avvaktan på lärarutbildningssakkunnigas definitiva förslag anser sig skolöverstyrelsen i likhet med umeåkommittén ej i förevarande sammanhang kunna ta ställning till frågan om inrättandet av professur i pedagogik i Umeå.

Humanistiska fakulteten i Uppsala uttalar, att kompetenskraven för närvarande inte kan göras så speciella, att den allmänna vetenskapliga skickligheten inom olika områden av ämnet kommer i bakgrunden. *Universitetskanslern*, som är av samma mening, tillstyrker lärarutbildningssakkunnigas förslag om en pedagogikprofessur.

Frågan om utbildning i andra humanistiska ämnen än de samhällsvetenskapliga tas upp i en rad yttranden. *Universitetskanslern* erinrar om att han i tidigare sammanhang förordat principbeslut om inrättande av en humanistisk fakultet. Ett inrättande av en sådan fakultet förordas också av *länsstyrelserna i Västerbottens, Västernorrlands och Jämtlands län*. Liknande önskemål framföres även av *Västerbottens läns landsting*.

SACO uttrycker emellertid betänkligheter mot att inrätta ytterligare en humanistisk fakultet och framhåller härom i huvudsak följande.

SACO är av den uppfattningen, att största försiktighet bör iaktas i fråga om inrättande av ytterligare en humanistisk fakultet, såvida den nuvarande tillströmningen till de fria fakulteterna fortsätter och humanisternas arbetsmarknad icke vidgas. De farhågor som *SACO* tidigare framfört rörande humanisternas arbetsmarknad gör att organisationen känner tveksamhet inför förslaget om inrättande av en humanistisk fakultet även i Umeå, väl medveten om de ökade forskningsmöjligheter framför allt för övre Norrland, som därmed skulle öppnas. Enligt *SACO*:s mening bör en första förutsättning för en sådan utbyggnad vara, att möjligheter till adekvat sysselsättning föreligger för dem som genomgår den utbildning, som kommer att meddelas.

De enskilda utbildningslinjerna

Det av kommittén framförda förslaget att utbildningen till filosofisk ä m b e t s e x a m e n utformas bl. a. med tanke på lärarbristen i Norrland hälsas allmänt med tillfredsställelse. *Universitetskanslern* och *SFS* framhåller nödvändigheten av särskild kursundervisning i astronomi, genetik, hygien och mineralogi.

Förslaget att realisera den stadgeenliga möjligheten att i filosofie kandidatexamen medtaga ämnen från exempelvis medicinsk fakultet bemöts genomgående med välvilja. Särskilt framhålles vikten av sådan blandad utbildning för att täcka behovet av sjukvårdsadministratörer, vissa lärare vid sjukvårdsskolor samt kliniska psykologer. *Arbetsmarknadsstyrelsen*, som i likhet

med kommittén anser, att det råder ett visst behov av personer med blandad medicinsk och naturvetenskaplig eller samhällsvetenskaplig utbildning, framhåller emellertid, att arbetsmarknadens behov av sådan utbildning bör kartläggas, innan beslut fattas huruvida särskilda utbildningslinjer är nödvändiga eller om rekryteringen till olika former av blandad utbildning bör stimuleras enbart genom en bättre och ökad information om dennas gångbarhet på arbetsmarknaden.

SFS tillstyrker i och för sig åtgärder i syfte att möjliggöra blandad utbildning men anser, att sådan utbildning till en början bör förläggas till i första hand Uppsala universitet.

Mot den av kommittén föreslagna samhällsplanerarutbildningen har invändningar i olika avseenden rests. Full enighet synes emellertid råda om angelägenheten av att sådan utbildning kommer till stånd. *Byggnadsstyrelsen* erinrar om att styrelsen i skilda sammanhang påtalat det akuta behovet av att inte minst den samhällsvetenskapliga grundutbildningen differentieras med sikte på samhällsplaneringen.

Statens råd för byggnadsforskning hälsar med tillfredsställelse kommitténs initiativ men anser nackdelar vara förenade med att förlägga denna utbildning till Umeå med hänsyn till att där inte finns någon teknisk högskola. Även i andra remissyttranden upptages frågan om lokaliseringen av denna utbildning till ingående diskussion.

Universitetskanslern förutsätter att en förläggning till Umeå av samhällsplanerarutbildning icke utesluter, att dylik utbildning anordnas även vid de andra universiteten. *Statistiska centralbyrån* finner det tveksamt, om denna utbildning bör reserveras för Umeå, och framhåller vidare bl. a. följande.

Behovet av samhällsvetare, som redan är stort, beräknas exempelvis komma att öka icke obetydligt under de närmaste decennierna och behovet av samhällsvetare med planerarutbildning kan väntas öka än mer. Samhällsplanerarens huvudsakliga arbetsområde torde emellertid inrymmas i den statliga förvaltningen och i storstädernas och vissa andra storkommuners förvaltning. För att tillgången på samhällsplanerare på de ställen där de regionalt efterfrågas skall säkerställas, bör utbildningen av samhällsplanerare sannolikt i hög grad förläggas även till storstadsuniversiteten.

Även *rektorsämbetet vid universitetet i Stockholm* och *humanistiska fakulteten i Lund* anser med delvis samma motivering, att utbildning för samhällsplanerare bör ges även vid andra lärosäten. Härutöver framhåller rektorsämbetet fördelen av ett nära samarbete med bl. a. tekniska högskolan. *Överstyrelsen för de tekniska högskolorna* tillstyrker, att samhällsplanerarutbildning anordnas i Umeå. Som komplement krävs emellertid, framhåller överstyrelsen, en utbyggnad av undervisningen för samhällsplanering vid teknisk högskola. *Sveriges industriförbund*, *SFS* och *TCO* anser, att ändamålet med utbildningen bättre kan tillgodoses i annan ordning och avstyrker av detta skäl kommitténs förslag.

I fråga om utbildningens uppläggning har anförts en rad synpunkter. Ett flertal remissmyndigheter bl. a. *universitetskanslern, humanistiska fakulteterna i Lund, Göteborg och Stockholm, lärarkollegiet vid karolinska institutet, byggnadsstyrelsen, statens råd för samhällsforskning* samt *länsstyrelsen i Västernorrlands län* framhåller vikten av att sociologi ingår i samhällsplanerarutbildningen. *Sveriges sociologförbund* understryker, att en samhällsplanerare måste ha gedigna kunskaper om hur samhället är beskaffat och fungerar, samt framhåller, att en sådan insikt bör baseras på studier i sociologi.

Universitetskanslern samt *humanistiska fakulteterna i Lund och Göteborg* anser, att även statskunskap med tonvikten lagd på statlig och framför allt kommunal förvaltning bör ingå i examen. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* påpekar, att behovet av kunskaper om den offentliga förvaltningen icke bör underskattas.

Ytterligare förslag till utbildningsmoment framföres av skilda remissinstanser. *Matematisk-naturvetenskapliga fakulteten i Lund* anser sålunda, att ett betydande naturvetenskapligt avsnitt, innehållande geovetenskap och biologi, måste införas i studiegången.

Tekniska högskolans i Stockholm kollegienämnd och *statens naturvetenskapliga forskningsråd* anser, att den av kommittén inom kulturgeografins ram föreslagna och för utbildningen väsentliga undervisningen i system- och operationsanalys ej lämpligen kan meddelas inom ämnet kulturgeografi utan hör hemma inom ämnen som matematik och statistik.

Såväl *byggnadsstyrelsen* som *statens råd för byggnadsforskning* understryker, att den blivande samhällsplaneraren bör få tillfälle att välja mellan flera alternativa studiegångar, och *byggnadsstyrelsen* påpekar därutöver, att många skäl talar för att en planerarutbildning byggd på filosofie kandidatexamen kan vara att föredraga. Tanken på en bunden studiegång avvisas även av *arbetsmarknadsstyrelsen*.

Kommitténs förslag till begränsad intagning till samhällsplanerarutbildningen röner vissa gensagor. Så finner exempelvis *arbetsmarknadsstyrelsen* ej skäl för en sådan spärr föreligga. Liknande uppfattning härvidlag redovisas av bl. a. *statistiska centralbyrån, statens råd för samhällsforskning, SACO* och *SFS*.

Statens råd för byggnadsforskning, byggnadsstyrelsen och *LO* har framfört synpunkter på frågan om den på praktiska problem inriktade utbildningen. Forskningsrådet anser — i likhet med *LO* — att denna bör inrymmas i en särskild kurs, och anför härom bl. a. följande.

Kommittén har inte ansett sig böra föreslå den obligatoriska och på praktiska problem inriktade planerarkurs om en termin som diskuterats. Den anser i stället att erforderliga praktiska och teoretiska moment av allmänt orienterande karaktär, som ej behandlas i övriga i utbildningen ingående ämnen, kan tillgodoses inom ramen för det tredje betyget i kulturgeografi.

Med hänsyn till den akademiska utbildningens teoretiska inriktning anser rådet det nödvändigt, att den blivande samhällsplaneraren får träning i praktisk planering. Han behöver utom orientering om planeringens totala arbetsområde

förutsätter inträdesspär. Även *arbetsmarknadsstyrelsen*, *LO* och *Sveriges industriförbund* uttalar sig mot en spärrad intagning. Industriförbundet framhåller, att utbildningen i Umeå bör få en sådan omfattning att den verksamt kan bidra till att täcka bristen på civilekonomer.

I fråga om det av kommittén föreslagna utbildningsmålet, nämligen en examen likvärdig med den som avläggs vid handelshögskolorna och vid den ekonomiska fakulteten i Lund, råder enighet. Kommitténs utformning av utbildningen blir emellertid föremål för skiftande bedömningar.

Universitetskanslern, som anser att kommitténs förslag måste bli föremål för överarbetning, understryker att utbildningen bör sammanhållas i en väl avgränsad utbildningsenhet, exempelvis inom en särskild ekonomisk sektion eller fakultet. Även *Svenska civilekonomföreningen* framhåller, att ett förverkligande av det hittillsvarande målet förutsätter en mycket stark integrering av de i examen ingående läroämnena. Därför bör enligt föreningens mening utbildningen förläggas till en ekonomisk fakultet. Också *ekonomiska fakulteten i Lund* finner det befogat, att undervisningen organiseras inom en självständig fakultet eller åtminstone en sektion inom en samhälls- och företagsvetenskaplig fakultet. Samma tankegångar återfinnes i det av *lärarkollegiet vid handelshögskolan i Göteborg* avgivna yttrandet. Lärarkollegiet, som ställer sig positivt till tanken på ekonomutbildning i Umeå, gärna i form av en ekonomisk fakultet, anför i detta hänseende bl. a. följande.

Utmärkande för handelshögskoleundervisningen är den mycket långtgående integreringen mellan de i examen ingående huvudämnena. Vid handelshögskolorna studeras, har det sagts, endast ett ämne, nämligen ekonomi, men detta ämne ses ur företagsekonomiska, nationalekonomiska, ekonomisk-geografiska och juridiska aspekter. Denna grundtanke har helt kommit bort i kommitténs förslag.

Lärarrådet vid handelshögskolan i Stockholm framhåller, att man vid handelshögskolorna velat åstadkomma en samordnad studiegång, vars olika delar systematiskt samverkar för det för ekonomexamen väsentliga studiemålet, en ekonomisk allmänbildning som utgör en ändamålsenlig förberedelse för praktisk verksamhet inom näringslivet. Lärarrådet konstaterar, att umeåkommitténs förslag innebär ett väsentligt avsteg från de principer, som hittills gällt för civilekonomutbildningen. *Direktionen för handelshögskolan i Stockholm* har med anledning av lärarrådets yttrande anført bl.a. följande.

Som av lärarrådets yttrande framgår, skiljer sig den för Umeå tänkta ekonomutbildningen i flera avseenden från den motsvarande utbildning, som redan förekommer, speciellt från den i Stockholm och Göteborg. I och för sig är skilljaktigheter mellan de olika lärosätena icke att beklaga. Speciellt i fråga om en relativt ny utbildningsgång är det naturligt att man på olika platser söker sig fram efter något olika linjer; detta kan verka stimulerande och främja strävandena att på ett så rörligt område som ekonomutbildningens finna de bästa vägarna och undvika stelhet i organisationen. Å andra sidan måste man emellertid — som umeåkommittén också antytt — sörja för, att den civilekonomkompetens, som skall utdelas i Umeå, blir någorlunda likvärdig med den eljest i landet förekommande.

Det synes önskvärt att åtminstone en del av de skiljaktigheter i fråga om utbildningsgången, som enligt uincåförslaget skulle förefinnas och som av lärarrådet påtalas, vid förslaget genomförande undanröjdes. Direktionen har särskilt fäst sig vid den ordning enligt vilken endast fyra av sex betygsenheter, varom fråga är, måste avse ämnen inom det hittills för ekonomexamen vedertagna området. Inom direktionen har också understrukits den av lärarrådet framförda kritiken mot den för Umeå avsedda, starkt bundna studiegången.

Förslaget att ämnet företagsekonomi skall företrädas av endast en professor blir föremål för en del erinringar. *Lärarkollegiet vid handelshögskolan i Göteborg* påpekar, att en enda man aldrig kan täcka de många olika specialitéerna inom ämnet med anspråk på kompetens i alla delar. *Ekonomiska fakulteten i Lund* uttalar som sin mening att ämnet företagsekonomi måste företrädas av fyra professorer. Med hänsyn till den tänkta begynnelseorganisationen av ifrågavarande ämne understryker *direktionen för handelshögskolan i Stockholm* vikten av att det på lämpligt sätt, exempelvis på biträdande-lärrarplanet, tillses att de olika grenarna av detta för ekonomutbildningen centrala ämne från början blir så långt möjligt företrädda också i Umeå.

Ekonomiska fakulteten i Lund finner det värdefullt att ämnet statistik fått en framträdande plats i förslaget och konstaterar, att det utan tvivel finns behov av ett antal civilekonomer med en grundläggande statistisk utbildning. *Lärarrådet vid handelshögskolan i Stockholm* framhåller, att den föreslagna ettbetygskursen måste ges en sådan inriktning som betingas av att den studerande skall uppfostras inte i första hand till statistikproducent utan till en kritisk konsument av ekonomisk statistik. Enligt *Svenska civilekonomföreningens* mening är det inte rimligt att kräva en obligatorisk ettbetygskurs i statistik med hänsyn till att det totalt sett torde vara en mycket liten del av civilekonomerna, som för sin yrkesverksamhet behöver större insikter i detta ämne.

Aven kommitténs förslag till utformning av undervisningen i rättsvetenskap blir föremål för vissa erinringar. *Länsstyrelsen i Jämtlands län* anser, att den föreslagna sexveckors kursen inte är tillräcklig. *Ekonomiska fakulteten i Lund* framhåller, att ämnet rättsvetenskap varken från allmän utbildningssynpunkt eller från specialistsynpunkt är av underordnad betydelse, och understryker särskilt att ämnet nära sammanhänger med företagsekonomi. Fakulteten föreslår, att rättsvetenskap med ämnesbenämningen handelsrätt med beskattningsrätt, skall kunna ingå i ekonomexamen samt att ett av ämnena statistik och handelsrätt med beskattningsrätt skall obligatoriskt ingå i examen med minst ett betyg och att en halvterminkurs skall vara obligatorisk i det av de båda ämnena, vilket inte väljs som betygsämne. *Styrelsen för socialinstitutet i Umeå* framhåller att — med hänsyn till avsaknaden av en juridisk fakultet — något rättsvetenskapligt ämne bör bli företrätt i Umeå. Styrelsen framhåller att inslag av rättsvetenskap är av stor betydelse såväl i den samhällsvetenskapliga och ekonomiska universitets- och högskoleutbildningen som i socionomutbildningen.

Lärarrådet vid handelshögskolan i Stockholm anser, att den föreslagna utbildningen i Umeå i åtskilliga viktiga avseenden avviker från den nu existerande utbildningen. På grund härav tar lärarrådet upp frågan om skillnaden mellan en filosofisk-samhällsvetenskaplig examen och en ekonomexamen. Lärarrådet uttalar som sin mening att det, inte minst med hänsyn till arbetsmarknadens intressen, är önskvärt att de båda examina klart kan hållas i sär.

Även *humanistiska och matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna i Göteborg* tar i sitt gemensamma yttrande upp liknande tankegångar. Fakulteterna finner, att den av kommittén föreslagna ekonomutbildningen skulle kunna beskrivas som en förkortad filosofisk-samhällsvetenskaplig examen, och föreslår med anledning härav en utredning av hela det samhällsvetenskapliga examenssystemet. Även *SFS* och *universitetskanslern* anser, att tiden nu är mogen för en genomgripande översyn av hela detta område. *SFS* framhåller vidare, att förslaget om ekonomexamen vid filosofisk fakultet delvis tillgodoser ett från studenthåll sedan länge framfört krav. Även *SACO* menar, att det inte torde råda något tvivel om att universiteten i och för sig är lika lämpade som handelshögskolorna att meddela civilekonomutbildning.

Biblioteksorganisationen

Den av kommittén föreslagna biblioteksorganisationen har enligt *universitetskanslerns* mening fått en god utformning med lämplig samverkan mellan huvudbibliotek och institutionsbibliotek. Kanslern instämmer vidare i kommitténs uttalande, att personella och andra resurser bör skapas för universitets- och högskolebibliotekens dokumentationsverksamhet. Även *interimsstyrelsen för universitetet i Umeå*, *skolöverstyrelsen* och *länsstyrelsen i Västerbottens län* tillstyrker vad kommittén föreslagit i fråga om biblioteksorganisationen. *Lärarkollegiet vid medicinska högskolan i Umeå* har i fråga om ett medicinskt filialbibliotek anfört följande.

Med hänsyn till läkarnas arbetsförhållanden vid Umeå lasarett är det nödvändigt att ett tidskrifts- och referensbibliotek, gemensamt för sjukhusets kliniker och de sjukhusanknutna institutionerna, finns tillgängligt. Kommittén har föreslagit, att detta behov tillgodoses genom att det nuvarande medicinska filialbiblioteket i stort sett bibehåller sin nuvarande struktur och att det får definitiva lokaler inom lasarettet. Kollegiet instämmer i dessa synpunkter.

I motsats till kommittén anser *riksbibliotekarien* att organiserandet av förvärvsavdelningen bör inledas redan under budgetåret 1964/65. Riksbibliotekarien anför i huvudsak följande.

Den nya institutionen bör inte ha som målsättning att utveckla sig till en sådan omfattning och grundstruktur, som nu karakteriserar universitetsbiblioteken i Uppsala, Lund och Göteborg liksom i tillämpliga delar kungl. biblioteket. För en rationell lösning av Umeå-problemet bör nya vägar beträdas. Två sektorer inom det förberedande arbetet torde kunna betecknas som särskilt ange-

lägna, nämligen förvärvsverksamhet och byggnadsplanering. Denna förstnämnda verksamhet måste startas snarast möjligt och bedrivs med största snabbhet och sakkunskap. Därför bör organiserandet av förvärvsavdelningen inledas redan under budgetåret 1964/65. Riksbibliotekarien föreslår ett provisoriskt inledande av förvärvsverksamheten genom att placera en för det nya universitetsbiblioteket nyanställd tjänsteman i ansvarig ställning vid något av landets stora forskningsbibliotek, i första hand Uppsala universitetsbibliotek.

Kommittén har tagit upp frågan om det s. k. femte exemplaret och föreslår härvid att universitetsbiblioteket i framtiden skall få tillgång till samtliga tryckerileveranser utan undantag av den juridiska och samhällsvetenskapliga litteratur, som justitiedepartementet för närvarande äger disponera över. Den nuvarande uppsplittringen av det femte exemplaret är icke rationell och en överenskommelse med justitiedepartementet i denna riktning är givetvis av värde. Däremot bör det enligt riksbibliotekariens förmenande tagas under allvarlig prövning huruvida ytterligare ett bibliotek vid sidan av kungl. biblioteket och de tre tidigare existerande universitetsbiblioteken bör åläggas att tillvarataga och för framtiden bevara ett fullständigt exemplar av den svenska tryckproduktionen med allt däri ingående material.

Stadsfullmäktige i Umeå förklarar sig beredda till överläggningar angående »femte exemplaret» och beträffande ytterligare lokaler övergångsvis i Umeå stadsbibliotek.

SFS anser den ideala lösningen av biblioteksfrågan vara gemensamma bibliotek för institutioner med likartad ämnesinriktning och lokalt placerade intill varandra. I biblioteken bör finnas dels läsplatser för studerande på lågstadiet och dels forskarplatser. SFS, som anser att en dokumentationsavdelning bör inrättas med det snaraste, anför bl. a. följande.

Om man redan under uppbyggnadsskedet tillför biblioteksorganisationen en dokumentationsavdelning, synes möjligheterna mycket goda att den blir en integrerad och naturlig del av bibliotekets verksamhet samtidigt som de begränsade resurserna kan utnyttjas mera effektivt.

Umeåkommittén har i sitt förslag till biblioteksorganisation på ett glädjande sätt dragit nytta av tidigare erfarenheter vid övriga universitet. Sålunda ser SFS med tillfredsställelse, att bokinköp och katalogisering tänkes ske centralt vid universitetsbiblioteket, vilket har den fördelen, att bokanslagen kan utnyttjas effektivt — onödiga dubbelköp undviks och bättre rabattsatser uppnås — och att katalogerna för varje institutionsbibliotek blir funktionsdugliga och enhetliga. Dessutom torde man genom detta förfaringssätt befria amanuenser och assistenter från sådant rutinarbete, för vilket de varken har utbildning eller tid. Kommittén antyder vidare, att det föreslagna systemet skapar förutsättningar att upprätta en centralkatalog, vilket SFS anser böra förverkligas med det snaraste.

Vissa lokalfrågor

I ett stort antal remissyttranden har kommitténs förslag till lösning av lokalfrågorna blivit föremål för ingående diskussion. Allmän enighet synes råda om angelägenheten av att åtgärder vidtages för att snarast möjligt få

lokalbehoven tillgodosedda. Samtidigt har invändningar mot förslaget om särskiljande av lokalerna i utbildningskomplex och forskningskomplex framkommit. *Universitetskanslern* avstyrker sålunda detta förslag samt framhåller i lokalfrågan bl. a. följande.

Den föreslagna lösningen synes försvåra kontakten mellan lärare och studenter och hämmar i hög grad amanuensernas och assistenternas möjlighet till forskning samt deras samarbete med de äldre lärarna. Förslaget att lokalerna för den lägre undervisningen i de experimentella ämnena uppföres före lokalerna för högre undervisning och forskning finner jag vara olyckligt icke minst ur den synpunkten att alla ansträngningar måste göras för att skapa goda rekryteringsförhållanden för det stora antalet nya tjänster av olika grader som avses bli tillsatta i Umeå under de närmaste åren. Jag avstyrker därför detta förslag och förordar i stället att lokaler för lägre undervisning och lokaler för högre undervisning och forskning tillskapas samtidigt.

SFS däremot biträder kommitténs förslag om att lokaler för högre utbildning och forskning färdigställes något senare än lokaler för undervisning på lågstadiet. Detta innebär en avgjord nackdel för rekryteringen av lärarkrafter, understryker *SFS*, som dock anser förslaget befogat med tanke på studenttillströmningen till de övriga universiteten samt bristen på lärare och annan akademisk arbetskraft.

Lärarkollegiet vid medicinska högskolan i Umeå vars uppfattning delas av *interimsstyrelsen för universitetet i Umeå*, anser det vara ändamålsenligt att närbesläktade ämnens utrymmen för högre undervisning och forskning sammanföres till större enheter. Däremot framhålles det som olämpligt, att samtliga utrymmen för studentundervisningen (lu) sammanföres enligt kommitténs förslag. I stället bör de till respektive block för högre utbildning och forskning (hufo) hörande lokalerna sammanföras till lu-block och inom varje ämnesgrupp hufo- och lu-byggnaderna placeras i direkt anslutning till varandra. Kollegiet anför till stöd för sin uppfattning i huvudsak följande.

En sådan lösning skulle — förutom de fördelar som kommittén anført för sitt förslag — medföra ytterligare vissa fördelar, vilka ej skulle uppnås vid ett realiserande av kommittéförslaget. Professorn får större möjligheter att leda arbetet vid institutionen och försök, särskilt djurförsök som ingår i pågående forskningsarbeten, kan lättare demonstreras för studenterna. Vidare skulle institutionsbiblioteken bättre kunna utnyttjas av de studerande i de moment där litteraturarbete är ett väsentligt inslag. Assistent- och lektorsrum skulle bli effektivare utnyttjade och seminarierum i lu skulle bättre kunna användas i hufo-arbetet.

Jämväl *lärarkollegiet vid karolinska institutet* ifrågasätter, huruvida det inte är lämpligare att inom en och samma byggnadskropp bibehålla den sedvanliga integrationen mellan undervisning och forskning, även om denna lokalmässiga sammanhållning med hänsyn till vetenskapens utveckling, ökade specialisering och differentiering inte kan anses lika motiverad som förr. Kollegiet betonar nödvändigheten av att det icke uppstår något dröjsmål mellan uppförandet av undervisningslokalerna och uppbyggandet av tillhörande forskningsutrymmen.

Medicinska fakulteten i Uppsala har för sin del uppfattat kommitténs byggnadsorganisatoriska förslag som ett led i strävandena att överbygga fakultetsgränserna och finner att detta helt säkert kan vara en stimulerande åtgärd både för forskning och undervisning. I viss utsträckning kan en sådan lösning också skapa lokal- och apparatmässigt ökade undervisningsresurser, men fakulteten framhåller vidare att denna lösning samtidigt kan medföra ett olyckligt särskiljande av studentundervisning från forskningsundervisning och forskning, vilket enligt fakultetens mening kan inverka menligt på rekryteringen av undervisningsassistenter.

Byggnadsstyrelsen ansluter sig helt till de av kommittén framförda synpunkterna på enhetlig utformning av undervisnings-, kontors- och laboratorietrymmen och på sammanförande av närbesläktade ämnen — oberoende av fakultets-tillhörighet — till stora byggnadsenheter. Styrelsen framhåller, att det framlagda programmet medför en mycket stor ökning av arbetsbelastningen för styrelsen. Vidare finner styrelsen det tveksamt, om det pressade tidsprogrammet är helt realiserbart, och tillråder en minskning i byggnadstakten genom att uppskjuta utbildningen i biologiämnena ett år. I detta sammanhang tar byggnadsstyrelsen till behandling upp frågan om buffertlokaler och framhåller därvid bl. a. följande.

Enligt umeåkommitténs förslag skall ämnena ekonomisk historia, psykologi och sociologi tillkomma ett år före de definitiva lokalernas färdigställande. Provisoriska lokaler måste därför anskaffas för läsåret 1966/67. De förslag som framlagts av 1960 års lärarutbildningsakkunniga innebär ytterligare lokalbehov som måste tillgodoses genom någon form av provisorier. Efter att ha undersökt lokal-situationen i Umeå finner styrelsen det ytterst tveksamt, om de erforderliga provisoriska lokalerna skall kunna anskaffas utom universitetsområdet. För att bl. a. tillgodose de berörda lokalbehoven och andra behov av liknande art som kan förväntas uppkomma under uppbyggnadsperioden bör i stället buffertlokaler anordnas i de nybyggnader som planeras för universitetets räkning. Skulle icke dylika lokaler kunna anordnas i sådan omfattning att ovan berörda behov tillgodoses, måste följderna bli att inrättandet av något eller några ämnen måste uppskjutas eller att kravet på funktionella arbetslokaler får eftersättas.

Det pressade byggnadsprogrammet påtalas också av *utrustningsnämnden för universitet och högskolor*, som framhåller att man bör realistiskt ta i beaktande riskerna för förseningar.

Skolöverstyrelsen påpekar att möjligheten att genomföra en utökning av antalet ämnen i förhållande till umeåkommitténs förslag främst är beroende av att lokalfrågorna kan lösas tillfredsställande. Den tidsplan som kommittén förordat synes ej kunna pressas ytterligare, påpekar överstyrelsen, som därefter anför bl. a. följande.

Trots att Umeå stad ställt lokalresurser till förfogande för läsåren 1963/64—1965/66 måste enligt kommitténs bedömande byggnadsverksamheten öka i osedvanligt snabb takt. Då påfrestningarna på lokalresurserna kan antas komma att vara störst under de närmaste läsåren, måste ytterligare utrymmen ställas till undervisningens förfogande utöver de som nu tillhandahålles av Umeå stad, om

det skall vara möjligt att genomföra den av lärarutbildningssakkunniga föreslagna utbildningen i humanistiska ämnen. En möjlighet att utöka lokaltillgången är att utnyttja de marginella utrymmen som kan finnas inom stadens skolor. Undervisningen i engelska som aktualiseras läsåret 1964/65 ställer till skillnad från de naturvetenskapliga ämnena ringa krav på specialutrustning. Vanliga skollokaler kan därför användas.

Synpunkter på lärarutbildningssakkunnigas förslag

Lärarutbildningssakkunnigas förslag till lärarutbildning vid universitetet i Umeå har upptagits till ingående behandling i ett stort antal remissyttranden. I vissa avseenden har kritiska anmärkningar framförts, men på det hela taget är remissinstanserna eniga om att förslaget bör realiseras. En förutsättning härför anser emellertid bl. a. *rektorsämbetena vid universitetet i Uppsala och Lund, statens råd för samhällsforskning* samt *SACO* vara, att ifrågakommande ämnen blir företrädna av professorer. Enligt *Vetenskapsakademiens* mening skulle det på lång sikt vara olyckligt, om man av hänsyn till skolans akuta lärarbehov nu på något sätt särställde universitetet i Umeå i jämförelse med rikets övriga. *TCO, SR* och *arbetsmarknadsstyrelsen* m. fl. har däremot givit förslaget sitt fulla stöd.

Länsstyrelserna i Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län vitsordar var för sig den mycket svåra lärarbristsituationen inom respektive län och finner det angeläget att åtgärder vidtages för att komma till rätta därmed. De sakkunnigas förslag föranleder i huvudsak inte några erinringar.

Enligt *universitetskanslerns* bedömning måste humanistiska ämnen i första hand tillkomma i minst den takt och den omfattning de sakkunniga föreslagit. Kanslern anför vidare i huvudsak följande.

För egen del förordar jag, att utbildningsorganisationen i de ifrågakommande humanistiska ämnena i Umeå i så snabb takt som möjligt förstärkes genom inrättande av professorer i ämnena, varigenom utbildning kan komma till stånd även av gymnasielärare. Mot lärarutbildningssakkunnigas förslag om en delvis parallell teoretisk och praktisk lärarutbildning har de akademiska myndigheterna i allmänhet ställt sig kritiska. Jag ansluter mig i huvudsak till den kritik som sålunda framförts men finner å andra sidan det värdefullt att ett visst inslag av praktisk lärarutbildning inlägges redan under de ämnesteoretiska studiernas gång. Omfattningen därav måste dock väsentligt nedbringas i förhållande till vad lärarutbildningssakkunniga räknat med för att det skall bli möjligt att i Umeå med oförändrad kunskapsstandard följa normalstudietidsbestämmelserna. En icke obetydlig förskjutning måste åstadkommas av ifrågakommande utbildningsmoment mot tiden efter avslutandet av de ämnesteoretiska studierna. Genom en dylik förskjutning — i förening med en spridning av den praktiskpedagogiska lärarutbildningen till orter utanför Umeå — vinner man även den stora fördelen, med tanke på den särskilt i Norrland rådande svåra lärarbristen, att den av lärarutbildningssakkunniga förordade starkt begränsade intagningen av lärarkandidater till de olika ämnena kan väsentligt utökas. Enligt min uppfattning måste, därest icke tvingande skäl betingade av lokalsvårigheter eller lärarbrist talar däremot, varje slags spärrtänkande avvisas, då det gäller lärar-

utbildning av ifrågavarande slag. Jag förordar sålunda, att intagningen i Umeå icke begränsas på sätt lärarutbildningssakkunniga föreslagit utan att intagningen sker i så stor omfattning som tillgängliga lokaler och lärarkrafter tillåter, varvid jag utgår ifrån att den s. k. automatikens regler får göra sig gällande fullt ut.

Skolöverstyrelsen — som erinrar om den svåra lärarbristen i Övre Norrland — understryker behovet av att den föreslagna vidgade lärarutbildningen kommer till stånd. I de nordligaste länen uppvisar enligt överstyrelsen de moderna språken lägre andel behöriga lärare än både matematik och fysik. I fortsättningen anför överstyrelsen bl. a. följande.

Vägt mot behoven av lärare i Övre Norrland synes det tillskott som den föreslagna organisationen skulle medföra vara alltför litet. Det torde vara ovedersägligt mot bakgrund av de kostnadsberäkningar lärarutbildningssakkunniga framlagt, att utbildningskostnaden per student sjunker vid en i varje fall måttligt ökad utbildningskapacitet. Det kan därför ifrågasättas om ett så lågt studentantal som det av lärarutbildningssakkunniga föreslagna, 10 eller i andra fall 20 per ämne och termin, kan motivera genomförandet av en organisatoriskt och ekonomiskt mer krävande lärarutbildning. Överstyrelsen finner det angeläget, att vid förverkligandet av en utbildningsorganisation av det slag lärarutbildningssakkunniga föreslagit antalet i varje ämne utbildade lärarkandidater ökas utöver de föreslagna talen.

En starkare målinriktning av lärarutbildningen är enligt överstyrelsens uppfattning en angelägen uppgift. Ett första väsentligt steg mot ökad målinriktning är att de teoretiska universitetsstudierna till sitt innehåll klarare inriktas mot läraryrket. Överstyrelsen konstaterar vidare efter en granskning av de sakkunnigas förslag till organisation av undervisningen att vilken organisationsmodell man än stannar för, måste skolöverstyrelsen få ett avgörande inflytande på den praktisk-pedagogiska utbildningens innehåll och utformning. Överstyrelsen tillstyrker under denna förutsättning, att den av de sakkunniga föreslagna samordningen tills vidare tillämpas i Umeå, men understryker samtidigt, att detta inte innebär ett överstyrelsens ställningstagande för en sådan organisation som reguljär företelse.

Överstyrelsen framhåller vidare angelägenheten av att det arbete som utföres inom lärarutbildningssakkunniga nyttiggöres för det viktiga arbetet att utforma studieplaner och tillstyrker därför umeåkommitténs förslag, att dessa planer skall fastställas gemensamt av universitetskanslersämbetet och skolöverstyrelsen efter hörande av lärarutbildningssakkunniga. Ifrågavarande förslag avstyrkes emellertid av bl. a. *universitetskanslern*.

Den av de sakkunniga föreslagna tjänsten som utbildningsledare tillstyrkes av såväl *universitetskanslern* som *skolöverstyrelsen*. Enligt kanslerns mening bör tjänsten uppföras på universitetets stat och tillsättas av Kungl. Maj:t efter förslag av vederbörande vid universitetet och sedan kanslern och skolöverstyrelsen yttrat sig. Skolöverstyrelsen anser, att befattningen tills vidare skall vara uppförd på överstyrelsens personalstat, samt anför i denna fråga vidare bl. a. följande.

Överstyrelsen föreslår, att ledningen av lärarutbildningen i Umeå fördelas så, att ansvaret för den praktiska utbildningen helt åvilar utbildningsledaren. Denne bör ha i princip samma ställning och uppgifter som rektorerna vid de hittillsvarande lärarhögskolorna och vara underställd skolöverstyrelsen i de avseenden detta gäller för lärarhögskolorna. I de frågor som berör universitetsdelen av lärarutbildningen bör emellertid denne befattningshavare — såsom de sakkunniga föreslagit — ha säte och stämma i universitetets beslutande organ.

Kollegiet vid lärarhögskolan i Stockholm ansluter sig i allt väsentligt till de sakkunnigas förslag. Stor försiktighet måste emellertid enligt kollegiets mening iakttagas vid införande av metodiskt stoff i den egentliga ämnesutbildningen. Kollegiet anmäler också betänksamhet beträffande den föreslagna lärarkonstruktionen och anför härom bl. a. följande.

Det kan vara försvarligt att under en övergångstid låta docentkompetenta universitetslektorer sörja för undervisningen, men denna övergångstid måste bli kortvarig. Studierna i de humanistiska ämnena skulle annars få en särställning och stämplas som på något sätt mindrevärdiga i förhållande till studierna i andra ämnen. Bortsett från vad detta kan betyda psykologiskt för de studerande, framstår det ur allmänna synpunkter som betänkligt, att inom ett stort fält av ämnen vetenskaplig forskning inte kan bedrivas vid det egna universitetet annat än i den begränsade omfattning som är möjlig för lektorer, som är hårt belastade med undervisning och eventuellt också med handledning vid undervisningsövningar.

Kollegienämnden vid tekniska högskolan i Stockholm ser med stor sympati på lärarutbildningssakkunnigas förslag och ger detta sin anslutning. Förslaget innebär enligt kollegienämnden ett friskt grepp på lärarutbildningsproblemet och borde kunna verksamt bidra till att öka speciellt Norrlands kader av väl utbildade lärare. Kollegienämnden sluter upp kring tanken på en starkare målriktning av lärarutbildningen och erinrar om att den föreslagna utbildningen av teknologie magistrar bygger på samma grundprincip. Det förefaller därför kollegienämnden från flera synpunkter värdefullt, att de sakkunnigas förslag får prövas.

De humanistiska och matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna i Göteborg menar, att ett realiserande av det föreslagna experimentet bör kunna ge intressanta erfarenheter. Fakulteterna har dock invändningar mot enskildheter i förslaget. Sålunda anser fakulteterna, att frågan om eventuell integration av pedagogiska moment i ämnenas studiegång bör underkastas förnyad prövning. Vidare framhåller fakulteterna, att ämnestoretisk utbildning, som ej meddelas vid institution med professor (laborator) som föreståndare, bör konstrueras som extramural utvidgning till institution vid något av de äldre universiteten.

Humanistiska fakulteten i Uppsala uttrycker sin tillfredsställelse med flera av de förslag lärarutbildningssakkunniga framlagt. Fakulteten framhåller, att även om det i framtiden skulle uppstå ett humanistöverskott inom vissa delar av landet — ett perspektiv som inte synes fakulteten aktuellt — är det enligt

fakulteten uppenbart, att de nordligaste länen under mycket lång tid kommer att brottas med stora rekryteringsbekymmer när det gäller lärare. *Humanistiska fakulteten i Stockholm* tillstyrker den av lärarutbildningssakkunniga föreslagna utbildningen av lärare i humanistiska och språkliga ämnen endast under förutsättning att den uttryckligen avser ett provisorium.

Lärarkollegiet vid medicinska högskolan i Umeå finner, att det norrländska universitetet kan fylla sin allmänt kulturella funktion endast om humanistiska discipliner finns representerade. Lärarkollegiet anser, att den av de sakkunniga föreslagna utformningen av utbildningen i humanistiska ämnen är för snävt mål-inriktad. Enligt kollegiets mening fordras att utbildningen utformas så, att den tillgodoser även andra behov än ämneslärarutbildningen. Av detta skäl avstyrker kollegiet den utformning av undervisningen de sakkunniga föreslagit. *Interimsstyrelsen för universitetet i Umeå* ansluter sig till vad lärarkollegiet anför.

Överstyrelsen för yrkesutbildning delar de sakkunnigas uppfattning, att lärarutbildning under de närmaste åren måste bli en av de viktigaste uppgifterna för universitetet i Umeå, och tillstyrker i huvudsak de sakkunnigas förslag. Överstyrelsen påpekar dock, att enligt dess mening frågan om den slutliga organisationen behöver ytterligare utredas. *Arbetsmarknadsstyrelsen* anför i den aktuella frågan bl. a. följande.

I brist på möjligheter att bedriva humanistiska studier i Umeå kommer enligt arbetsmarknadsstyrelsens uppfattning många studenter att påbörja samhällsvetenskapliga studier där utan egentliga förutsättningar för detta. Arbetsmarknadsstyrelsen bedömer vidare incitamenten att söka en lärarbefattning i Norrland vara betydligt större för lärare utbildade i Umeå jämfört med dem som utbildats vid övriga universitet. Lärarbristen är stor i hela landet framför allt i Norrland, där den gör sig mest gällande i moderna språk. Ett genomförande av lärarutbildningssakkunnigas förslag skulle därför leda till ett ändamålsenligare tillgodogörande av den akademiska arbetskraften. Med hänsyn också till att riksdagen redan fattat principbeslut om förläggning av en lärarhögskola i Umeå anser arbetsmarknadsstyrelsen det vara såväl i den enskildes som i samhällets intresse att lärarutbildningen i Umeå påbörjas i enlighet med lärarutbildningssakkunnigas förslag.

Lärarutbildningssakkunniga har enligt *styrelsen för socialinstitutet i Umeå* framlagt övertygande skäl för nödvändigheten av ett snabbt igångsättande av lärarutbildning i vissa humanistiska ämnen. Styrelsen tillstyrker förslaget men ifrågasätter om den av de sakkunniga föreslagna organisationen är ändamålsenlig.

E. Vissa övriga frågor

I förevarande sammanhang behandlas tre särskilda framställningar. Den första avser ett förslag om inrättande av en ekonomie magister-examen, den andra berör frågan om matematisk databehandling vid universitetet i Umeå och den tredje upptar förslag om inrättande av vissa tjänster för medicinsk-teoretisk utbildning i Umeå.

Med skrivelse den 10 oktober 1961 har *historisk-filosofiska sektionen vid Uppsala universitet* framlagt förslag om införande av en *ekonomie-magisterexamen*. Sektionen konstaterar, att förutsättningarna för ändamålsenlig undervisning i ämnet företagsekonomi, inte minst med avseende på tillgången på lärarkrafter med förankring i näringslivet, är väsentligt annorlunda vid universitetet i Uppsala än vid handelshögskolan i Stockholm. Härefter anföres i huvudsak följande.

Den företagsekonomiska undervisningen i Uppsala har koncentrerats på ämnets rent ekonomiska delar, medan ansvaret för de ämnesdelar, vilka i huvudsak har en statistisk, psykologisk eller sociologisk anknytning, åvilat institutionerna inom dessa ämnen. Kraven på det analytiska området har kunnat ställas högre än vid handelshögskolorna, medan däremot specialområden som bokförings- och revisionsorganisation, kontors- och försäljningsorganisation samt personaladministration ansetts vara mindre väsentliga.

Ämnet företagsekonomi läses för närvarande vanligen i kombination med statistik och nationalekonomi eller statistik och sociologi för filosofie kandidatexamen eller som tilläggsämne i filosofisk-samhällsvetenskaplig examen. Men ämnet förekommer även i kombination med bl. a. matematik, konsthistoria eller moderna språk. Man torde kunna räkna med, att ett relativt stort antal studerande kommer att fortsätta sina studier till en licentiatexamen, något som är synnerligen önskvärt i beaktande av den brist på lärare och forskare, som råder inom ämnet. Uppsala universitet synes härvidlag kunna ha en särskild uppgift att fylla. Genom att de studerande har möjlighet att exempelvis i en filosofie kandidatexamen kombinera ämnen efter eget gottfinnande, kan de tillgodose både sina egna intressen och det praktiska livets skiftande behov. Flera skäl talar emellertid för att det för närvarande finnes ett behov av en mer standardiserad examenstyp på det ekonomiska området — en examen av ungefär samma omfattning som den nuvarande *politices magisterexamen* men med en starkare koncentration till ämnena nationalekonomi, företagsekonomi och statistik. Inom både näringslivet och den offentliga förvaltningen är efterfrågan på kvalificerad utredningspersonal för närvarande betydligt större än tillgången. Vid de treåriga handelsgymnasierna torde efterfrågan på lärare inom främst de företagsekonomiska och nationalekonomiska områdena komma att öka. Härtill kommer den alltmer ökande efterfrågan av utredningsmän, administratörer och lärare i samband med hjälpen till utvecklingsländerna. Vad som framför allt torde komma att behövas inom samtliga dessa arbetsområden är akademiker med en mer fördjupad och mer analytisk utbildning än vad de vid universiteten och handelshögskolorna utexaminerade i dag vanligen har.

Enligt sektionens uppfattning skulle de här anförda behoven lättast kunna tillgodoses genom att vissa tillägg gjordes till den nu gällande stadgan för juridiska och samhällsvetenskapliga examina. Härigenom skulle en ny examen kunna skapas, förslagsvis benämnd *ekonomie magisterexamen*. För denna examen, vilken liksom *politices magisterexamen* förutsatts kräva en normal studietid av åtta studietermener, skulle utöver en propedeutisk kurs i juridik samt en halvtårskurs i tillämpad matematik krävas sammanlagt sju betygsenheter. Enligt sektionens uppfattning skulle examen normalt omfatta minst två betygsenheter i vart och ett av ämnena nationalekonomi, företagsekonomi och statistik (med ekonometri) samt ytterligare en betygsenhet i ett av dessa ämnen. Som alternativ till denna normalkombination bör finnas möjlighet att förvärva tre betyg i något av de i filosofisk-samhällsvetenskaplig examen ingående ämnena

ekonomisk historia, kulturgeografi, matematik, sociologi eller statskunskap, i vilket fall minimikravet på betyg i ämnet företagsekonomi skulle sänkas till ett betyg. Genom att det även för detta alternativ skulle krävas minst fem betygsenheter inom den ekonomisk-statistiska ämnesgruppen kvarstår emellertid huvudinriktningen av examen som klart ekonomisk. Sektionen har övervägt möjligheten att även andra ämnen, främst psykologi och pedagogik, skulle kunna ingå i den nya examen, men då sektionen önskar anknyta examen till stadgan för filosofisk-samhällsvetenskaplig examen, avstår sektionen för närvarande från ett sådant yrkande.

För genomförande av förslaget räknar sektionen med behov av en professur eller preceptur i företagsekonomi, en professur eller preceptur i statistik samt en preceptur i nationalekonomi. Sektionen finner det önskvärt, att dessa tjänster inrättas senast två år efter det att den nya examen införts. Vidare förutsätter sektionen, att den numera vid juridiska fakulteten i Uppsala inrättade professuren i nationalekonomi överföres till historisk-filosofiska sektionen, varefter undervisning och examination i detta ämne skulle ske inom ramen för verksamheten vid universitetets nationalekonomiska institution. Slutligen räknar sektionen med behov av ett antal forskarasistenter och biträdande lärare.

Vid remissbehandlingen av sektionens skrivelse har flertalet instanser ställt sig avvisande till det framlagda förslaget; avstyrkande yttranden har sålunda avgivits av *universitetskanslern, historisk-filosofiska sektionen i Lund, det större konsistoriet och historisk-filosofiska sektionen i Göteborg, det större konsistoriet, juridiska fakulteten och historisk-filosofiska sektionen i Stockholm, lärarrådet vid handelshögskolan i Stockholm, lärarkollegiet vid handelshögskolan i Göteborg, Handelskamrarnas nämnd, SACO, Sveriges samhällsvetareförbund och SFS*. I positiv riktning uttalar sig *det större konsistoriet och juridiska fakulteten i Uppsala*. En försöksverksamhet med en till Uppsala förlagd ekonomisk-samhällsvetenskaplig utbildning tillstyrks av *det större konsistoriet, juridiska fakulteten och ekonomiska fakulteten i Lund*.

Syftet med den föreslagna examen kan enligt *lärarrådet vid handelshögskolan i Stockholm* och *SFS* uppnås inom ramen för existerande examensformer. *Historisk-filosofiska sektionen och ekonomiska fakulteten i Lund* framhåller liksom *historisk-filosofiska sektionen i Göteborg*, att ekonomie magister-examen synes skilja sig endast obetydligt från filosofie politices magister-examen och ekonom-examen. *Sveriges samhällsvetareförbund* understryker, att ytterligare examina inom det samhällsvetenskapligt-ekonomiska området endast är ägnade att skapa förvirring bland studenter och arbetsgivare. Enligt *SFS* måste för arbetsgivaren ämneskombinationer och antal betyg spela större roll än examensbenämningen.

SACO anser, att erfarenheter av den nya samhällsvetenskapliga examensordningen bör avvaktas, innan nya examensformer skapas. Därest den föreslagna utbildningen kommer till stånd, bör den leda till en ekonomisk-samhällsvetenskaplig (ekonomie politices magister-) examen, framhåller *det större konsistoriet*

i Lund, lärarrådet vid handelshögskolan i Stockholm och lärarkollegiet vid handelshögskolan i Göteborg.

Sveriges samhällsvetareförbund finner, att förslaget innebär en nyhet av principiellt intresse såtillvida att för ekonomie magister-examen skulle krävas tre betyg i ett examensämne. Förbundet anser det rimligast, att den enskilde studenten får avgöra specialiseringen av sin utbildning. En frivillig kurs i tillämpad matematik skulle däremot vara av stort värde även för traditionell samhällsvetenskaplig utbildning, framhåller förbundet.

En ekonomie magister skulle efter komplettering med ett betyg i statskunskap erhålla även fil. pol. mag.-examen. En fil. pol. mag. skulle i flertalet fall efter höjning av betyget i företagsekonomi samt kurs i tillämpad matematik bli ekonomie magister. Enligt lärarrådet vid handelshögskolan i Stockholm och Sveriges samhällsvetareförbund måste det anses otillfredsställande, om en person skulle kunna uppnå dubbelexamen efter en så obetydlig breddning av utbildningen.

Lärarrådet vid handelshögskolan i Stockholm understryker, att det i och för sig är viktigt, att rekryteringen av lektorer i ekonomiska ämnen vid fackgymnasierna främjas. En ekonomie magister-examen av uppsalamodell räcker dock inte för lektorskompetens, hävdar lärarrådet, som erinrar om möjligheten att i stället anordna en påbyggnadsutbildning efter ekonomexamen. Om benämningen ekonomie magister-examen skall komma till användning, bör den enligt lärarrådet avse en påbyggnadsexamen för civilekonomer. Som en förutsättning för införande av ekonomie magister-utbildning i Uppsala anger lärarrådet, att även civilekonomutbildning anordnas där.

Sektionens förslag om en förstärkning av de personella resurserna i samhällsvetenskapliga ämnen tillstyrkes genomgående av remissinstanserna. Däremot finner juridiska fakulteten i Lund liksom juridiska fakulteten i Stockholm det olämpligt, att professuren i nationalekonomi i Uppsala överflyttas till historisk-filosofiska sektionen.

Genom beslut den 31 maj 1963 uppdrog Kungl. Maj:t åt statskontoret att verkställa utredning och till Kungl. Maj:t inkomma med förslag rörande organisationen av den matematiska databehandlingen och därmed sammanhängande forskning. Statskontoret har med skrivelse den 4 december 1963 avgivit förslag i ämnet med avseende på Umeå universitet.

I sin framställning konstaterar statskontoret, att Umeå är landets enda högskoleort, som saknar databehandlingsresurser för utbildning och forskning. Behovet av sådana resurser torde enligt statskontoret vara betydande, såväl med hänsyn till redan igångsatta projekt som till följd av universitetets fortlöpande utbyggnad.

Genom beslut den 30 december 1963 bemyndigade Kungl. Maj:t — med anledning av statskontorets förslag — interimsstyrelsen för universitetet i Umeå

att — i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som angivits i förslaget — i samråd med statskontoret ingå avtal med IBM Svenska AB angående förhyrning för universitetets räkning av ett datamaskinsystem 1620. Tillika föreskrev Kungl. Maj:t, dels att anläggningen tills vidare, intill dess slutlig driftsorganisation blivit fastställd, skulle organisatoriskt knytas till universitetets statistiska institution, dels att statskontoret skulle för nämnda tid utöva tillsyn över anläggningens drift. Vidare medgav Kungl. Maj:t, dels att för driften av ifrågavarande anläggning finge tills vidare under budgetåret 1963/64 finnas anställda en ingenjör i lönegrad Ag 21, en assistent i reglerad befordringsgång och en tekniker i lönegrad Ag 9, dels att kostnaderna härför finge bestridas från delposten till avlöningar till annan icke-ordinarie personal och anslagsposten till rörligt tillägg i den under förslagsanslaget Vissa kostnader för utbildnings- och forskningsorganisationen vid universitetet i Umeå uppförda avlöningsstaten, dels ock att nämnda delpost finge för bestridande av sagda kostnader överskridas med erforderligt belopp. Slutligen medgav Kungl. Maj:t, att för sådana kostnader för anläggningen under nämnda budgetår, vilka icke sammanhängde med ifrågavarande personal, finge tagas i anspråk högst 70 000 kr. Sistnämnda kostnader skulle bestridas från en särskild anslagspost — med benämningen Kostnader för matematisk databehandling — i den omkostnadsstat, som uppförts under det i det föregående omförmälda anslaget Vissa kostnader för utbildnings- och forskningsorganisationen vid universitetet i Umeå.

Statskontoret föreslår, att nyssnämnda förslagsanslag för budgetåret 1964/65 uppräknas med sammanlagt 190 000 kr. Uppräkningen betingas av kostnader för maskinhyra och personal samt av behovet att säkerställa vissa medel för oförutsedda utgifter.

Såsom nämnts i det föregående beslöt 1961 års riksdag i anledning av propositionen 1961:108, att den numera till universitetet i Umeå hörande medicinska högskolan skulle byggas ut till att omfatta även medicinsk-teoretisk undervisning fr. o. m. läsåret 1965/66. Vissa tjänster skulle enligt propositionen få inrättas viss tid innan utbildningen påbörjades i respektive ämne.

Med anledning härav föreslår *universitetskanslern* i skrivelse den 7 februari 1964 — efter framställning från interimsstyrelsen för universitetet i Umeå — att vissa tjänster för medicinsk-teoretisk utbildning skall tillkomma vid universitetet under loppet av nästa budgetår. Under erinran om att Kungl. Maj:t genom beslut den 19 april 1963 medgivit, att vid högskolan finge ledigförklaras en professur i anatomi och en professur i histologi med tillträde tidigast den 1 september 1964, föreslår kanslern, att nämnda professurer inrättas fr. o. m. sagda datum. Vidare föreslår kanslern att följande tjänster inrättas fr. o. m. den 1 januari 1965, nämligen för vart och ett av ämnena anatomi och histologi en assistent i högst lönegrad Ae 19, en institutionstekniker i Ae 9 samt ett kansli-biträde i Ae 7.

F. Departementschefen

Universitets- och högskoleväsendet förutses under återstoden av 1960-talet komma att präglas av en fortsatt stark expansion. De av 1963 års höstriksdag på grundval av propositionen 1963:72 godkända riktlinjerna för det högre utbildningsväsendets utbyggnad fram till omkring år 1970 innebär, att som en allmän riktpunkt för planeringsarbetet skall gälla, att antalet studerande vid universitet och högskolor i början av 1970-talet kommer att uppgå till drygt 80 000. Det av riksdagen godtagna principprogrammet innebär vidare, att utbyggnaden främst skall taga sikte på en ökning av utbildningskapaciteten vid de spärrade utbildningslinjerna och i centrala spärrade ämnen inom de matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna. Som allmänna riktpunkter för de humanistiska och matematisk-naturvetenskapliga fakulteternas expansion skall gälla följande antal studerande i början av 1970-talet, nämligen för humanistisk fakultet 22 500 och för matematisk-naturvetenskaplig fakultet 20 700. Beträffande de fria fakulteterna har bl. a. understrukits önskvärdheten av en fortsatt stark utbyggnad av de samhällsvetenskapliga ämnesområdena.

Som ett väsentligt led i genomförandet av det nu redovisade principprogrammet framstår den fortsatta utbyggnaden av den matematisk-naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga utbildnings- och forskningsorganisationen i Umeå. Det förslag härtill, som nu avgivits av 1962 års umeåkommitté har genomgående hälsats med tillfredsställelse av remissinstanserna.

Såsom framgått av min tidigare redogörelse har genom statsmakternas beslut år 1963 (prop. 1963:88, SU 77, Rskr 192) skapats en matematisk-naturvetenskaplig och samhällsvetenskaplig utbildnings- och forskningsorganisation i Umeå. Denna skall enligt nämnda beslut tillsammans med de befintliga medicinska och odontologiska utbildnings- och forskningsenheterna fr. o. m. den 1 juli 1963 gemensamt benämnas universitetet i Umeå. I årets statsverksproposition har förordats att fr. o. m. nästa budgetår på riksstaten uppföres för de olika enheterna gemensamma anslag.

Den av kommittén nu framlagda utbyggnadsplanen för universitetet i Umeå innebär att en i flertalet avseenden fullständig matematisk-naturvetenskaplig och samhällsvetenskaplig utbildnings- och forskningsorganisation successivt byggs upp fram till omkring år 1970, varjämte ett universitetsbibliotek samtidigt upprättas. För egen del ansluter jag mig helt till kommitténs uppfattning, att de föreslagna utbildnings- och forskningsenheterna bör utformas så att lika tonvikt lägges på de båda uppgifterna att meddela utbildning och bedriva forskning.

I likhet med flera remissinstanser vill jag starkt understryka det värdefulla i att kommittén i sitt förslag till utbildningsorganisationens utformning utgått från samhällets och näringslivets behov av akademiskt utbildad arbetskraft.

Beträffande forskningsorganisationen föreslår kommittén en utformning, vilken i viss mån avviker från vad som traditionellt tillämpas vid universiteten.

Förslaget innebär, att vissa av de förordade professurerna — med hänsyn i första hand till aktuella behov inom forskningen men även med beaktande av speciella norrländska forskningsuppgifter — ges en ämnesbeteckning, som utgör en avgränsning eller speciell inriktning av ifrågavarande ämnen. Beträffande de enskilda professorer, som berörs av kommitténs förslag på denna punkt, har i vissa fall kritiska synpunkter framförts från olika remissinstanser men genomgående har de principer som legat till grund för förslagen accepterats. För egen del vill jag beteckna det såsom i hög grad tillfredsställande, att kommittén sökt åstadkomma en mera mångsidig inriktning av forskningen inom ifrågavarande ämnesområden vid rikets universitet och högskolor. I likhet med kommittén och vissa remissinstanser vill jag, inte minst med hänsyn till forskar- och lärarrekyteringen, även understryka värdet av att Umeå erhåller en egen forskningsprofil.

Vid dimensioneringen av den matematisk-naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga utbildningsorganisationen har kommittén enligt sina direktiv utgått från ett antal av 1 400 närvarande studerande i matematisk-naturvetenskapliga ämnen och 1 000 i samhällsvetenskapliga ämnen i början på 1970-talet. Från vissa remissinstansers sida har gjorts gällande, att kommittén vid sina beräkningar rörande fördelningen inom den givna ramen av studerande på skilda ämnen och nivåer underskattat antalet doktorander och licentiander. För egen del vill jag härvidlag framhålla, att jag finner kommitténs beräkningar realistiska. Med hänsyn till att uppbyggnadsperioden nätt och jämnt är avslutad omkring år 1970 synes det naturligt att antalet doktorander och licentiander inom berörda ämnesområden vid denna tidpunkt relativt sett kommer att vara lägre i Umeå än vad som för närvarande är fallet vid de äldre universiteten.

Kommitténs förslag till ämnesomfattning och tidsschema för de enskilda ämnenas införande har i och för sig icke blivit föremål för erinringar från remissinstansernas sida. Såsom framgått av mitt referat av remissyttrandena har emellertid önskemål framförts om att bl. a. ytterligare några matematisk-naturvetenskapliga ämnen organiseras under den nu planerade utbyggnadsperioden. Därjämte har från vissa håll främst i anslutning till lärarutbildningsakkunnigas skrivelse förordats, att även en humanistisk utbildnings- och forskningsorganisation skall komma till stånd vid universitetet i Umeå.

För egen del ansluter jag mig till kommitténs förslag om ämnesuppsättning under den nu aktuella utbyggnadsperioden. Den ordning i vilken utbildningen i olika ämnen föreslås bli påbörjad har jag funnit väl genomtänkt. Huruvida det föreliggande programmet i detalj kan följas blir givetvis beroende av möjligheterna att tillgodose lokalbehoven. Det kan inte uteslutas att vissa förskjutningar av tidpunkterna för de enskilda ämnenas tillkomst kan komma att bli nödvändiga. Bl. a. med hänsyn till lokalfrågan är jag inte beredd att nu taga ställning till spørsmålet om införande av ytterligare examensämnen inom den matematisk-naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga utbildnings- och forskningsorganisationen. Beträffande spørsmålet om en humanistisk forsknings-

och utbildningsorganisation i Umeå vill jag erinra om att jag i mina direktiv till umeåkommittén anförde att denna fråga borde prövas först sedan närmare klarhet vunnits om hur stora de humanistiska fakulteterna vid övriga universitet kommer att bli som en följd av nu pågående eller planerad utbyggnad.

Jag förordar alltså, att den av kommittén framlagda utbyggnadsplanen läggs till grund för den successiva utbyggnaden av organisationen för naturvetenskap och samhällsvetenskap vid universitetet i Umeå. Förutom de genom statsmakternas beslut år 1963 organiserade ämnena matematik, statistik och pedagogik bör under perioden fram till 1970 inrättas följande ämnen, nämligen fr. o. m. läsåret 1964/65 fysik, teoretisk fysik, nationalekonomi och geografi, fr. o. m. läsåret 1965/66 kemi, radiofysik, statskunskap och företagsekonomi, fr. o. m. läsåret 1966/67 zoologi, matematisk statistik, sociologi, ekonomisk historia och psykologi samt fr. o. m. läsåret 1967/68 botanik och genetik.

I enlighet med kommitténs förslag bör — vad grundutbildningen beträffar — vid universitetet i Umeå meddelas utbildning till filosofisk ämbetsexamen, filosofie kandidatexamen, filosofisk-samhällsvetenskaplig examen, samhällsplanerare inom ramen för en alternativ utformning av filosofisk-samhällsvetenskaplig examen samt civilekonomexamen. I likhet med kommittén och flera remissinstanser vill jag understryka att utbildningen till filosofisk ämbetsexamen bör, med hänsyn till den i Norrland särskilt svåra lärarbristen, vara en huvuduppgift för universitetet. En betydande del av de samlade utbildningsresurserna i berörda ämnen bör därför inriktas på den ämnesteoretiska lärarutbildningen. Kommittén har även påtalat vikten av att denna utbildning redan från början ges en för sitt ändamål lämplig utformning och med anledning härav förordat, att de centrala skolmyndigheterna ges medinflytande vid fastställandet av undervisnings- och studieplaner. Jag delar helt kommitténs uppfattning på denna punkt.

Det förslag angående ämneslärarutbildningens utformning, som lärarutbildningssakkunniga framlagt, innebär i korthet, att fr. o. m. läsåret 1964/65 skall i Umeå försöksvis påbörjas en samordnad teoretisk och praktisk ämneslärarutbildning med sikte på att i första hand tillgodose grundskolans behov av lärare. Utbildningen, som föreslås omfatta fyra år, skall enligt de sakkunniga utformas som en bunden studiegång i vissa angivna ämneskombinationer. Intagningen bör enligt de sakkunniga begränsas till 100 elever per läsår. De ämnesteoretiska studierna koncentreras till de tre första studieåren, varefter följer praktisk lärarutbildning under två terminer. Förutom i vissa av de ämnen, som umeåkommittén föreslagit, förordar lärarutbildningssakkunniga att lärarutbildning skall anordnas även i ett antal humanistiska ämnen enligt följande tidsplan, nämligen fr. o. m. läsåret 1964/65 i engelska, fr. o. m. läsåret 1965/66 i franska och tyska samt fr. o. m. läsåret 1966/67 i nordiska språk, litteraturhistoria och historia. Därjämte föreslås, att fr. o. m. sistnämnda läsår utbildning skall anordnas även i ämnen, som svarar mot skolämnet biologi.

Lärarutbildningssakkunnigas förslag har genomgående tillstyrkts av remissinstanserna, varvid särskilt understrukits, att lärarutbildning bör anordnas även

inom de av de sakkunniga föreslagna humanistiska ämnena. För egen del vill jag först erinra om att fr. o. m. innevarande läsår försöksverksamhet med fast studiegång till filosofisk ämbetsexamen bedrivs i begränsad omfattning inom vissa matematisk-naturvetenskapliga ämnen vid universiteten i Lund och Stockholm. Det av de sakkunniga framlagda förslaget innebär emellertid en mer markerad målinriktning av lärarutbildningen i dess helhet bl. a. genom att studierna i pedagogik till en del samordnas med de ämnesteoretiska studierna i övrigt och att dessa kombineras med vissa praktisk-pedagogiska moment. Därtill kommer en från utbildningssynpunkt fastare samordning av den ämnesteoretiska och den egentliga lärarutbildningen genom att även den senare skall organiseras inom universitetet. Den föreslagna organisatoriska samordningen av den ämnesteoretiska och den egentliga lärarutbildningen finner jag i likhet med de sakkunniga innebär ett rationellt utnyttjande av befintliga resurser i såväl personellt som materiellt hänseende. I avvaktan på förslag om en mera slutgiltig utformning av lärarutbildningsorganisationen i Umeå förordar jag därför att, jämsides med utbildning till filosofisk ämbetsexamen i den omfattning som umeåkommittén föreslagit, lärarutbildning försöksvis organiseras i Umeå, varvid ämnesteoretisk och praktisk utbildning samordnas såsom de sakkunniga förordat.

Lärarutbildning bör enligt de sakkunniga anordnas — förutom i vissa av de av umeåkommittén nu föreslagna ämnena jämte ämnet matematik — även i några från skolans synpunkt centrala humanistiska ämnen, i vilka en betydande lärarbrist råder i Övre Norrland. På grund av den stora lärarbristen i de nordligaste länen i främst moderna språk har jag funnit starka skäl tala för de sakkunnigas förslag till ämnesomfattning. En utbyggnad av universitetsorganisationen i snabbare takt och utöver vad umeåkommittén föreslagit förutsätter emellertid att ytterligare lokaler kan anskaffas. För ändamålet erforderliga utrymmen kan — enligt vad jag i särskild ordning inhämtat — disponeras vid folkskoleseminariet i Umeå. Från lokalsynpunkt föreligger sålunda möjligheter att genomföra den av de sakkunniga framlagda utbyggnadsplanen för läsåren 1964/65 och 1965/66. Jag förordar därför, att under dessa läsår utbildning anordnas — förutom i berörda matematisk-naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga ämnen — i engelska språket fr. o. m. läsåret 1964/65 samt i franska språket och tyska språket fr. o. m. läsåret 1965/66. Jag är i avvaktan på ytterligare utredningar och förslag inte nu beredd att i övrigt taga ställning till vad de sakkunniga föreslagit om den fortsatta utbyggnaden under läsåret 1966/67 i andra ämnen än dem varom även umeåkommittén framlagt förslag.

Den av de sakkunniga förutsatta begränsade elevintagningen till lärarutbildningen betingas främst av bristande tillgång på skolklasser för den praktiska lärarutbildningen. Enligt min mening är det inte möjligt att nu definitivt taga ställning till dimensioneringen av de särskilda lärarutbildningslinjerna. Beträffande engelska språket, i vilket undervisningen påbörjas fr. o. m. nästa läsår, finner jag dock, att som riktpunkt bör angivas en intagningskapacitet av ca 30

clever per termin, eller det maximala antal studerande, som enligt reglerna för den s. k. automatiken i ämnen inom de filosofiska fakulteterna kan ges undervisning inom en odelad grupp vid seminarieundervisning. Inom de matematisk-naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga ämnen, som beröres, förutsätter jag, att den ämnesteoretiska utbildningen blir gemensam för samtliga studerande till filosofisk ämbetsexamen. Jag vill i detta sammanhang erinra om vad jag i det föregående i anslutning till umeåkommitténs förslag anfört om målinriktad utformning av utbildningen till denna examen. Beträffande de matematisk-naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga ämnena förutsätter jag, att den utbildning i pedagogik och ämnesmetodik liksom den utbildning av praktisk-pedagogisk natur, som avses meddelad jämsides med de ämnesteoretiska studierna, om möjligt skall kunna anordnas för samtliga studerande som så önskar.

I enlighet med lärarutbildningssakkunnigas förslag förordar jag, att huvudansvaret för undervisning och examination i engelska språket, franska språket och tyska språket skall åvila lärare i universitetslektors ställning. Jag finner dock — i motsats till vad de sakkunniga föreslagit — att krav icke bör uppställas på docentkompetens för innehavare av universitetslektorat. För ledningen av den inom universitetet organiserade lärarutbildningen har de sakkunniga förordat, att provisoriskt en extra tjänst som föreståndare i lönegrad B 3 skall inrättas. Jag är inte beredd att nu taga ställning till sistnämnda förslag, något som ej heller synes erforderligt med hänsyn till verksamhetens begränsade omfattning under läsåret 1964/65. Jag kommer i det följande att i stället förorda att under nästkommande budgetår anställas en väl meriterad pedagog för att såsom föreståndare mot särskilt arvode svara för ledningen och samordningen av den försöksvis anordnade lärarutbildningen.

Fastställandet av studieplaner och undervisningsplaner m. m. för kurserna i filosofisk ämbetsexamen bör i likhet med vad umeåkommittén och lärarutbildningssakkunniga förordar ske under medinflytande av de centrala skolmyndigheterna. Studieplaner avseende utbildning för filosofisk ämbetsexamen fr. o. m. läsåret 1964/65 bör därför fastställas gemensamt av universitetskanslersämbetet och skolöverstyrelsen. Plan för den praktisk-pedagogiska lärarutbildningen bör det uppdragas åt skolöverstyrelsen att fastställa. Förslag till sådan plan liksom till studieplaner för den utbildning som börjar läsåret 1964/65 bör framläggas av lärarutbildningssakkunniga. Organisations- och petita-planer samt de av universitetskanslersämbetet utfärdade s. k. undervisningsplanerna måste självfallet anpassas till de nya studieplanerna.

Umeåkommittén har föreslagit att för filosofie kandidatexamen bör inom en nära framtid skapas särskilda utbildningslinjer avseende blandad medicinsk och naturvetenskaplig eller samhällsvetenskaplig utbildning. Remissinstanserna har genomgående hälsat detta förslag med tillfredsställelse. För egen del vill jag understryka värdet av att dylik utbildning kommer till stånd. Vidare finner jag särskilda skäl tala för att utbildning av angivet slag med stor fördel kan anordnas i Umeå. Lokalmässiga förutsättningar kommer att skapas i Umeå som en

följd av den dimensionering, som givits institutionerna i de medicinsk-teoretiska ämnena. Jag vill i detta sammanhang erinra om att nu gällande stadga angående filosofiska examina erbjuder möjlighet att i filosofie kandidatexamen medtaga ämnen tillhörande jämväl annan fakultet.

Inför de ökade krav på aktiv samhällsplanering, som den snabba tekniska och ekonomiska utvecklingen ställer, har vid skilda tillfällen under senare år väckts förslag om en särskild på översiktlig planläggning inriktad utbildning. Den av kommittén förordade samhällsplanerarutbildningen inom ramen för den samhällsvetenskapliga utbildningsorganisationen vid Umeå universitet har mötts av en i princip positiv remissopinion. Vissa instanser erinrar emellertid om att planeraruppgifterna har anknytning till både teknisk och samhällsvetenskaplig utbildning. Med hänsyn härtill har vid remissbehandlingen framförts krav på utbyggnad även av den befintliga utbildningen på området vid de tekniska högskolorna.

För egen del anser jag, att det föreligger ett växande behov av personal med specialutbildning på samhällsplaneringens område. Kommitténs förslag att låta planerarutbildningen bli ett studiealternativ inom ramen för filosofisk-samhällsvetenskaplig utbildning finner jag i princip riktigt. I förlägningsfrågan delar jag kommitténs uppfattning såtillvida att jag förordar, att samhällsplanerarutbildning försöksvis anordnas i Umeå fr. o. m. läsåret 1964/65.

Umeåkommitténs förslag att begränsa intagningskapaciteten för planerarutbildningen till 30 studerande per år betingas av uppskattningar rörande antalet framtida arbetstillfällen. Då det här är fråga om en bred samhällsvetenskaplig utbildning, synes mig arbetsmarknadsskäl inte vara godtagbara som motiv för ett spärrat tillträde till utbildningen. Lokal- och lärarbrist kan däremot göra det omöjligt att i Umeå ta emot ett större antal studerande på planerarlinjen. För det av vissa remissinstanser framförda önskemålet om förläggning av planerarutbildning till storstadsregionerna talar enligt min mening starka utbildningsmässiga skäl. Jag anser emellertid, att målet bör vara, att samhällsplanerarutbildning skall kunna anordnas som ett alternativ inom ramen för filosofisk-samhällsvetenskaplig utbildning på samtliga universitetsorter.

Studiegången vid den av kommittén föreslagna utbildningen har förutsatts bli bunden till en bestämd ämnesföljd. I examen skulle enligt förslaget jämte propedeutisk kurs i juridik och kurs i företagsekonomi ingå två betygsenheter i statistik, två i nationalekonomi och tre i kulturgeografi. Som jämförelse må nämnas, att för filosofisk-samhällsvetenskaplig examen krävs — förutom propedeutisk kurs i juridik och kurs i företagsekonomi — sju betygsenheter, varav minst en i statistik, en i statskunskap och två i nationalekonomi samt minst två i något av examensämnena statistik, statskunskap, ekonomisk historia, sociologi, företagsekonomi, kulturgeografi och allmän rättsvetenskap.

Vid remissbehandlingen har den av kommittén förordade utformningen av utbildningen föreslagits ändrad eller kompletterad på en rad punkter. Sålunda

har understrukits, att det bör ges möjligheter för den blivande samhällsplaneraren att välja mellan flera alternativa studiegångar. Med hänsyn till det angelägna i att miljöfaktorerna får spela en central roll vid samhällsplaneringen förordar åtskilliga remissinstanser, att ämnet sociologi skall ingå i utbildningen. Den obligatoriska trebetygskurs i kulturgeografi, som kommittén föreslagit, kan enligt vissa remissinstanser inte ersätta på praktisk verksamhet inriktade utbildningsmoment; dessa moment bör — framhålles det — bli sammanförda till en särskild kurs, vilken skall ha inhämtats för erhållande av kompetens som samhällsplanerare.

Enligt min mening är den av kommittén föreslagna studiegången funktionellt uppbyggd. Jag finner emellertid en stadgemässig bindning av ämnesföljden vara olämplig. Att för planerarkompetens erforderliga ämnen och betygsenheter bör fixeras på sätt som motsvarar bestämmelserna för filosofisk-samhällsvetenskaplig examen anser jag vara självklart. Detta hindrar dock inte, att jag betraktar den av kommittén föreslagna ämnesramen såsom alltför snäv. I likhet med ett flertal remissinstanser finner jag, att ämnet sociologi bör kunna medtagas i planerarutbildningen. Betyg i sociologi bör enligt min uppfattning kunna ersätta ett av de båda betyg i statistik som kommittén föreslagit. I fråga om kulturgeografiens ställning delar jag kommitténs mening, att detta ämne bör ges en mer central ställning än som nu är fallet inom filosofisk-samhällsvetenskaplig examen.

I detta sammanhang vill jag nämna den framställning som gjorts av historisk-filosofiska sektionen vid Uppsala universitet om inrättande av ekonomie magisterexamen. Denna examen skulle bestå av minst sju betygsenheter, varav två i vart och ett av ämnena nationalekonomi, företagsekonomi och statistik jämte ytterligare en tredje betygsenhet i ett av dessa ämnen, samt propedeutisk kurs i juridik och kurs i tillämpad matematik. Syftet med denna examen skulle vara att täcka ett utbildningsbehov för forskning, undervisning, administration och näringsliv. Förslaget har remissbehandlats i sedvanlig ordning. Därvid har framkommit till övervägande delen negativa synpunkter. Det anföres från åtskilliga håll, att en fristående ekonomie magisterexamen skulle bli alltför snarlik filosofisk-samhällsvetenskaplig examen. Flera remissinstanser förordar, att frågan löses genom att ett ekonomiskt studievalternativ införes inom ramen för de samhällsvetenskapliga examensbestämmelserna.

Inte minst med hänsyn till önskvärdheten av att genom filosofisk-samhällsvetenskaplig examen kunna reducera bristen på företagsekonomiskt skolad arbetskraft synes mig tanken på ett företagsekonomiskt utbildningsalternativ inom ramen för sistnämnda examen värd att pröva. Det gäller här liksom beträffande samhällsplanerarutbildningen att föreliggande förslag är i behov av viss bearbetning. Jag har därför för avsikt att i annat sammanhang föreslå Kungl. Maj:t att uppdraga åt universitetskanslersämbetet att med utgångspunkter i de båda aktuella förslagen överse gällande bestämmelser för filosofisk-samhällsvetenskap-

lig examen. En dylik översyn bör syfta till ett förslag om inrättande av två alternativ till den nuvarande studiegången, nämligen ett företagsekonomiskt alternativ och ett alternativ inriktat på samhällsplanering. För utformningen av det senare alternativet synes vissa erfarenheter kunna vinnas av den försöksverksamhet som jag i det föregående föreslagit skola igångsättas i Umeå fr. o. m. nästa budgetår.

På arbetsmarknaden råder ett betydande underskott på personal med högre ekonomisk utbildning. Med nuvarande intagningskapacitet vid berörda läroanstalter — ca 275 i Stockholm, 200 i Göteborg och 200 i Lund — kommer bristen på civilekonomer att bestå under överskådlig tid. Denna brist torde i viss mån kunna kompenseras genom ökad tillgång på samhällsvetare. Umeåkommittén har emellertid funnit skäl föreligga för att ekonomutbildning inom ramen för den samhällsvetenskapliga utbildningsorganisationen vid Umeå universitet så snart som möjligt introduceras. Enligt kommittén bör fr. o. m. läsåret 1964/65 där intagas 50 ekonomie studerande per år; vid full utbyggnad — fr. o. m. läsåret 1967/68 — beräknas intagningen omfatta 100 studerande per år. Bland remissinstanserna råder enighet om det önskvärda i att ekonomutbildningen kvantitativt byggs ut och att detta sker genom anordnande av sådan utbildning i Umeå. Flera instanser uttalar sig i detta sammanhang principiellt mot en spärrad intagning.

Den stora efterfrågan på civilekonomer — inom näringsliv, förvaltning och utbildningsväsende — motiverar enligt min mening, att en ökning av utbildningskapaciteten på detta område nu kommer till stånd. Jag förordar därför, att i enlighet med kommitténs förslag ekonomutbildning anordnas i Umeå fr. o. m. nästa budgetår. Av praktiska skäl bör intagningen till denna utbildning tills vidare begränsas till 50 studerande per år. Intagningen bör ske enligt samma normer som gäller för ekonomutbildningen i övrigt och ombesörjas av antagningsnämnden för civilekonomutbildning. I propositionen 1964: 50 angående universitetens och högskolornas organisation och förvaltning m. m. föreslås, att särskilda utbildningsråd för civilekonomutbildning inrättas vid vart och ett av de lärosäten, där civilekonomutbildning meddelas. Även i Umeå bör därför ett dylikt råd inrättas vid tidpunkten för civilekonomutbildningens igångsättande.

Enligt föreliggande förslag bör studierna för civilekonomexamen i Umeå omfatta sex betygsenheter, varav obligatoriska en i statistik, en i nationalekonomi och två i företagsekonomi. Av de resterande två betygsenheterna bör enligt förslaget minst en förvärfvas i något av de nämnda obligatoriska ämnena, medan en skall efter den studerandes eget val kunna förvärfvas inom en fastställd grupp ämnen. Härjämte avses ingå en kurs i rättsvetenskap samt en kurs i främmande språk. Studiegången skall enligt kommittén vara bunden till en viss ämnesföljd. De studerande på denna utbildningslinje förutsätts följa samma kursplaner som övriga studerande i de samhällsvetenskapliga ämnena.

I likhet med kommittén och en enig remissopinion finner jag det självfallet att ekonomutbildningen i Umeå skall vara likvärdig med motsvarande utbildning

vid andra läroanstalter. Jag vill i detta sammanhang erinra om att ekonomutbildningen har givits en varierande utformning vid de läroanstalter, där sådan utbildning nu anordnas. De av ett flertal remissinstanser påtalade fördelarna med en sammanhållen, målinriktad ekonomutbildning bör kunna tillgodoses genom tillämpning av kommitténs förslag om en bunden studiegång.

Den i vissa yttranden framförda meningen att civilekonomutbildningen bör organiseras som en från den samhällsvetenskapliga utbildningsorganisationen fristående enhet för ekonomutbildning anser jag mig inte kunna biträda. Jag vill erinra om att i nyssnämnda proposition angående universitetens och högskolornas organisation och förvaltning m. m. förordas, att civilekonomutbildningen i Lund fortsättningsvis anordnas inom en samhällsvetenskaplig fakultet.

Den av kommittén föreslagna ämnesmässiga uppläggnings av studiegången har jag i allt väsentligt funnit tillfredsställande. Att ämnet statistik fått ställning som obligatoriskt ämne finner jag värdefullt med hänsyn till behovet av civilekonomer med en grundläggande statistisk skolning. Den av remissinstanserna framförda kritiken, att utbildningen i rättskunskap skulle vara alltför kort, anser jag böra beaktas. Kursen i ämnet bör därför utökas till i princip samma omfattning som den för samhällsvetarna obligatoriska propedeutiska kursen i juridik.

Det bör uppdragas åt universitetskanslersämbetet att framlägga förslag till bestämmelser rörande utbildningen i Umeå av dels samhällsplanerare, dels civilekonomer. Rörande utbildning i Umeå till filosofisk ämbetsexamen, filosofie kandidatexamen samt filosofisk-samhällsvetenskaplig examen torde gällande bestämmelser kunna i allt väsentligt tillämpas.

I likhet med kommittén anser jag det inte minst från rekryteringssynpunkt vara angeläget att en plan för inrättande av professurer och ordinarie universitetslektorat nu fastställs. Jag kommer därför i det följande att förorda att beslut respektive principbeslut nu fattas om inrättande av 20 professurer och 23 ordinarie universitetslektorat. Beträffande professurerna i de experimentella ämnena och ämnet företagsekonomi finner jag i likhet med kommittén, att dessa tjänster bör inrättas ett halvår före undervisningens början i vederbörande ämne. Jag har funnit detta motiverat med hänsyn bl. a. till det omfattande förberedelsearbete, som krävs för undervisningens igångsättande i dessa ämnen. Kommitténs beräkningar i fråga om utbyggnaden av docent-, forskardocent- och forskarassistentorganisationen ävensom rörande biträdesorganisationens utbyggnad till 1970/71 torde få successivt prövas i det årliga budgetarbetet.

Till utbildningens och forskningens tjänst i Umeå bör enligt kommittén inrättas ett universitetsbibliotek. Den av kommittén föreslagna biblioteksorganisationen finner jag tillfredsställande. Jag förordar, att ett universitetsbibliotek inrättas i Umeå fr. o. m. den 1 juli 1964. Biblioteket bör byggas upp i huvudsaklig överensstämmelse med utredningens förslag. Jag förutsätter, att under uppbyggnadsperioden ett nära samråd sker med övriga bibliotek, i första hand kung-

liga biblioteket och Vetenskapsakademiens bibliotek. Liksom universitetskanslern vill jag understryka att kommitténs förslag rörande huvudbibliotekets och institutionsbibliotekens ställning och arbetsuppgifter i förhållande till varandra synes väl avvägda. Jag vill även i likhet med kommittén betona vikten av att frågor rörande dokumentationen och ordnandet av en dokumentationstjänst beaktas i samband med planeringen för biblioteksorganisationen.

I avvaktan på att huvudbibliotekets byggnadsfråga blir löst torde förhandlingar böra upptagas med Umeå stad om att för universitetsbibliotekets behov få disponera lokaler i anslutning till stadsbiblioteket. Förhandlingar med Umeå stad torde böra upptagas även rörande vissa övriga av umeåkommittén angivna problem.

Kommittén föreslår att det medicinska filialbiblioteket bibehåller sin nuvarande struktur och erhåller lokaler inom lasarettet. Jag förutsätter, att uppgörelse träffas med Västerbottens läns landsting rörande lokaler för filialbiblioteket.

Kommitténs förslag att det s. k. femte exemplaret av nyutkomna skrifter i sin helhet överlämnas till universitetsbiblioteket i Umeå har rönt instämmande från olika remissinstansers sida. Riksbibliotekarien har dock ifrågasatt huruvida ytterligare ett bibliotek förutom kungliga biblioteket och de tre nuvarande universitetsbiblioteken bör åläggas att tillvarata och bevara ett exemplar av hela den svenska tryckproduktionen. För egen del har jag förståelse för de av riksbibliotekarien anförda synpunkterna med hänsyn till de betydande resurser, som krävs för ett omhändertagande av det femte exemplaret i dess helhet. Jag anser mig inte nu kunna taga ställning till denna fråga utan finner ytterligare utredning erforderlig.

Umeåkommittén föreslår, att de matematisk-naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga ämnena under den nu aktuella utbyggnadsperioden sammanhålles inom ramen för en gemensam fakultet, benämnd den filosofiska fakulteten. I den förut nämnda propositionen angående universitetens och högskolornas organisation och förvaltning m. m. framlägges förslag av denna innebörd. Jag vill här särskilt betona vad kommittén framhållit, nämligen att ett sammanhållande av ämnena inom en fakultet skapar förutsättningar för och underlättar ett samarbete mellan ämnen som vid de äldre universiteten är placerade inom skilda fakulteter.

Enligt beslut av 1963 års riksdag skall ärende angående tillsättning av tjänst som professor inom den matematisk-naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga forsknings- och utbildningsorganisationen i Umeå tills vidare handläggas av vederbörande vid universitetet i Uppsala i enlighet med gällande bestämmelser. Jag finner att denna ordning lämpligen bör tillämpas till och med den 30 juni 1967. Berörda universitetsmyndigheter har icke anfört några erinringar häremot.

Jag övergår härefter till att behandla frågor om personalorganisation m. m. samt medelsbehov för nästa budgetår. Därvid behandlar jag först frågan om de högre lärartjänster, vilka bör tillkomma fr. o. m. nästa budgetår.

Enligt den av mig förordade utbyggnadsplanen skall fr. o. m. läsåret 1964/65 utbildning påbörjas i ämnena fysik, teoretisk fysik, nationalekonomi och geografi. I fråga om personalorganisationen framhåller umeåkommittén att dessa ämnen från såväl forsknings- som utbildningssynpunkt från början bör företrädas av lärare i professors ställning. Beträffande ämnet geografi har kommittén föreslagit, att ämnesområdet för professuren — med hänsyn till såväl forskningens som utbildningens behov — bör ges en från hittills gällande praxis avvikande inriktning. Jag biträder kommitténs förslag och förordar således, att fr. o. m. nästa budgetår vid universitetet inrättas en professur i vart och ett av ämnena fysik, teoretisk fysik, nationalekonomi och kulturgeografi med samhällsplanering.

I anslutning till förslaget om ifrågavarande professurer beräknar jag medel för 2 000 assistenttimmar för forskning och allmänt institutionsarbete i ämnet fysik. För motsvarande ändamål beräknar jag vidare medel för 1 000 assistenttimmar i vart och ett av ämnena teoretisk fysik, nationalekonomi och kulturgeografi.

Fr. o. m. läsåret 1965/66 tillkommer enligt den av mig förordade utbyggnadsplanen bl. a. ämnena kemi och företagsekonomi. Beträffande ämnet kemi har jag i likhet med kommittén funnit starka skäl tala för att redan från början professurer inrättas i samtliga fem ämnesgrenar, som nu företrädes av tjänster av motsvarande slag vid övriga universitet, nämligen oorganisk kemi, fysikalisk kemi, organisk kemi, biokemi och analytisk kemi. Med hänsyn till önskvärdheten av att tillgodose det inom kemisk forskning viktiga område som den molekylära strukturanalysen utgör har kommittén förordat, att professuren i analytisk kemi ges en specialinriktning och benämnes analytisk kemi med molekylär strukturanalys. Såsom framgår av min redogörelse för remissyttrandena har invändningar anförts mot den av kommittén föreslagna ämnesbenämningen. Jag har förståelse för de av remissinstanserna anförda synpunkterna. Med anledning av vad bl. a. Ingeniörsvetenskapsakademien anført i frågan finner jag, att professuren bör benämnas analytisk kemi.

Beträffande ämnet företagsekonomi har kommittén likaledes föreslagit, att professuren ges en från ämnesavgränsningen vid övriga läroanstalter avvikande inriktning och benämnes företagsekonomi, särskilt distributionsekonomi. Från några remissinstansers sida har den föreslagna inriktningen av denna professur ifrågasatts. För egen del finner jag, att starka skäl från såväl forsknings- som utbildningssynpunkt talar för den föreslagna benämningen. Jag ansluter mig därför till kommitténs förslag.

Under hänvisning till dels vad jag anført beträffande tidpunkten för inrättande av professurer i bl. a. experimentella ämnen, dels vad jag framhållit rörande ämnesinriktning av förevarande professurer förordar jag, att fr. o. m. den 1 januari 1965 vid universitetet inrättas en professur i oorganisk kemi, en i fysikalisk kemi, en i organisk kemi, en i biokemi, en i analytisk kemi samt en i företagsekonomi, särskilt distributionsekonomi.

I enlighet med kommitténs förslag förordar jag vidare, att fr. o. m. nästa budgetår inrättas sju ordinarie universitetslektorat, nämligen ett i vart och ett av ämnena matematik, fysik, teoretisk fysik, statistik, nationalekonomi, kulturgeografi och naturgeografi. I samband med att dessa lektorat inrättas torde böra föreskrivas, att tjänst som ordinarie universitetslektor icke får tillsättas eller uppehållas, så länge organisationsplan för vederbörande ämne ej fastställts. I stället må inrättas tjänst som extra universitetslektor.

Vidare förordar jag, i enlighet med lärarutbildningssakkunnigas förslag, att en tjänst som universitetslektor i engelska språket inrättas fr. o. m. nästa budgetår. Då denna utbildning har försökskaraktär bör tjänsten tills vidare vara extra. Till tjänstinnehavaren bör tills vidare utöver lön enligt löneplan utgå ett arvode av 1 380 kr. med hänsyn till att vederbörande skall självständigt företräda sitt ämne.

Enligt den av mig förordade utbyggnadsplanen skall ämnet statskunskap tillkomma läsåret 1965/66, varefter följer ämnena psykologi, sociologi och ekonomisk historia under läsåret 1966/67. I likhet med kommittén anser jag att dessa centrala samhällsvetenskapliga ämnen bör företrädas av professorer. Vidare har föreslagits att utbildningen i ämnet matematisk statistik skall påbörjas fr. o. m. sistnämnda läsår. Detta ämne, som är av central betydelse för såväl naturvetenskap som samhällsvetenskap bör, såsom kommittén föreslagit, representeras av en professor.

Utbildningen inom den biologiska ämnesgruppen avses enligt utbyggnadsplanen starta med ämnet zoologi under läsåret 1966/67 för att läsåret 1967/68 följas av ämnena botanik och genetik. Beträffande botanik och zoologi förordar kommittén att såväl det fysiologiska som det systematisk-morfologisk-ekologiska ämnesområdet inom vardera av de båda ämnena blir företrätt av en professor. Med hänsyn till de fysiologiska ämnesgrenarnas stora praktiska betydelse inom såväl zoologi som botanik föreslår jag i enlighet med kommittén, att en professor inrättas i zoofysiologi och en i fysiologisk botanik. För de återstående ämnesgrenarna har kommittén föreslagit, att professorerna ges en inriktning mot ekologi samt benämnas professor i ekologisk zoologi respektive professor i ekologisk botanik. För egen del har jag funnit kommitténs förslag väl motiverat och tillstyrker att en professor inrättas i ekologisk zoologi och en i ekologisk botanik. I likhet med kommittén finner jag vidare, att ämnet genetik bör företrädas av en professor. Professorerna i de biologiska ämnena bör, i likhet med vad som föreslagits för övriga experimentella ämnen, inrättas ett halvår före tidpunkten för undervisningens början i respektive ämne.

Under hänvisning till vad jag nu anfört förordar jag att principbeslut fattas om inrättande av följande professorer vid universitetet, nämligen fr. o. m. den 1 juli 1965 en professor i statskunskap, fr. o. m. den 1 januari 1966 en professor i ekologisk zoologi och en i zoofysiologi, fr. o. m. den 1 juli 1966 en professor i matematisk statistik, en i sociologi, en i ekonomisk historia och en i psykologi samt fr. o. m. den 1 januari 1967 en professor i fysiologisk botanik, en i

ekologisk botanik och en i genetik. I fråga om tidpunkten för inrättande av en professur i pedagogik är jag inte beredd att nu taga ställning med hänsyn till pågående utredningsarbete inom lärarutbildningssakkunniga.

Jag förordar även, att principbeslut nu fattas om inrättande av 16 ordinarie universitetslektorat, nämligen fr. o. m. budgetåret 1965/66 sammanlagt sex, varav ett i vart och ett av ämnena oorganisk kemi, fysikalisk kemi, organisk kemi och statskunskap samt två i ämnet företagsekonomi, fr. o. m. budgetåret 1966/67 sammanlagt sju, varav ett i vart och ett av ämnena zoologi, zoofysiologi, matematisk statistik, sociologi, historia, ekonomisk historia och psykologi samt fr. o. m. budgetåret 1967/68 sammanlagt tre, varav ett i vart och ett av ämnena botanik, fysiologisk botanik och genetik.

I enlighet med kommitténs förslag förordar jag att en tjänst som forskningsingenjör i lönegrad Ae 21 inrättas fr. o. m. nästa budgetår. Tjänsten bör tills vidare placeras vid institutionen för fysik.

I anledning av kommitténs förslag beräknar jag för nästa budgetår medel för följande biträdestjänster, nämligen en instrumentmakare i lönegrad Ae 11, två institutionstekniker i lönegrad Ae 9, två laboratoriebiträden i högst lönegrad Ae 9, en vaktmästare i lönegrad Ae 7 och ett kanslibitråde i lönegrad Ae 7, samtliga med placering vid institutionen för fysik, för fyra kanslibiträden i lönegrad Ae 7, varav ett med placering vid institutionen för teoretisk fysik, ett vid nationalekonomiska institutionen, ett vid geografiska institutionen och ett vid pedagogiska institutionen, för ett räknebiträde i reglerad befordringsgång vid statistiska institutionen, för en förste expeditionsvakt i Ae 9 och en vaktmästare i lönegrad Ae 7, båda avsedda för institutioner inrymda i universitetets undervisningspaviljonger.

I enlighet med lärarutbildningssakkunnigas förslag beräknar jag medel för dels arvode motsvarande löneklass 25, löneplan A, till en utländsk lektor i engelska språket, dels 500 assistenttimmar för undervisning m. m. i engelska språket, dels 76 timmar professorsundervisning i pedagogik, dels ock 79 timmar lektorsundervisning i engelska språket. Vidare räknar jag med en medelsanvisning av 10 000 kr. för arvode till föreståndare för den försöksvis anordnade ämneslärarutbildningen i Umeå. Innehavaren av ifrågavarande arvodesbefattning bör tills vidare vara ledamot av den i propositionen 1964: 50 föreslagna utbildningsnämnden vid filosofiska fakulteten i Umeå samt dessutom vara ledamot av nämnda fakultet i frågor, som rör utbildningen till filosofisk ämbetsexamen. Medel för skrivhjälp o. d. bör ställas till föreståndarens förfogande. För detta ändamål räknar jag med en medelsanvisning av 2 000 kr. Jag räknar därjämte med en medelsanvisning av 8 000 kr. för undervisning i ämnesmetodik m. m. Medel för arvode till föreståndaren, skrivhjälp samt undervisning i ämnesmetodik m. m. kan sålunda beräknas till sammanlagt 20 000 kr.

Behovet av en medelförstärkning för avlöningar till vissa lärare m. m. beräknar jag med beaktande av den ökning av studerandeantalet, som kan förväntas till 460 000 kr. för budgetåret 1964/65.

I enlighet med förslag av statskontoret räknar jag för nästa budgetår med ett medelsbehov av 64 000 kr. för personal, verksam vid den för universitetet gemensamma serviceanläggningen för databehandling. Jag förordar, att nämnda belopp anvisas för detta ändamål.

Beträffande personalorganisationen vid det föreslagna universitetsbiblioteket biträder jag kommitténs förslag och förordar sålunda, att fr. o. m. nästa budgetår inrättas en tjänst som överbibliotekarie i lönegrad Bo 3. Vidare bör fr. o. m. nästa budgetår medel beräknas för en tjänst som biblioteksassistent i lönegrad Ae 11, en tjänst som expeditionsbiträde i lönegrad Ae 9 samt en tjänst som kanslibiträde i lönegrad Ae 7.

Jag finner det av kommittén framlagda förslaget till fortsatt utbyggnad av personalorganisationen vid universitetsbiblioteket för budgetåret 1965/66 böra godtagas.

Enligt statsmakernas beslut (prop. 1961: 108; SU 130; rskr 328) skall medicinska högskolan i Umeå byggas ut till en fullständig medicinsk läroanstalt, omfattande även medicinsk-teoretisk undervisning fr. o. m. läsåret 1965/66. De teoretiska ämnen som först startar är anatomi och histologi.

I nämnda proposition förordades, att vissa tjänster skulle få inrättas någon tid innan utbildningen i vederbörande ämnen påbörjades. Universitetskanslern har därför framlagt förslag om inrättande av en rad tjänster i anatomi och histologi redan under nästa budgetår. I överensstämmelse med kanslerns förslag förordar jag, att fr. o. m. den 1 september 1964 inrättas vid universitetet i Umeå dels en professur i anatomi, dels en professur i histologi. Vidare beräknar jag medel fr. o. m. den 1 januari 1965 i vartdera av ämnena anatomi och histologi för en tjänst som assistent i Af 17—Ae 19, en tjänst som institutionstekniker i Ae 9 och en tjänst som kanslibiträde i Ae 7.

Kommitténs i betänkandet redovisade beräkningar av medelsbehoven för budgetåret 1964/65 för omkostnader, materiel m. m. samt bokinköp och bokbindning m. m. har inte givit mig anledning till erinran.

För omkostnader beräknar jag vidare i enlighet med statskontorets förslag 126 000 kr. för förhyrning och drift av datamaskin vid den för universitetet gemensamma serviceanläggningen för databehandling.

Jag räknar därjämte med ett medelsbehov av 10 000 kr. för bokinköp avseende ämnet engelska språket. Härutöver beräknar jag såsom engångsanslag ett belopp av 64 000 kr. för inredning och utrustning av lokaler i folkskoleseminariet i Umeå för undervisningen m. m. i nämnda ämne.

Avslutningsvis vill jag beröra vissa av kommittén och remissinstanserna behandlade frågor rörande lokalplanering och lokaldisposition m. m.

Den av kommittén framlagda skissen rörande planeringen av undervisnings- och forskningslokaler i de experimentella ämnena innebär delvis en nyhet jämfört

med förhållandena vid de äldre universiteten. Sålunda har lokalerna sammanförts i dels utbildningskomplex, dels forskningskomplex. Flera fördelar är enligt kommittén förenade med en sådan konstruktion. Denna medger bl. a. ett ökat sambruk av lokalerna för den lägre undervisningen, underlättar ett effektivare utnyttjande av desamma och möjliggör en mer allmängiltig och flexibel lösning beträffande lokalerna för högre utbildning och forskning. Kommittén har därjämte genom jämförelse med ett mer konventionellt alternativ — dvs. undervisnings- och forskningslokaler i ett och samma ämne förlagda till samma byggnad — påvisat fördelarna från utbyggnadssynpunkt med att sammanföra undervisningslokaler till en enhet och forskningslokaler till en annan.

Från remissmyndigheterna har vissa erinringar framförts mot förslaget. Oro uttrycks därvid framför allt över att kontakten mellan utbildning och forskning minskas.

För egen del anser jag, att det vid en lösning av lokalproblemen enligt utredningens intentioner inte föreligger någon påtaglig risk för sämre kontakt mellan utbildning och forskning. Avstånden mellan de olika byggnadskomplexen kommer att bli ringa och goda kommunikationer kommer att finnas mellan de olika delarna i det totala komplexet. Vidare kan man räkna med att anordningar för interna televisionsoverföringar kommer att vidtas, varigenom det kommer att bli möjligt att förmedla rön från forskningslaboratorierna till övningslaboratorierna. Vissa remissmyndigheter har befarat att den föreslagna uppdelningen på dels undervisningskomplex, dels forskningskomplex skulle försena utbyggnaden av de senare. Enligt vad jag inhämtat har arbetet med lokalprogrammeringen inom umeåkommittén avancerat så långt att det kommer att bli möjligt att, om arbetsmarknadsmässiga och övriga förhållanden så medger, genomföra byggnationen i sådan takt att väsentliga delar av de egentliga forskningsutrymmena i ett ämne står klara inom något eller några år efter iordningställandet av utbildningslokalerna inom samma ämne.

Jag finner, mot bakgrund av vad jag nyss anfört, att den av kommittén skisserade lokalplaneringen och lokaldispositionen bör följas i det fortsatta utbyggnadsarbetet.

De av kommittén redovisade lokalbehoven och kostnaderna grundar sig — utom vad avser nybyggnaderna för anatomi och histologi samt kemiskt övningslaboratorium, för vilka byggnadsmedel redan äskats hos riksdagen — på mycket preliminära uppskattningar. Det totala lokalbehovet omfattar enligt utbyggnadsplanen en nettoyta av ca 40 000 m². Kostnaderna har — med utgångspunkt i vissa schablonmässiga antaganden i fråga om kostnaden per m² nettoyta — uppskattats till 75—90 miljoner kr. enligt prisläget den 1 juli 1963. Även om de av kommittén angivna lokalytorna och kostnadsuppskattningarna får betraktas som ytterst preliminära torde de dock ange storleksordningen av byggnationens omfattning. Ställning till de olika byggnadsprojekten torde enligt gällande ordning för byggnadsfrågornas handläggning få tagas efter hand som byggnadsprogram, projekteringshandlingar jämte kostnadsberäkningar m. m. färdigställs.

Den av kommittén skisserade lokalmässiga utbyggnaden omspannar perioden t. o. m. budgetåret 1969/70. Programmets realiserande kräver — såsom flera remissinstanser påpekat — en mycket kraftig forcering av programmering, projektering och byggande. Enligt vad jag inhämtat har umeåkommitténs programarbete avancerat så långt, att goda förutsättningar från programsynpunkt föreligger för att planen skall kunna hållas. Det framgår emellertid av byggnadsstyrelsens yttrande, att styrelsen funnit det tveksamt, om kommitténs tidsprogram är helt realiserbart med iakttagande av ett funktionellt och ekonomiskt byggande. I första hand befarar styrelsen förseningar beträffande lokaler för högre utbildning och forskning i kemi samt för utbildning på lägre stadier i biologi m. m. och förordar därför att utbyggnadsplanen modifieras. Jag har förståelse för de synpunkter som framförts. Å andra sidan bör det finnas möjligheter att under de första åren av utbyggnadsperioden, sedan de första institutionerna inom området iordningställts, låta vissa ämnen provisoriskt disponera forsknings- och undervisningsutrymmen i de först färdigställda lokalerna. Med hänvisning härtill finner jag det inte nu vara nödvändigt att på sätt byggnadsstyrelsen förordat senarelägga utbyggnadsplanen för de biologiska ämnena. Skulle det om några år visa sig uteslutet att anskaffa lokalutrymmen för att hjälpligt klara utbildningen den första eller de första terminerna för biologiämnenas del torde vid den tidpunkten beslut få fattas om en senareläggning.

Vid bifall till vad jag här föreslagit räknar jag för nästa budgetår med ett medelsbehov av sammanlagt 2 523 000 kr., varav för avlöningar 1 895 000 kr., för omkostnader 207 000 kr., för materiel m. m. 97 000 kr., för bokinköp och bokbindning m. m. 260 000 kr. samt för inredning och utrustning av lokaler 64 000 kr.

Jag förordar, att på riksstaten för nästa budgetår uppföres ett förslagsanslag av 2 523 000 kr., benämnt Vissa kostnader för utbildnings- och forskningsorganisationen vid universitetet i Umeå. Av praktiska skäl bör emellertid kostnaderna för avlöningar samt omkostnaderna bestridas från universitetets anslag för motsvarande ändamål, vilka anslag härigenom kommer att överskridas. Det av mig här förordade anslaget kommer ifråga om dessa kostnader att fungera som s. k. täckningsanslag för riksstaten. Kostnaderna för materiel m. m., bokinköp och bokbindning m. m. samt inredning och utrustning av lokaler bör däremot bestridas från förevarande anslag.

III. Hemställan

Under åberopande av vad jag anfört i det föregående hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

I. godkänna de av mig i det föregående förordade riktlinjerna för den fortsatta utbyggnaden av universitetet i Umeå;

II. godkänna de av mig i det föregående förordade särskilda anordningarna för försöksvis genomförd ämnesläroutbildning i Umeå;

III. a) bemyndiga Kungl. Maj:t, att — utöver vad som föreslagits i statsverkspropositionen och propositionen 1964: 50 — i personalförteckning för universitetet i Umeå uppföra tjänster i enlighet med vad jag föreslagit i det föregående;

b) till *Vissa kostnader för utbildnings- och forskningsorganisationen vid universitetet i Umeå* för budgetåret 1964/65 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 523 000 kr.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
E. Erlandsson

INNEHÅLL

	Sid.
I. Inledning	4
II. Högre utbildning och forskning i Umeå	6
A. Nuvarande organisation	6
B. Umeåkommitténs förslag	8
1. Vissa principfrågor	8
2. Utbildningslinjer och utbildningsformer	12
3. Ämnesomfattning och ämnesinriktning	18
4. Studerandeantal	20
5. Biblioteksorganisationen	23
6. Byggnads- och lokalfrågor	26
7. Tidsschema för utbyggnaden	32
8. Förslag om inrättande av professurer m. fl. tjänster	33
9. Organisationsfrågor	37
10. Medelsbehov budgetåret 1964/65 m. m.	39
C. Lärarutbildningssakkunnigas förslag	41
D. Yttranden	48
E. Vissa övriga frågor	63
F. Departementschefen	68
III. Hemställan	84